

**ELBİSTAN ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ FEN VE SOSYAL BİLİMLER
PROJE OKULU**

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI 9. SINIF
DERS NOTLARI Türk Dili ve
Edebiyatı Zümresi

2021

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI DERSİ

9. SINIF DERS NOTLARI

ÜNİTE BAŞLIKLARI

1. ÜNİTE: Giriş

- Edebiyat (Yazın)
- Edebiyat ve Bilim
- Edebiyatın Güzel Sanatlarla İlişkisi
- Metinlerin Sınıflandırılması
- Dil Bilgisi: Dilin Kullanımdan Doğan Türleri
- İletişim
- İletişimin Öğeleri

2. ÜNİTE: Hikâye

- Hikâye Türleri
- Anlatım Biçimleri
- Anlatım Teknikleri
- Dil Bilgisi: İsim (Ad), Yazım ve Noktalama Kuralları

3. ÜNİTE: Şiir

- Nazım Birimi
- Nazım Biçimi
- Nazım Türü
- Söyleyici
- Mahlas
- Tapşırma
- Ahenk Unsurları
- Konularına Göre Şiir Türleri
- İmge
- Edebî Sanatlar (Söz Sanatları)
- Dil Bilgisi: Sıfat(Ön Ad), Yazım ve Noktalama Kuralları

4. **ÜNİTE: Masal / Fabl**
 - a. Masal
 - b. Masal Planı
 - c. Fabl
 - d. Fabl Planı
 - e. Dil Bilgisi: Edat, Bağlaç, Ünlem, Yazım ve Noktalama Kuralları
5. **ÜNİTE: Roman**
 - a. Romanın Yapı Unsurları
 - b. Romanın Hikâyeden Ayrılan Yönleri
 - c. Anlatım Teknikleri
 - d. Dil Bilgisi: Zamir(Adıl), Yazım ve Noktalama Kuralları
6. **ÜNİTE: Tiyatro**
 - a. Tiyatronun Yapı Unsurları
 - b. Temel Tiyatro Terimleri
 - c. Dil Bilgisi: Zarf, Yazım ve Noktalama Kuralları
7. **ÜNİTE: Biyografi / Otobiyografi**
 - a. Biyografi
 - b. Otobiyografi
 - c. Tezkire
 - d. Dil Bilgisi: Fiiller, Yazım ve Noktalama Kuralları
8. **ÜNİTE: Mektup / E-Posta**
 - a. Mektup
 - b. Mektup Türleri
 - c. Özel Mektup ile Edebî Mektup Arasındaki Benzerlikler ve Farklılıklar
 - d. E-posta
 - e. Dil Bilgisi: Fiiller, Yazım ve Noktalama Kuralları
9. **ÜNİTE: Günlük / Blog**
 - a. Günlük
 - b. Blog
 - c. Dil Bilgisi: Fiiller, Yazım ve Noktalama Kuralları

1. ÜNİTE: Giriş

EDEBİYAT NEDİR?

Edebiyat (Yazın): Olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatıdır. Diğer bir tanımla **edebiyat dille gerçekleştirilen güzel sanat etkinliğidir.**

Arapça "**edeb**" kökünden gelen edebiyat aslında ilm-i edeb'in bütün anlamlarını toplayan çoğul bir kelimedir. Tanzimat'tan sonra Türkçede tekil olarak bugünkü anlamında kullanılmıştır.

"Edebiyat" teriminin ilk kim tarafından kullanıldığı bilinmemekle birlikte ilk örnek Namık Kemal'in Tasvir-i Efkâr'da yayımlanan "Lisan-ı Osmanî'nin Edebiyatı Hakkında Bazı Mülâhazatı Şamildir" başlıklı makalesidir.

*Edebiyat, "olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı" şeklinde tanımlanabilir.

*Arapça **edeb** sözcüğünden türetilen kavram **ilk kez Şinasi** tarafından günümüzdeki anlamıyla, bir sanat türünün adı olarak kullanılmıştır. (TANZİMAT DÖNEMİ)

*Günümüzde edebiyat kavramı şu anlamlarda kullanılmaktadır:

- 1- Düşünce, duygu, olay ve imgeleri güzel ve etkili bir biçimde anlatan söz sanatı.
- 2- Bu sanatın ilkelerini, kurallarını ve bu yolda oluşturulmuş ürünleri inceleyen bilgi dalı.
- 3- Bir çağda, bir dilde yaratılmış, sözlü ya da yazılı, sanat değeri taşıyan yapıtların bütünü.
- 4- Bir bilim dalıyla ilgili yazı ve yapıtların tümü. (Türkçede bu anlamda genellikle literatür sözcüğü kullanılmaktadır).

*Deyim olarak "**edebiyat yapmak**", bir konuda gereksiz, boş, süslü söz söylemek anlamına gelir.

*Bu tanımların hiçbirisi, bir sanat olarak edebiyat kavramını nitelemeye yetmemektedir.

Belli başlı edebiyat kuramları ve anlayışları:

*Sanatı bir yansıtma olarak yorumlayanlara göre edebiyat, dünyaya tutulmuş bir aynadır; toplumu, gerçekliği yansıtır. Edebiyatın eğitici bir nitelik taşıması gerektiğini öne sürerler.

*Anlatımcılar ise sanatçının duygularını dile getirmesinin, aktarmasının önemli olduğunu öne sürerler. Burada da okuru eğitme söz konusudur ama bu duygusal bir eğitmedir.

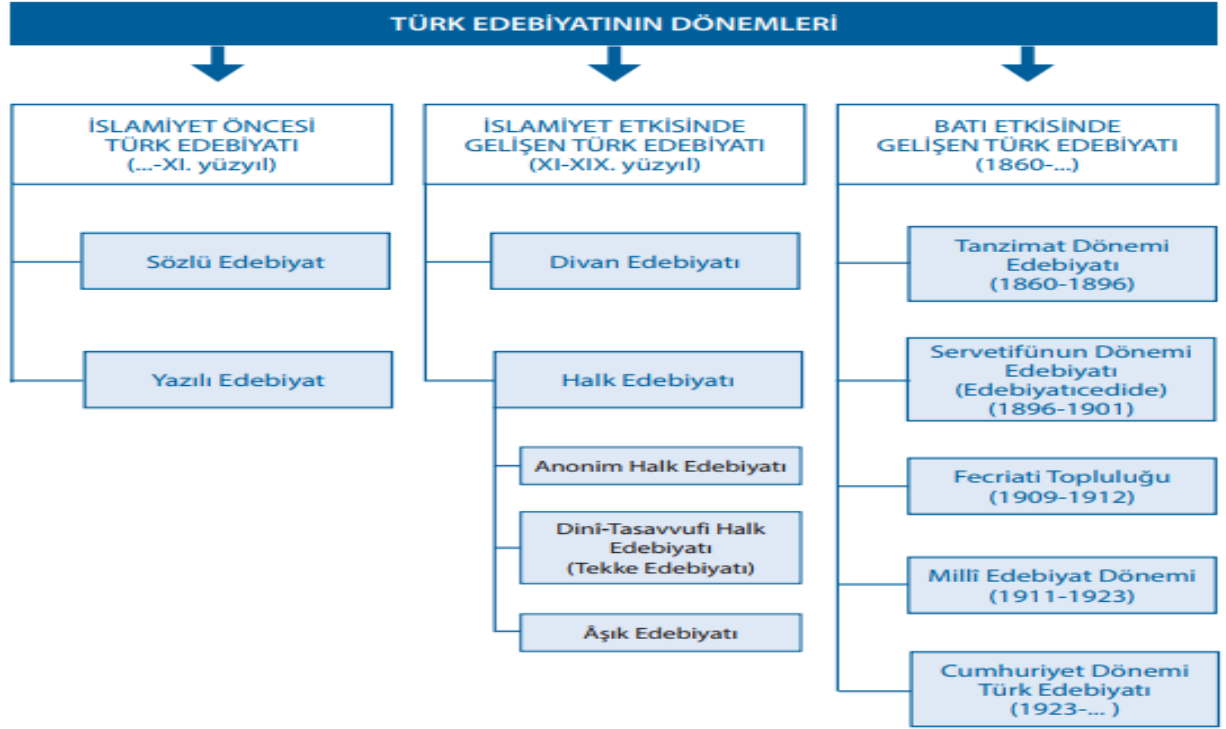
*Duygusal etkiyi savunanlar, sanatın, dolayısıyla edebiyatın estetik zevk vermesi gerektiğini söylerler. İşlevi bu olan sanat, onlara göre başka amaçlara hizmet edemez. Üstelik güzel, estetik değer gibi şeyler bizim dışımızda değil, içimizdedir. Bu nedenle de güzellik ölçütleri öznelidir.

*Biçimciler, edebiyatın asıl işlevinin estetik yaşantı uyandırmak olduğunu savunurlar. Ama bunu doğuran, yapıtın yapısındaki biçimsel özelliktir. Edebiyat yapıtları çeşitli etkiler uyandırabilirlerse de

asıl biçimlerinden dolayı sanat değeri taşırlar. Bu nedenle de ancak yapısal ölçütlerle değerlendirilebilirler.

Edebiyat; **sözlü ve yazılı** olmak üzere ikiye ayrılır:

- **Sözlü edebiyat;** anlatım aracı olarak sözün kullanıldığı, yazının bulunmadığı çağlarda üretilmiş, dilden dile söylenerek günümüze kadar gelmiş, halkın ortak malı olmuş edebiyat ürünlerinin genel adıdır.
- **Yazılı edebiyat** ise anlatım aracı olarak yazının kullanıldığı, yazarı belli olan, her tür edebiyat ürününün toplu adıdır.

EDEBİYATIN DİĞER BİLİMLERLE İLİŞKİSİ

Edebiyatla bilim arasında çeşitli düzeylerde ilişki söz konusudur. Bu ilişkinin temel nedenleri edebiyatın insana ait hiçbir şeye kayıtsız kalmaması ve dilin hem edebiyatın hem de bilimin ortak ögesi olmasıdır. Edebî bir metinde yazar, temel konusu olan insanı anlatırken psikoloji, sosyoloji, tarih, coğrafya gibi sosyal bilimlerden yararlandığı gibi deneysel bilimlerden de yararlanabilir.

Edebiyatla bilim arasındaki ilişki üzerinde durulurken, edebiyatın bilimle bağına hiçbir zaman koparmaması gerektiği unutulmamalıdır. Bu durum gerçeküstü, fantastik özellikler taşıyan edebî eserler için de geçerlidir. Edebiyat, bilimle ve gerçekle bağına keserse inandırıcılığını, dolayısıyla varlık nedeni olan insanı, hayatı anlatma amacını da kaybeder. Edebiyat, bilimin tüm ikincil özelliklerine sahiptir. İçeriği, hele toplumsal ve insancıl bilimlerin içeriğinin hemen hemen aynıdır. Hiçbir bilimsel konu yoktur ki edebiyatın bir düzeyinde ya da başka bir düzeyinde işlenmemiş olsun. Edebî yapının dünyası birdir, toptandır. Bu dünyada toplumsal, ruhsal, tarihsel bilgilerin bir yeri vardır. Böylelikle edebiyat geniş bir evrensel birlik içindedir. Bilim gibi edebiyatın da edebî araştırmaların da yöntemi vardır.

Yalnız şu da unutulmamalıdır ki bilimde dil yalnız bir araçtır. Bu araç bilimsel yapının yapısında varlığını duyurmayacak, göstermeyecek biçimde saydamlaşır. Öte yandan dil, edebiyatın varlığı, edebiyatın hamurudur ve biçim kurmak kaygısındadır.

Edebiyatla bilim etkileşim içinde varlıklarını sürdürür. Yazar bilimlere ait olguları, ilkeleri edebiyatın kuralları ve estetik kalıpları içinde araç olarak kullanır.

Edebî eserler, bilimsel çalışmalara ilham kaynağı olabilir. Edebî eserden hareketle bilim insanları yeni buluşlar gerçekleştirebilir. **Jules Verne**'in (Jul Vern) insanoğlunun Ay'a henüz gitmediği bir dönemde yazdığı Ay'a Seyahat adlı romanı, edebiyatın bilime kaynaklık etmesinin bir örneğidir. Öte yandan bilim de edebiyata kaynaklık edebilir. Örneğin Kemal Tahir'in Osmanlı Devleti'nin kuruluşunu anlattığı Devlet Ana romanına tarih bilimi kaynaklık etmiştir.

Edebiyatla bilim arasında farklı şekillerde ilişki söz konusudur. Bu ilişkinin temelinde her ikisinin de insan etkinliği olması vardır. Edebiyat da bilim de insana yöneliktir, insan içindir.

Edebiyat ve bilim birbirinden farklı yöntemler kullanır. Edebiyat kendi alanındaki üretiminde öznel bir bakışla güzelliğe ulaşmayı, kişiye estetik zevk kazandırmayı amaçlar. Bilim ise deney, gözlem, araştırma vb. yöntemlerle gerçeğe ve doğru bilgiye ulaşmayı amaçlar.

Edebiyat kendi alanındaki etkinliklerini gerçekleştirirken bilimden yararlanır. Edebiyat öncelikle **psikoloji, sosyoloji, tarih, felsefe gibi sosyal bilimlerle doğrudan ilişki içindeyken fizik, kimya, biyoloji gibi deneysel bilimlerle dolaylı bir ilişki içindedir.**

Edebiyat bilimi, bilim de edebiyatı etkiler. Bu anlamda edebiyatla bilim arasındaki ilişkinin karşılıklı olduğu unutulmamalıdır.

⇒Edebiyat - Tarih İlişkisi:

Geçmiş zamanlarda yaşayan insan topluluklarının her türlü faaliyetlerini yer ve zaman bildirerek, sebep-sonuç ilişkisi içinde anlatan bilim dalıdır. Tarihi metinler, bilimsel metinlerdir. Bu bakımdan tarih metinleriyle edebiyat metinlerinin geçmişte yaşanmış olayları ele alış tarzları farklıdır.

*Fark ve İlişki

Edebiyatçı, eserinde tarihte yaşanmış bir olayı ele alabilir. Ama bunu yaparken bir tarihçi gibi davranamaz. O; olaylara yaklaşma tarzı, dili kullanma biçimi, anlattığı olayın insanlar üzerinde bırakmak istediği etki bakımından tarihçiden ayrılır. Edebi eserlerde tarihi gerçeklik yeniden yorumlanarak okuyucuya aktarılır. Örneğin **tarih**; bir savaşın çıkış nedeni, başlangıç ve bitiş zamanı, savaşa katılan milletler, kazanılan-kaybedilen topraklar, ölen insanların sayısı vs. yönleriyle ilgilenir. İstatistiki bilgiler verir ve kronolojik sıra izler. **Edebiyat** ise savaşın toplum ve birey hayatındaki izdüşümünü (kahramanlıkları, acıları, ibretlik olayları vs.) kurgulayarak dile getirir. Tarihi bir olay, sanatçının elinde ham madde gibidir. Sanatçı onu kendi bakış açısıyla (öznel) sanatsal bir ürüne dönüştürür. Edebi eser, gerçeğin dönüştürülmüş halidir. Tarihi bir olayı yazmak isteyen sanatçı tarih biliminden yararlanarak araştırma yaptığından ve eserine olayı kurgulayarak aktardığından tarih edebiyata kaynaklık eder.

Öte yandan edebi eserler, yazıldıkları dönemle ilgili sosyal, siyasi, kültürel, ekonomik bilgiler de verebilmesi özelliğiyle tarihe ışık tutar. Tarih bilimi de eserlerden yararlanabilir. Edebiyat da tarihe kaynaklık eder.

Türk edebiyatında, tarihe kaynaklık eden edebi türlerin bazıları şunlardır: Destan, seyahatname, sefaretname, gazavatname, surname, hatırat, tezkire...

⇒Edebiyat - Coğrafya İlişkisi:

Özellikle belli bir olayı anlatan edebi eserlerde **mekân (yer)** kavramı vardır. Olaylar belli mekânlarda cereyan eder ve o mekânın (coğrafyanın) eserdeki kahramanlar üzerinde yarattığı etkiye yer verilir. Böylece edebiyat, coğrafya biliminden yararlanmış olur. Gezi yazısı gibi bazı metinler de belli bir çevreyi, coğrafyayı tanıtmak amacıyla yazılır, bu durumda da edebiyat, coğrafya bilimine katkıda bulunmuş olur.

⇒Edebiyat - Sosyoloji İlişkisi:

Sosyoloji, insanların toplum içindeki davranışlarını zaman ve mekâna bağlı olarak gözlemleme yoluyla araştıran, **objektif** sonuçlara ulaşmaya çalışan, yani sosyal olayları inceleyen bir bilim dalıdır. Bu bilim dalının ilgi alanı sosyal çevredir. Edebî metinler de bu sosyal çevreden ortaya çıkar. Sosyal çevrede yaşanan olaylar, güzellikler, olumsuzluklar vb. edebî metinlerde farklı düzeylerde kendine yer bulur. Sosyal hayatı düzenleyen ilişkiler edebî metinlerde, kişiler aracılığıyla dile getirilir. Kişilere bağlı olarak sosyal olaylar neden ve sonuçlarıyla irdelenir. İşte tüm bunlar, edebî metinlerin, sosyal yaşamla ilgili önemli bilgiler aktardığını ortaya koymaktadır. Bu bilgiler de **sosyoloji**nin alanına girmektedir. Bu yüzden sosyologlar, kişilerin toplum içindeki yaşantılarını, davranışlarını anlatan bu edebî metinlerden sık sık yararlanma yoluna giderler.

Edebiyatın konusu insandır ve insan toplum içinde yaşayan bir varlıktır. Edebî metinler, insanı, insanın diğer insanlarla ilişkilerini işler. Sosyoloji ise toplum bilimidir. Bu yönüyle her ikisinin konusu

ortaktır. Bazı edebî metinler, sosyoloji bilimine kaynaklık edebilir, çünkü edebî metinlerde insan ilişkileri açısından bol malzeme vardır. Ancak, edebî metinler oluşturulurken gerçeklerin değiştirilip dönüştürüldüğü unutulmamalıdır. Bazı edebî akımlar ve edebî dönemlerin bazı temsilcileri, topluma yön vermeyi, sosyal fayda sağlamayı amaçlar. Böylece edebiyat toplumu etkiler ve sosyolojinin inceleme alanına girer.

Edebiyat tarihi kendisi için gerekli olan ön bilgilerin büyük bir bölümünü toplum bilimi aracılığıyla sağlar. Onun araştırma inceleme ve değerlendirmelerinden büyük ölçüde yararlanır.

Edebî eserleri ortaya koyanlar insanlardır, insanlar bir toplumda yaşar. Yaşadıkları toplumun özelliklerini de ortaya koydukları edebî eserlere ister istemez yansıtırlar. Toplumların özellikle gelenek, görenek ve yaşam biçimleri edebî eserlere yansır. Bu bilgiler **edebiyat** tarihine de toplum bilimine de kaynaklık eder. O yüzden, edebiyat tarihi incelenmeden toplum bilimi hakkında hüküm vermek tam doğru olmaz.

⇒Edebiyat - Psikoloji İlişkisi:

Edebî eserler, insanı tüm yönleriyle incelemeyi ve tanıtmayı amaçlar. Geniş **ruh çözümlemeleri** yapar, insanın iç dünyasını, duygu ve hayallerini anlatır. Böylece okurun "insan" denen varlığı çok yönlü olarak tanınmasına yardımcı olur. Bireyin iç dünyasını konu alan bu eserler, hem psikolojiden yararlanmış hem de psikoloji bilimine katkı sağlamış olur. Örneğin **Mehmet Rauf'un "Eylül", Peyami Safa'nın "Dokuzuncu Hariciye Koğuşu"** gibi romanları **psikolojik tasvir ve tahlillere** geniş yer verir.

⇒Edebiyat - Felsefe İlişkisi:

Felsefe; varlık, bilgi, gerçek, adalet, güzellik, doğruluk, akıl ve dil gibi konularla ilgili genel ve temel sorunlarla ilgili yapılan çalışmalardır. Edebî eserlerde işlenen düşünce sistemi, felsefenin metotlarıyla incelenir. Felsefe ve edebiyatta öncelik insan olmakla beraber düşünme ve ortaya bir şey koyabilme gibi bir amaç bulunmaktadır. Ortaya konulan bu ürünlerin ifade edilmesinde kullanılan malzeme ise dil olduğundan iki alan arasında bir ortaklıktan bahsedebiliriz.

Edebiyat-felsefe arasındaki ilişkiler iki yönlü olarak değerlendirilebilmektedir. Yani felsefe bazı noktalardan edebiyattan yararlanırken edebiyat sanatı da felsefenin zengin dünyasından beslenmektedir.

Felsefe Açısından Edebiyat

İnsanoğlu dil gelişimini gerçekleştirmekle birlikte duygu ve düşüncelerini aktarma ihtiyacı hissetmiştir. Duygu ve düşüncelerin aktarılmasında edebiyat sanatı her zaman ön planda olmuştur ancak zamanla bu aktarım faaliyetleri sorgulamaya dönüşerek felsefe adıyla yeni bir biçim kazanmıştır. Bu nedenle edebi faaliyetlerin bir sonucu olan felsefe ile edebiyatı ayrı düşünmek bir hata olacaktır.

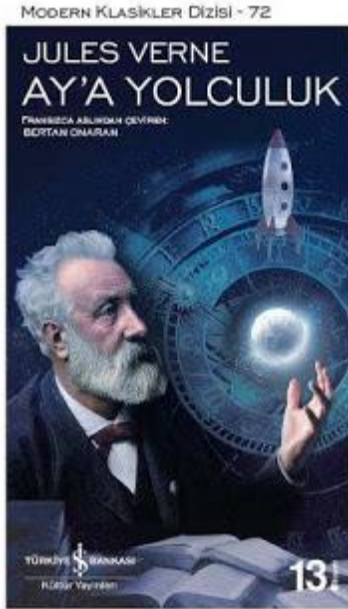
Felsefe ile edebiyatın dili işleme metotları farklı olsa da felsefe tarihine baktığımızda bazı filozofların eserlerinde "edebi bir üslup" kullandıkları söylenebilir. Bu filozofları değerli kılan yine düşünceleridir ancak bu düşünceleri edebiyatın olanaklarından yararlanıp anlatmak eserlerinin ilgi görmesini sağlamaktadır. Bu bakımdan felsefe, edebiyatın özellikle dili işleyiş metotlarından yararlanmaktadır.

Burada dili etkili kullanmadaki amaç düşüncenin daha etkili bir şekilde aktarılabilmesi içindir. Ancak edebiyatın dili kullanmadaki mantığı insanlara estetik bir zevk verebilmektir.

Edebiyat Açısından Felsefe

Her edebi eser, yazarın bir düşünce eylemi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Yani yazar edebi eserlerini belli bir düşüncenin temelinde oluşturmaktadır. Eğer eserin arka planında bir düşünce yatmazsa o ürünü kurgulamak, olayları, kişileri ve metni yapısal olarak ortaya koymak da mümkün olmazdı. Sanatsal metinlerinin arka planında yer alan bu düşünce metnin tümüne yayılmamıştır. Bu fikirler temeli atılmamış bir bina gibidir, yani felsefi temellerden uzaktır. Edebiyatın amacı eserlerinde bir düşünceyi işlemek değil biçim ve anlatım olarak insanları etkileyebilmektir. Düşüncenin metnin tümüne dağıtılması ve ağırlıklı olarak işlenmesi ancak felsefi metinlerde karşımıza çıkmaktadır. İç içe girmiş ve böylesine güçlü bağlantılar oluşturmuş olan felsefe ile edebiyatı birbirinden ayrı düşünmemiz mümkün değildir.

⇒Edebiyat - Bilim ve Teknik İlişkisi

Bilimsel gelişmelerin bir kısmı edebiyatı doğrudan etkilemiştir.

Örneğin **matbaanın icat edilmesi**, kitapların çoğaltılmasını kolaylaştırmış ve kitap daha çok insana ulaşmıştır, böylece teknoloji edebiyata katkı sağlamıştır. Edebi eserler de bilimsel çalışmalarda kullanılabilir ve bilim için ilham kaynağı olabilir. Edebi eserler yeni buluşlara ilham verebilir.

Jules Verne'in insanoğlunun henüz Ay'a gitmediği bir dönemde yazdığı Ay'a Seyahat adlı romanı edebiyatın bilime kaynaklık etmesinin en güzel örneklerinden biridir. Ayrıca aynı yazarın **Denizler Altında Yirmi Bin Fersah** romanı da örnek verilebilir.

Jules Verne ve **H. G. Wels**'in söz ettiği aya yolculuk düşü **20 Temmuz 1969** tarihinde astronotların ay yüzeyine ayak basmalarıyla gerçeğe dönüşmüştür. Jules Vern'in anlatılarıyla, sonradan gerçekleştirilen ay yolculuğu birbirine çok benzer. Böylece aya yolculuk ve ay, bilimkurgu yazarlarının ilgi odağı olmaktan çıkmış, yazarlar başka gezegenlere ve yıldızlara yönelmişlerdir.

GÜZEL SANATLAR İÇİNDE EDEBİYATIN YERİ

Sanat insanın güzellik karşısında duyduğu heyecan ve hayranlığı uyandırmak için ortaya koyduğu yaratıcılıktır. Sanatın temelinde insan sevgisi, hoşgörü, yaratma özgürlüğü vardır. Sanatın amacı insanlarda güzel duygular uyandırmak, insan hayatını renklendirmek, güzelleştirmektir.

İnsanoğlu hayatı boyunca güzeli istemiştir. Sözüne yazısına (**edebiyat**) sesine (müzik) kullanabildiği renklere (**resim**) yaşadığı mekâna (**mimarlık**) işleyebildiği her türlü maddeye (**heykeltıraş**) güzellik vermek insanoğlunun yaşam felsefesi olmuştur ki bu da güzel sanatlar dediğimiz şubeleri doğurmuştur.

Edebiyat bu güzel sanatların bir koludur. Edebiyat; sözde, yazıda, düşüncede, hayalde güzellik demektir.

Edebiyat; dil ile gerçekleştirilen, **malzemesi dil olan** güzel sanat etkinliğidir. Edebi eser öncelikle (edebiyat fatihi) sanat değeri olan eserdir. Edebi eserlerde dikkatle kullanılmış bir dil vardır. Bilim nasıl ki akla, mantığa, öğretmeye yönelik ise sanat da insan ruhunu doyurmaya, güzelleştirmeye yöneliktir.

GÜZEL SANATLARIN SINIFLANDIRILMASI

Görsel (plastik) sanatlar, maddeye biçim veren sanatlardır. Bu madde taş, mermer, boya, çamur vb. olabilir. Görsel sanatlar, adından da anlaşılacağı üzere göze hitap eden sanatlardır.

İşitsel (fonetik) sanatlar sese biçim veren, malzemesi ses ve söz olan sanatlardır. Edebiyat, fonetik bir sanattır. Çünkü edebiyatın malzemesi, dildir. Dil ise seslere dayanan bir iletişim sistemidir.

Dramatik (ritmik) sanatlar, harekete biçim veren sanatlardır. Dramatik sanatların çoğunda hareket öğesinin yanında işitsel ve görsel öğeler de bulunur. Söz gelimi dramatik sanatlar içinde sınıflandırılan tiyatro, edebiyattan, dolayısıyla da fonetik sanatlardan ayrı düşünülemez. Çünkü birkaç modern tiyatro türü hariç bütün tiyatro türlerinde diyaloglara, dolayısıyla da sese, söze, kelimelere, cümlelere yer verilir. Bu nedenle de tiyatro oyuncularının konuşmalarının ve hareketlerinin yer aldığı tiyatro metinleri, birer edebî metin kabul edilir. Benzer durumlar bale, dans, opera, sinema gibi sanat dalları için de söz konusudur. Söz gelimi sözlerinin tümü ya da büyük bölümü şarkı olarak söylenen,

müziğe uyarlanmış sahne yapıtı olan "opera"da müzik, edebiyat ve dans iç içedir. Bu sebeple bu çeşit sanatları karma sanatlar başlığı altında gruplandırmak da mümkündür.

Edebiyatın Diğer Sanat Dallarından Ayrılan Yönleri

- En önemli fark kullanılan malzemedir. Edebiyatın malzemesi dildir.
- Amaçları bakımından farklıdır.
- İfade edişleri farklıdır.
- Gerçekliği ele alışları farklıdır.

SANAT VE ZANAATIN ORTAK VE FARKLI YÖNLERİ

Farklı Yönleri

- Sanat eseri biriciktir; zanaat eseri ise çoğaltılabilir.
- Sanat eseri alışılmışın dışında özgündür; zanaat eseri alışılmış bilinen tekrar edilendir.
- Sanatta yaratıcılık ön planda olmasına karşılık zanaatta ustalık ön plandadır.
- Sanat eseri güzellik amacı güder; zanaat ise yarar amacı.
- Sanatçı eserini oluştururken para kazanma amacı gütmeyebilir; zanaatçı para kazanmak ister.

Benzerlikleri:

- Her ikisi de el emeği ister.
- Her ikisi de biçim oluşturur.
- Her ikisi de bir beceri izlenimi verir.
- Her ikisinin de temelinde bir tasarım vardır.

METİNLERİN SINIFLANDIRILMASI

Bilimin ve edebiyatın gelişmesi, buna bağlı olarak farklı alanlarda metinlerin yazılması, metinlerin sınıflandırılması sonucunu doğurmuştur. Bu sınıflandırma, metin türlerinin birbirinden ayrılmasını ve anlaşılmasını kolaylaştırmıştır.

Metinler

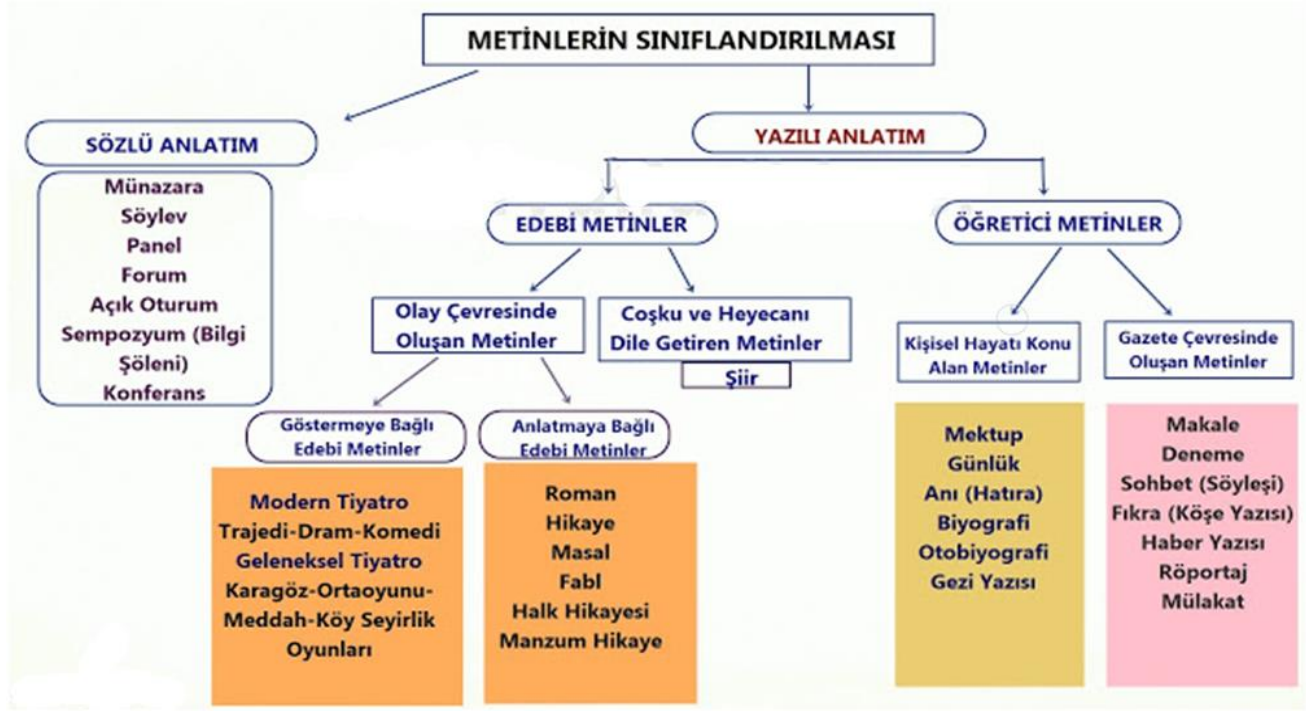
- gerçeklikle ilişkilerine
- dilin işlevlerine
- anlatım türlerine
- yazılış amaçlarına göre sınıflandırılır.

Buna göre metinler genel olarak **öğretici metinler ve edebî (sanatsal, kurmaca) metinler** olarak ikiye ayrılır.

Bu iki metin türünün **ayrıldığı noktalar** aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Edebî Metinler ile Öğretici Metinlerinin Karşılaştırılması

Edebî Metinler	ÖLÇÜTLER	Öğretici Metinler
Gerçekler kurgulanarak anlatılır. Çeşitli duyguları yaşatmak, okuyucuya edebî zevk vermek amacı güdülür.	Gerçeklik	Gerçekler yorumlanmadan aktarılır.
Üslup kaygısı vardır, ifadeler süslü ve sanatlıdır.	Amaç	Okuyucuya bilgi vermek, bilgiyi okuyucuyla paylaşmak amacı güdülür.
Üslup kaygısı yoktur, ifadeler duru ve yalındır.	Üslup	Üslup kaygısı yoktur, ifadeler duru ve yalındır.
Nesnellik ve bilimsellik değil, öznellik hâkimdir.	Anlatım	Konu tarafsız bir şekilde yorum yapma dan açıklandığından nesnellik hâkimdir.
Kelimeler yan ve mecaz anlamlarıyla kullanılır.	Anlam	Kelimeler genellikle gerçek ve ilk anlamlarıyla kullanılır.
Masal, destan, roman, hikâye,efsane, mesnevi, şiir, tiyatro gibi türleri vardır.	Türler	Tarihî, felsefi, bilimsel metinler; deneme, makale, fıkra, söyleşi, eleştiri, haber yazısı; anı, mektup, günlük, gezi yazısı, yaşam öyküsü, öz yaşam öyküsü gibi türleri vardır.

ÖRNEK METİN İNCELEMESİ

"Çanakkale Savaşı Türk tarihinin dönüm noktalarından bir tanesidir. Bu zaferle ülke düşmandan tamamen temizlenmiştir. Düşman gemilerinin boğazdan geçişleri büyük oranda engellenmiş, karaya çıkanlarla da göğüs göğse bir mücadele örneği ortaya konmuştur. Bu savaş sonucunda tam bir insan kıyımı yaşanmıştır: beş yüz bin ölü..."

Çanakkale Şehitlerine

Şu Boğaz Harbi nedir? Var mı ki dünyada eşi?

En kesif orduların yükleniyor dördü beşi.

—Tepeden yol bularak geçmek için Marmara'ya-

Kaç donanmayla sarılmış ufacık bir karaya.

Ne hayâsızca tehaşşüd ki ufuklar kapalı!

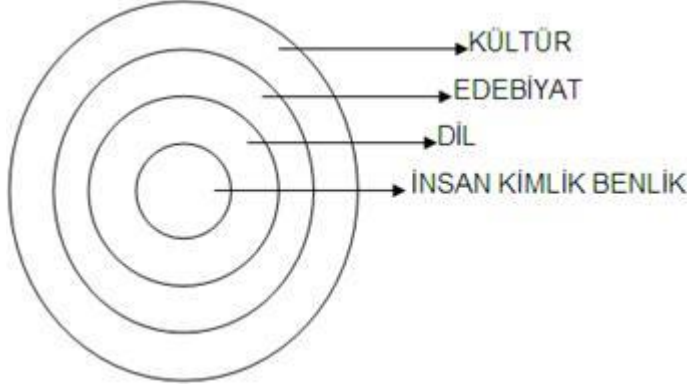
Nerde gösterdiği vahşetle bu: bir Avrupalı **(Mehmet Akif ERSOY)**

Soru: Yukarıdaki iki metni aşağıdaki ölçütlere göre karşılaştırınız...

- Konusu:**
- Yazılış amacı:**
- Gerçeklik :**
- Dilin işlevi :**
- Metin türü:**

EDEBİYAT-DİL-KÜLTÜR İLİŞKİSİ

Her devir kendi neslini her nesil de kendi edebiyatını ve kendi kültürünü oluşturur. Dolayısıyla bir birlik vardır. Bu 3 kavramdan önce her şeyin merkezi insandır. Edebiyat dili, dil insanı kapsar bunların hepsini kültür kuşatır.

Dil, edebiyat, kültür ilişkisini anlamak için insan merkezli düşünmeliyiz. İnsan dille varlığını ortaya koyar. İnsan konuştuğu dille duygu ve düşüncelerini ortaya koyması da edebiyatı oluşturur.

İnsan, kimliğini ve benliğini ifade ederken dili kullanır, onunla edebiyat meydana getir ve bir kültür atmosferi oluşturur.

Kısaca dil edebiyatın malzemesidir ve edebiyatı oluşturur. Kültür , hem dili hem edebiyatı kapsar ve oluşan edebi eserler ve dil, kültürün etkisindedir. Edebiyat ve dil ise kültürün nesilden nesile aktarılmasını sağlar.

AÇIK İLETİ-ÖRTÜK İLETİ

Örtük İleti: İzleyicinin, dinleyicinin veya okurun dikkatinden kaçan, dolaylı yoldan gönderilen iletilerdir. Açık iletinin altında gizlidir. Örtülü anlatımda amaç sözü daha güzel söylemektir. Örtük ileti sanat metinlerinde (şiir,roman,hikaye,masal,fabl) sıkça görülür. Özellikle şiirlerde çağrışıma açık, okuyanların farklı anlam ve yorumlamalarda bulunduğu örtük iletiler vardır. Örtük iletilerde kelimeler mecaz ve yan anlamlarda kullanılırlar.(imge)

Örnek:

MERDİVEN

*Ağır, ağır çıkacaksın bu merdivenlerden,
Eteklerinde güneş rengi bir yığın yaprak,
Ve bir zaman bakacaksın semâya ağlayarak...*

*Sular sarardı... Yüzün perde perde solmakta,
Kızıl havaları seyret ki akşam olmakta...*

Açık İleti :İletide doğrudan anlaşılan ve berrak olan anlamdır. Başka bir ifadeyle tek bir yargıyı açıkça ifade eden iletidir. Açık anlatımda birden çok yorum çıkmaz, herkes aynı şeyi anlar. Açık iletiler daha çok öğretici metin türlerinde görülür. Öğretici metinlerin yazılış amacı bilgi ve haber vermek, ikna etmek, kanıları değiştirmek, uyarmak, düşündürmek, yönlendirmek, tanıtmak olduğun bu tür metinlerde açık ve sade bir anlatım kullanılır. Kelimelerin yan ve mecaz anlamlarına yer verilmez.

Bu metinlerle sağlanan iletişimin amacı bilinmeyeni açıklamak; herhangi bir yer ve olay hakkında bilgi vermek; bir düşünceyi, duyguyu kanaati bildirmektir.

Örnek: "İnsanların çoğu kaybetmekten korktuğu için, sevmekten korkuyor. Sevmekten korkuyor, kendisini sevmeye lâıyk görmediği için. Düşünmekten korkuyor sorumluluk getireceği için. Konuşmaktan korkuyor, eleştirilmekten korktuğu için. Duygularını ifade etmekten korkuyor, reddedilmekten korktuğu için. Yaşlanmaktan korkuyor, gençliğin kıymetini bilmediği için. Unutulmaktan korkuyor, dünyaya iyi bir şey vermediği için. Ve ölmekten korkuyor aslında yaşamayı bilmediği için."

DİL BİLGİSİ

Dilin Kullanımdan Doğan Türleri

Bir dilin kullanımında, bölgesel ve kültürel farklılıklar sonucu, dil içindeki çeşitlenmelerle **ağız, şive ve lehçe** oluşur. Dilin belirli çevrelerdeki özel kullanımıyla da **argo ve jargon** oluşur.

Ağız: Bir dilin bir ülke sınırları içindeki farklı yerleşim bölgelerinde ses, şekil, söz dizimi ve anlamca farklılaşan konuşma biçimidir: Kayseri ağız, Erzurum ağız, Trakya ağız...

Örnek: Beni bak gıı, n'apıp durun? (Bana bak kız, ne yapıyorsun?) (**Ege ağız**)

Şive: Bir dilin, yazılı kaynaklarla izlenebilen tarihî gelişimi içinde ayrılmış kollarıdır. Şiveler; bir milletin tarihî, siyasi, sosyal ve kültürel nedenlerle farklı yurt coğrafyalarına dağılmasıyla ortaya çıkar: **Azeri Türkçesi, Özbek Türkçesi, Türkmen Türkçesi vb.** Şiveler arasındaki ses, şekil ve kelime farklılıkları anlaşmayı engelleyecek kadar derin değildir.

Örnek: Neçe yaşın var? (Kaç yaşındasın?) (Azeri şivesi)

**hər evdə qonaqlara verilmək
üçün saxlanılan şəp-şüp**

Lehçe: Bir dilin, tarihî gelişimi içinde yazılı kaynaklarla izlenemeyen dönemlerinde ayrılmış kollarıdır. Türk dilinin **Çuvaş lehçesi ve Yakut lehçesi** gibi. Lehçeler arasındaki ses, şekil ve kelime farklılıkları anlaşmayı güçleştirecek kadar derindir. Bu durum daha çok tarihî, siyasi ve coğrafi nedenlerden kaynaklanır.

Örnek: En ubayn hanna üöreneriy? (Senin ağabeyin nerede okuyor?) (**Yakut lehçesi**)

Argo: Ortak dilden ayrı olarak belirli toplulukların ses, yapı, söz dizimi ve anlam bakımından farklılık gösteren dili veya kelime dağarcığıdır. Farklı bir anlaşma biçimi sağlamak üzere oluşturulur. Argo oluşturulurken ortak dildeki kelimelere özel anlamlar verilir, bazı kelimelerde değişiklik yapılır; dilin lehçelerinden, eskimiş ögelerinden ve yabancı kelimelerden yararlanır. Argo, çoğunlukla **kaba** bir söyleyiş özelliği gösterir.

Örnekler:

- Adam afili, etrafa **caka satıyor**.
- **"Ayvayı yemek"** zor duruma düşmek anlamında kullanılan argo bir tabirdir.
- **Gıcır:** yeni, yepyeni
- **Gır gır geçmek:** alaya almak
- **Gülmek:** sınıfta kalmak
- **Küp:** sarhoş
- **Mangiz:** para
- **Nanay:** yok

Jargon: Aynı meslek veya topluluktaki insanların ortak dilden ayrı olarak kullandıkları özel dil veya söz dağarcığıdır.

Örnek:

Tıp jargonu: "Hasta dün gece **eks oldu**." cümlesindeki **"eks olmak"** ifadesi bir tıp jargonudur.
Askerlik jargonu: Devre, tertip...

Standart (Ölçünlü) Dil: Bir dili toplum olarak konuşan ve yazarların hep birlikte uydukları, ağız özelliklerinden arındırılmış, belirli ölçü ve kurallara bağlı **ortak dildir**. Bir milletin yazılı kültürünün oluşmasında dilde anlaşma ve birlik sağlanması gerekir. Bunun için dildeki ağızlardan yaygın ve işlenmiş olanı ortak kültür dili durumuna gelir. Standart dilin kuralları yazım kılavuzlarında ve sözlüklerde belirtilir.

Standart Türkçe, **İstanbul Türkçesi** esas alınarak biçimlendirilmiş olan konuşma ve yazı dilidir.

Konuşma Dili: Günlük hayatta insanlarla iletişim kurmak için kullanılan dildir. Bu dil, doğal olduğu için konuşma esnasında cümlelerin kurallı olup olmadığına, kelimelerin doğru sıralanıp sıralanmadığına, söyleyişin doğru olup olmadığına pek dikkat edilmez. Bu sebeple zaman içinde, bölgeden bölgeye değişen birtakım söyleyiş ve kelime farklılıkları ortaya çıkar.

Konuşma Dili ve Yazı Dili Arasındaki Farklar :

- Bir ülkede bir yazı dili varken birden fazla konuşma dili vardır.
- Konuşma dili doğaldır yazı dili yapma bir dildir.

- Yazı dilinde kurallar varken konuşma dilinde yoktur.
- Yazı dilinin kullanım sahası konuşma diline göre daha geniştir.
- Konuşma dili günlük hayatta farklılık gösterirken yazı dili göstermez.

UYGULAMA

- Döviz piyasalarında bu hafta **dalgalanma** bekleniyor. **JARGON**
- Adamı sokakta kıstırıp bir güzel **marizlemişler**. **(ARGO)**
- Haydah oloroğut? (Nasılsın?) **(LEHÇE)**
- Bir toplumun gelişmesi eğitime verdiği öneme bağlıdır. **(STANDART DİL)**
- Bulud kimidir benim qelbim! **(ŞİVE)**
- Sene diyirem ! Gaç gündür arıram, yoksan, e ben neyidim? **(AĞIZ)**

DİLİN İŞLEVLERİ

1. Dilin Göndergesel İşlevi

Bir ileti dilin göndergeyi olduğu gibi ifade etmesi için düzenlenerek oluşturulmuşsa dil göndergesel işlevde kullanılmıştır. Bu başka bir ifadeyle dilin bilgi verme işlevidir.

- Burada amaç, gönderge konusunda doğru, nesnel, gözlemlenebilir bilgi vermektir.
- Bu işlev daha çok kullanma kılavuzlarında, nesnel anlatılarda, bilimsel bildirilerde, kısa not ve özetlerde karşımıza çıkar.
- Göndergesel işlevde duygular dile getirilmez.

Örnekler:

- Psikoloji, insan ve hayvan davranışlarının gözlenebilir ve ölçülebilir onları ile zihinsel süreçleri inceleyen pozitif bir bilim dalıdır.
- Anadolu'da tarih boyunca birçok uygarlık, devlet kurmuştur.
- Roman ve öykü, anlatmaya dayalı edebi türlerdir.
- Türkiye, topraklarının bir bölümü Anadolu'da, bir bölümü Avrupa'da olan bir ülkedir.
- Karadeniz'de petrol ve doğal gaz aramaları devam ediyor.

Bu cümleler bilgi vermek amacıyla oluşturulduğu için dil göndergesel işlevde kullanılmıştır.

2. Dilin Heyecana Bağlı İşlevi

Bir ileti, göndericinin iletinin konusu karşısındaki duygu ve heyecanlarını dile getirme amacıyla oluşturulmuşsa dil heyecana bağlı işlevde kullanılmıştır.

- Bu işlev, göndericinin kendi iletisine karşı tutum ve davranışını belirtir.
- Bu işlevde çoğunlukla duygular, heyecanlar, korkular, sevinç ve üzüntüler dile getirilir.
- Dilin göndergesel işlevinde nesnellik, heyecana bağlı işlevinde öznellik hâkimdir.
- Özel mektuplarda, öznel betimlemeler ve anlatılarda, lirik şiirlerde, eleştiri yazılarında dilin heyecana bağlı işlevinden sıkça yararlanır.
- Ünlem cümlelerinin tamamında dilin bu işlevi kullanılır.

Örnekler:

- "A, buna bak, hâlâ durmuş bana gülüyor."
- "Bunca işten sonra hâlâ beni arıyorsun!"
- "Yazık sana acıyorum."

Dil bu cümlelerde heyecan, kızgınlık gibi duyguları dile getirdiği için dil heyecana bağlı işlevde kullanılmıştır.

3. Dilin Alıcıyı Harekete Geçirme İşlevi

Bu işlevde ileti alıcıyı harekete geçirmek üzere düzenlenmiştir.

- İletin bir çeşit çağrı işlevi gördüğü bu işlevde amaç, alıcıda bir tepki ve davranış değişikliği yaratmaktır.
- Propaganda amaçlı siyasî söylevler, reklâm metinleri, genelgeler, el ilanları genellikle dilin bu işleviyle oluşturulur.
- Dilin alıcıyı harekete geçirme işleviyle hazırlanan metinlerde gönderici, iletiyi alanı işin içine sokmayı, onu sorgulamayı ister.
- Emir, rica, istek cümlelerinde dil, alıcıyı harekete geçirme işleviyle kullanılır.

Örnekler:

- Sınıfı hemen terk et.
- Elindeki kitabı sıraya bırak.
- Kapıyı kapat.

Dil bu cümlelerde alıcıda davranış değişikliğine yol açtığı için dil alıcıyı harekete geçirme işlevinde kullanılmıştır. Çünkü gönderici, alıcıya: "Kapıyı kapat." dediğinde alıcı kapıyı kapatmaya yöneliyor ve harekete geçmiş oluyor.

4. Dilin Kanalı Kontrol İşlevi

Bir ileti, kanalın iletiyi iletmeye uygun olup olmadığını öğrenmek amacıyla düzenlenmişse dil, kanalı kontrol işlevinde kullanılmıştır.

- Gönderici ile alıcı arasında iletişimin kurulmasını, sürdürülmesini ya da kesilmesini sağlayan bu işlevde iletin içeriğinden çok iletişimin devam ettirilmesi olgusu ağır basar.
- Törenlerde, uzun söylevlerde, aile yakınları ya da sevgililer arasındaki konuşmalarda; dilin kanalı kontrol işlevini yansıtan iletiler sıkça kullanılır.
- Bu işlev daha çok, soru cümleleriyle karşımıza çıkar.

Örnekler:

- Beni anladınız değil mi?
- Sesimi duyuyor musun?
- Verdiğim ödevleri yaptınız mı?

Dil bu cümlelerde kanalı kontrol işlevinde kullanılmıştır. Çünkü gönderici, alıcıya soru yoluyla iletişimin ulaşp ulaşmadığını soruyor "Verdiğim ödevi yaptınız mı?" cümlesinde alıcı "evet" veya "hayır" cevabını verirse mesajın kanal yoluyla iletilip iletilmediği kontrol edilmiş oluyor.

5. Dilin Dil Ötesi (Üst Dil) İşlevi

Bir ileti dille ilgili bilgi vermek üzere düzenlenmişse o iletide dil, dil ötesi işlevde kullanılmıştır.

- Dilin dil ötesi işlevinde iletiler, dili açıklamak, dille ilgili bilgi vermek için düzenlenir.
- Daha çok bilimsel metinlerde ve öğretme amaçlı konuşmalarda karşımıza çıkan ve "yani, demek istiyorum ki, bir başka deyişle" gibi sözcüklerde kendini gösteren dil ötesi işleve, günlük yaşamda da sıkça başvurulur.

Örnekler:

- Beni yanlış anlamayın, ben bu sözcüğü mecaz anlamda kullandım.
- Türkçede sözcük kökleri ikiye ayrılır: İsim ve fiil kökleri
- İsim soylu sözcüklerin önüne gerek onların rengini, biçimini, sayısı, durumunu belirten veya niteleyen sözcüklere sıfat denir.

Bu cümlelerde ileti, dille ilgili bilgi vermek, başka bir iletiyi açıklamak üzere düzenlenmiştir.

6. Dilin Şiirsel (Sanatsal) İşlevi

Bir iletinin iletisi kendisinde ise dil şiirsel işlevde kullanılmıştır. Dil bu işlevde kullanıldığında iletinin iletme istediği husus, iletinin kendisindedir. Bu durumda ileti, kendi dışında herhangi bir şeyi ifade etmez, yansıtmaz. Obje iletinin kendisidir. Örneğin dilin şiirsel işlevde kullanıldığı metinler olan lirik anlatılarda ve şiirlerde şiirin amacı o şiirin kendisidir. Şiirsel metinler, kendinden başka bir şeyi ifade etmeye ihtiyaç duymaz, bir şiir sadece şiir olduğu için önemli ve anlamlıdır, yani şiirin gerçeği, şiirin kendisidir.

Dilin şiirsel işleviyle kullanıldığı metinlerde gönderici alıcıda hissettirmek istediği etkileri uyandırmak için, dili istediği gibi kullanır, yani kendi özgün üslûbunu oluşturmak için bir anlamda dili yeniden yaratır. Edebî sanatlardan, karşılaştırmalardan, çağrışım gücü yüksek sözcüklerden yararlanarak imgeler oluşturur, sözcükleri daha çok yan ve mecaz anlamlarda kullanır. Edebî metinlerde dil şiirsel işlevde kullanılır.

Örnek:

ANLATAMIYORUM

Ağlasam sesimi duyar mısınız,
Mısrararımda;
Dokunabilir misiniz,
Gözyaşlarıma, ellerinizle?
Bilmezdim şarkıların bu kadar güzel,
Kelimelerinse kifayetsiz olduğunu
Bu derde düşmeden önce.
Bir yer var, biliyorum;
Her şeyi söylemek mümkün;
Epeyce yaklaşmışım, duyuyorum;
Anlatamıyorum.

Orhan Veli Kanık

İLETİŞİM

1-İletişim duygu, düşünce ve bilgilerin türlü yollarla başkalarına aktarılmasıdır.

2-İletişim, gönderici ve alıcı konumundaki iki insan ya da insan grubu arasında gerçekleşen duygu, düşünce, davranış ve bilgi alışverişidir.

3-Duygu, düşünce ve isteklerin yazı, konuşma ve görsel-işitsel araçlarla aktarılmasına iletişim denir.

İletişimin Özellikleri

*İletişim insanların temel ihtiyaçlarından biridir.

*İnsanların duygularını, düşüncelerini ve hayallerini başkalarıyla paylaşma ihtiyacı iletişimi ortaya çıkarmıştır.

*Toplumsal kanun ve kuralları sağlıklı işletebilmek için iletişim şarttır.

*İnsanlık tarihi kadar eski olan iletişim, tarihî süreç içinde gelişmiş ve biçimlenmiştir.

*Sosyal ortamda en etkili ve gelişmiş iletişim aracı olarak "dil" kullanılmıştır.

*İnsan duygu ve düşüncelerini en iyi, dil ile anlatır.

*Dille gerçekleştirilen iletişim; resim, şekil, işaret ve vücut diliyle yapılan iletişimden daha güçlü ve daha kullanışlıdır.

İletişim Türleri

*Dille gerçekleştirilen iletişim.

*Jest ve mimiklerle gerçekleştirilen iletişim.

*Resim, şekil, çizgi gibi sembollerle gerçekleştirilen iletişim.

*Simgelerle gerçekleştirilen iletişim.

İletişim Öğeleri:

*Bu öğeler; gönderici, alıcı, ileti, kanal, geri bildirim, kod ve bağlamdır.

*Bir iletişimde "gönderici-ileti-alıcı" öğeleri mutlaka bulunur.

*İletişimi başlatan unsur; göndericidir.

*İletişimin sağlıklı olabilmesi için gönderici durumundaki kişinin, alıcıyı ve onun durumunu göz önünde bulundurması gerekir. Aksi takdirde iletişim, başarısız olur.

- **GÖNDERİCİ (KAYNAK/ VERİCİ):** Duygu, düşünce ve isteklerin aktarılmasında iletiyi hazırlayan, gönderen kişi ya da topluluktur.
- **ALICI:** Göndericinin gönderdiği bilgiyi (ileti/mesaj) alan taraf... Göndericinin muhatabı da diyebiliriz. Alıcı, tıpkı gönderici gibi kişi, kişiler veya kurum olabilir.
- **İLETİ (MESAJ):** Göndericinin alıcıya gönderdiği her türlü bilgi... İleti; sözlü, yazılı, görsel; hatta bir işaret bile olabilir.
- **KANAL:** İletin alıcıya ulaşmasında kullanılan yol ve araçtır. Işık, hava, ses vb. iletiyi alıcıya taşıyan kanaldır. İnsan duyu organlarıyla iletiyi alır ve anlamlandırır.
- **DÖNÜT:** Alıcının iletiye verdiği tepki.
- **KOD:** İletin üretildiği şifreleme sistemi. Bütün doğal diller koddur. Mesela Türkçe.

- **BAĞLAM:** İletişimde görev alan unsurların birlikte meydana getirdikleri ortam... Bir söz unsurunun aynı kişilerde farklı zamanlarda farklı algılanmasının nedeni bu iletişimin gerçekleştiği bağlamdır.

ÖRNEK-1:

Bir hikâye üzerindeki iletişim öğelerini gösterelim: Örnek hikâyemiz usta öykücü Halikarnas Balıkcısı'nın "doğa sevgisi" temasını Deli Davut karakteri üzerinden verdiği **Gülen Ada** hikâyesi...

Hikâyenin İletişim Öğeleri:

- **Gönderici:**
- **Alıcı:**
- **İleti:**
- **Kanal:**
- **Bağlam:**
- **Kod:**

ÖRNEK-2

Edebiyat öğretmeni sınıfta "İletişim" konusunu işlemektedir. Arka sırada oturan Berke'ye "Oğlum konuyu anladın mı?" diye sorar. Berke de "Çok iyi anladım Hocam?" cevabı verir.

Kurguladığımız iletişim örneğinin öğeleri

- **Gönderici:**
- **Alıcı:**
- **İleti:**
- **Dönüt:**
- **Bağlam:**
- **Kanal:**
- **Kod:**

ÖRNEK 3: Cansız bir varlıkla da iletişim: **Trafik işareti**

Gönderici:

Alıcı:

İleti:

Dönüt:

Kanal:

Bağlam:

Kod:

EK BİLGİ:

Gösterge:

*Kendi dışındaki bir şeyi gösteren, düşündüren, onun yerini alabilen, sözcük, nesne, görünüş veya olgulara "gösterge" adı verilir.

*İletişim etkinliğinde gösterge temel kavramlardan biridir. Çünkü iletişimde varlık ve objeler değil; onların sembolü olan göstergeler kullanılır.

*En yaygın ve en kullanışlı göstergeler, dil göstergeleridir.

Gösteren: Sözcük, resim, şekil, işaret vb. öğelere "gösteren" denir. Gösterenin somut yönü (sözcüğü oluşturan ses işaretleri, harfler) gösterendir.

Gösterilen: Gösteren, akılda birtakım görüntüler oluştuyorsa, bu da "gösterilen"dir. Gösterenin soyut yönü (varlığı karşılayan anlam yönü) gösterilendir.

Gönderge: Dil biliminde dil ile ifade edilecek her varlık göndergedir. Göndergeyi (varlığı) dilde karşılayan dil işaretleri (sözcükler) ise göstergedir.

Örnek:

kalem (bir varlıktır) >GÖNDERGE

kalem (sözcük) >GÖSTERGE

k-a-l-e-m (sözcüğü oluşturan harfler) >GÖSTEREN

yazı yazmaya yarayan araç (anlamı) >GÖSTERİLEN

Göstergeler, dil göstergeleri ve dil dışı göstergeler olmak üzere ikiye ayrılır:

1. Dil Göstergesi: Söz veya yazıyla gerçekleştirilen her türlü etkinlik, eylemdir. Örneğin her sözcük, bir dil göstergesidir. Ancak "resim, şekil, işaret, hareket, jest ve mimikler" dil dışı göstergelerdir.

2. Dil Dışı Göstergeler:

Doğal gösterge: İlkbaharda ağaçların yeşermesi gibi her türlü doğal durum, "doğal gösterge"dir.

Sosyal gösterge: Görgü kuralları, trafik lambaları gibi unsurlar, "sosyal gösterge"dir.

Dil dışı Göstergeler ve Özellikleri:

Belirti: Amacı olmayan, istem dışı gelişen doğal göstergelerdir. Belirtide gösteren ile gösterilen arasındaki ilişki, sebeplidir. Gece bir evin ışığının yanması, insanların yatmadığının belirtisidir, dumanın görülmesi ateşin olduğunu gösterir.

Belirtke: İletişim kurma, bir ileti aktarma, bir bilgi verme amacı içeren göstergelerdir. Gösteren ve gösterilen arasındaki ilişki sebepsiz ve uzlaşımsaldır. Trafik levhaları bu göstergelerdendir.

İkon: Dili kullanmadan bilgi ve iletileri aktaran görsel araçlardır. Resim, heykel, fotoğraf vb.

Simge: Bir toplumda gösterenle gösterilen arasında sürekliliğini koruyan, uzlaşımsal ve genellikle nedensiz ilişkiye dayanan görsel biçimdir. Bayrak, güvercin, zeytin dalı vb.

DÜŞÜNCEYİ GELİŞTİRME YOLLARI

1. Tanımlama: Bir kavrama ya da olayın belirgin özellikleriyle tanıtılmasına tanımlama denir. Tanım kısaca "nedir" sorusuna verilen cevaptır.

ÖRNEK: Doğruluk kimseyi aldatmamaktır. Kimseye yalan söylememek, tutamayacağın sözler vermemektir. Herkesin sana en değerli şeylerini gönül rahatlığıyla emanet edebileceği kadar güvenilir olmaktır doğruluk.

2. Örneklendirme: İfade edilen düşünceye uyan olay, durum ya da kavramlarla düşüncenin desteklenmesidir. Anlatılmak istenenin somutlaştırılması yöntemidir.

ÖRNEK: Anadolu'nun her köşesinden tarih fışkırır adeta. Ayasofya'dan Sümela'ya, Efes Antik Kenti'nden Mevlana'ya... saymakla bitmez.

3. Tanık Gösterme: Anlatılmak istenilen düşüncenin başkalarının görüşlerinden, sözlerinden yararlanarak açıklanması yoludur. Başkalarının aynı konuda söylediği sözler yazı içerisinde alıntı olarak gösterilir. Tanık olarak düşüncesine başvuru kişinin, konusunda uzman güvenilir olması gerekir.

ÖRNEK: Mutluluk, aslında herkesin çok yakınında. İsteyen herkes, her an mutlu olabilir. Filozof Sokrates: "Bir kitap, bir çiçek, bir kuş... ne büyük saadet!" derken bunu anlatmıyor mu?

4. Karşılaştırma: Aralarında benzerlik ya da karşıtlık bulunan varlık veya kavramların bu özelliklerinin ortaya konmasıdır. Anlatılanlar, kavramlar arasındaki benzer ve farklı özellikler yardımıyla daha anlaşılır hâle gelir.

ÖRNEK:

Yabancı sözcük oranının %1 olarak saptandığı Orhun Yazıtlarında (...) yazınsal bir dil vardır. Soyut kavramların da yer aldığı bu yazıtlar, Türkçe yazı dilinin çok uzun bir geçmişi olduğuna tanıklık eder. Uygurcada ise yabancı sözcük oranının arttığı görülür. Bu olguda, Uygurcaya çevrilen dinsel metinlerin etkisi vardır. (Muhittin Bilgin, Anlamdan Anlatıma Türkçemiz)

5. Sayısal Verilerden Yararlanma: Yazar düşüncesini inandırıcı kılmak için bazı sayısal verilerden yararlanır.

ÖRNEK: TÖMER, 1992-1993 yıllarında 25 şubesi ve 900 kadar çalışanı ile 54000 öğrenciye hizmet vermiştir.

6. Somutlama: Soyut kavramları zihinde görünüşleştirmeye somutlama denir. Somutlama, benzerliklerden yararlanma, örnekleme ve somut kavramları soyut kavramların yerine kullanma yoluyla gerçekleşebilir.

ÖRNEK: "Hayat bir nehir gibi hızlı akıp gidiyor"

Bu cümlede somutlama vardır. Soyut olan "hayat" kavramı somut bir varlık olan nehre benzetilerek somutlama yapılmıştır.

7. Benzetme: Aralarında çeşitli ilgiler bulunan varlık veya kavramlardan benzerlik bakımından nitelikçe zayıf olanın güçlü olana benzetilerek anlatılmasıdır.

ÖRNEK: Yırtık gömleğiyle paçaları parçalanmış pantolonunun içinde ince bir değnek gibi duran narin vücuduna bakılsa belki daha küçük zannedilirdi.

2. ÜNİTE: Hikâye

Gerçek veya tasarlanmış olayları anlatan düzyazı türüne **hikâye** denir.

Kısaca Özellikleri:

- ❖ Olay, olay örgüsü, kişi, zaman, mekân, çatışma gibi öğelerden oluşur.
- ❖ Çoğunlukla yaşamın bir parçası üzerinde durulur.
- ❖ Tek bir olay vardır. Olaycıklar yoktur.
- ❖ Detaylı ruh ve karakter tahlillerine yer verilmez.
- ❖ Çevre ve mekânda sınırlılık söz konusudur.
- ❖ Olaylar farklı anlatıcıların bakış açısıyla verilebilir.
- ❖ Bütün özellikleriyle romana benzemekle birlikte kısa olmasıyla ondan ayrılır.

Hikâyenin Tarihsel Gelişimi

Eski Yunan'daki fabl ve kısa romanslar, "Bin bir Gece Masalları" öykünün habercileridir. Ama öykü ancak 19. yüzyılda romantizm ve gerçekçilik akımlarının yaygınlaşmasıyla edebi bir tür haline gelebilmiştir.

- ❖ Dünya edebiyatında hikâye türünün ilk örneği **XIV.** yüzyılda İtalyan edebiyatında **Boccacio'nun (Bokaçyo) Decameron** adlı eseridir.
- ❖ Türk edebiyatında **Tanzimat**'tan önce hikâye türünün yerini **halk hikâyeleri, destanlar, masallar, mesneviler ve Dede Korkut Hikâyeleri** tutmaktaydı.
- ❖ Batılı anlamda hikâye, Türk edebiyatına **Tanzimat**'la girmiştir. **Ahmet Mithat Efendi'nin Letâif-i Rivâyât** adlı eseri ilk hikâye örneklerindendir. **Letâif-i Rivâyât**'ta yer yer geleneksel hikâyenin anlatım özelliklerine rastlanır.
- ❖ Teknik açıdan güçlü, Batılı örneklerle benzeyen ilk hikâye ise **Samipaşazade Sezaî'nin Küçük Şeyler** adlı eseridir.
- ❖ *Batı tarzı öykünün ilk olgun örneklerini verenler Servet-i Fünuncular olmuştur.
- ❖ Servetifünun Dönemi'nde hikâye türünün **Avrupalı** anlamda örnekleri **Halit Ziya Uşaklıgil** ile vermeye başlanır. Türk öykücülüğünü yetkinliğe kavuşturan yazar, Halit Ziya Uşaklıgil'dir.
- ❖ Halit Ziya, yazmış olduğu hikâyeler ile türün romandan ayrılarak bağımsız hâle gelmesinde önemli katkılarda bulunur.
- ❖ Hikâye, edebiyatımızda bağımsız bir tür olma özelliğini Milli Edebiyat Dönemi'nde Ömer Seyfettin'le kazanmıştır.
- ❖ Türk Edebiyatında **Ömer Seyfettin** Maupassant tarzı (olay) hikâyenin, **Sait Faik Abasıyanık** da Çehov tarzı hikâyenin öncüsü kabul edilir.

Edebiyatımızda "Hikâye" ile ilgili ilkler:

- ***İlk hikâye denemesi:** Müsameretname / Emin Nihat
- ***İlk batılı anlamda hikâye denemesi:** Küçük Şeyler / Samipaşazade Sezai
- ***İlk hikâye kitabı:** Letaif-i Rivayat / Ahmet Mithat Efendi
- ***İlk kez Anadolu'yu hikâyede gerçek anlamda işleyen:** Refik Halit Karay
- ***İlk konuşma diliyle yazan hikâyeci:** Ömer Seyfettin
- ***Kölelik konusunu ele alan ilk eser (hikâye):** Esaret / Ahmet Mithat Efendi

HİKÂYENİN BÖLÜMLERİ

1. Serim Bölümü:

- ❖ Bu bölüme "giriş, başlangıç" bölümü de denir. Burada olayın geçtiği yer, zaman ve olayın kahramanları belli başlı nitelikleriyle betimlenir. Bu bölümde ele alınacak olan ya da durum ortaya konur.

2. Düğüm Bölümü:

- ❖ Bu bölüme "gelişme bölümü" de denir.
- ❖ Serim bölümünde sergilenen olay, neden-sonuç ilişkisine göre burada yoğunlaşır.
- ❖ Merak ögesi doruğa çıkar, ayrıntılar ortaya konur.
- ❖ Kişilerin konuşmaları genellikle bu bölümdedir.

3. Çözüm bölümü:

- ❖ Bu bölüme "sonuç" da denir.
- ❖ Olayın nasıl sona erdiği, olayın kahramanları ve tanık olanlar üzerinde nasıl bir etki bıraktığı burada ortaya konur.
- ❖ Gerilimler sona erer, merak ettiğimiz sorular yanıtını bulur.
- ❖ Düğüm çözülür.
- ❖ Bu plân daha çok olay öykülerinde karşımıza çıkar. Durum veya kesit öykülerinde olay plânı yoktur.

Not: Ancak bütün hikâyelerde bu plân uygulanmaz, bazı öykülerde başlangıç ve sonuç bölümü yoktur. Bu bölümler okuyucu tarafından tamamlanır.

YAPI UNSURLARI

Hikâyede yapı unsurları olay örgüsü, kişiler, mekân ve zamandır.

Olay: Hikâyede üzerinde söz söylenen yaşantı ya da durumdur. Olay, tektir ve ayrıntılardan arındırılmıştır. Durum öykülerinde olay yok denecek kadar belirsizdir.

Olay örgüsü: Olay örgüsü, konuyu oluşturan olaylar dizisinin birbiriyle bağlantısına verilen addır. Metinlerde olay, ya metindeki kişiler arasında cereyan eden ilişkiler ya da kahramanın iç çatışmaları sonucu ortaya çıkar. Ele alınan olayların gelişiminde mantıksal bir sıra izlenir.

Kişi: Hikâyede anlatılan olayları veya durumları yaşayan kahramanlardır. Hikâyedeki kişiler kurmaca nitelik gösterir. Sınırlı sayıdadır. Özellikleri uzun uzadıya anlatılmaz, olayla ilgili belirgin yönleri ortaya konur. Canlı, cansız bütün varlıklar öykünün kişisi olabilir

Zaman: Olayların başlaması, gelişmesi, son bulması belli bir zamanda olur. Bazı öykülerde zaman verilmez, sezdirilir. Öykücü zamanı bir düzen içinde vermeyebilir. Olayın veya durumun son bulmasından başlayarak olayın başlama noktasına doğru gelinebilir.

Yer (Mekân): Öykülerde olay veya durum belli bir yerde geçer. Çevre, uzun betimlemelerle verilmez; öyküyü ilgilendiren yönüyle verilir. Olay veya duruma bağlı olarak öyküdeki yer değişse de çevre betimlemesi kısa tutulur.

Çatışma: Hikâyede olay iki zıt gücün mücadelesi şeklinde ortaya çıkar. Bu mücadele kişiler arasında olabileceği gibi, aynı kişide de toplanabilir. Bu durumda çatışma daha çok kişinin kendi içinde olur. Yani psikolojik bir özellik gösterir. Hikâyelerde çoğunlukla bir çatışma söz konusudur. Hemen her hikâye bir çatışma yani bir problem üzerine kuruludur. Örneğin bir hikâyede cinayetten söz ediliyorsa cinayeti kimin işlediği, amacı, çevresindekilere karşı tavrı ya da vicdanıyla mücadelesi bir çatışma halinde verilir.

Anlatıcı: Anlatıcı, edebî metinlerde anlatıcı, kurmacanın sınırları içinde varlığından söz edilen kişidir. Anlatıcı, yazar ile kurmaca metin arasındaki kişidir. Anlatım iki şekilde olur:

-Hikâye kahramanlarından birinin ağzından yapılan anlatım- "Hikâyede birinci kişili anlatım".

-Yazarın ağzından anlatılanlar: "Hikâyede üçüncü kişili anlatım".

Anlatıcının üç çeşit bakış açısı vardır:

a) Kahraman Anlatıcı Bakış Açısı:

*Metnin anlatıcısı, olayın merkezinde yer alan bir kahramandır.

*Bu yöntemde olayı anlatan "ben" vardır.

*Olayları anlatan kişinin bilgisi, kahramanlardan birinin bilgisiyle sınırlıdır.

*Anlatılan olayları kendi gözlemleri ve bilgisi kadar aktarabilir.

*Anlatıcı kendisiyle ilgili olayları anlatırken 1. tekil kişiyi (yürüyordum, kalktım...), diğer kişilerle ilgili olayları anlatırken de 3. tekil kişiyi (gördü, baktı...) kullanır.

*Olaylar, anlatıcının başından geçtiği ya da gözüyle gördüğü biçimiyle anlatıldığından, inandırıcılığı yüksektir.

*Okuyucuda gerçeklik duygusu oluşturur.

Örnek: Benim yanımda büyüğüm de yoktu. Yalnız başıma demir parmaklıklı kapıdan içeri girerdim, dokuzuncu hariciye koğuşuna doğru ağaçların bile sıhhatine imrenerek yürürdüm, camlı kapıların garip bir beyazlıkla gözlerime vuran ve içimde korku ile karışarak yuvarlanan parıltıları arasında o dehlize girerdim ve yalnız başıma bir köşeye ilişirdim, kımıldamazdım, susardım, beklerdim, korkudan büzülürdüm, rengimin uçtuğunu hissederdim.

b) Gözlemci (Müşahit) Anlatıcı Bakış Açısı:

*Metnin anlatıcısı, olayın merkezinde yer almayan biridir.

*Bir kamera tarafsızlığıyla olup biteni ifade eder.

*Bu yöntemde olaylar dışarıdan görüldüğü biçimiyle nesnel bir tarzda aktarılır.

*Anlatıcı, kahramanlardan daha az şey bilir.

*Olaylar bize anlatılmıyor da kişinin gözünün önünde oluyormuş izlenimi verilir.

*Kişilerin duygu ve düşünceleri, eylemlerinden çıkartılır.

*Kişiler ve iç dünyaları hakkında, kendi söyledikleri ve davranışları izlenerek bir fikir sahibi olunabilir.

*Anlatım, üçüncü tekil kişi ağzından yapılır.

Örnek: Tepesine doğru yükselen güneş mini mini gözlerini kamaştırıyor, esmer derisi bumburuşuk olan yüzünü büsbütün kırıştırıyordu. Kısacık boyu sehpanın arkasında kayboluyor, ara sıra gemiye bakmak için başını çevirince boynunun derisi kıvrılıp katlanıyordu.

c) İlahi Anlatıcı Bakış Açısı:

*Anlatıcı olayın merkezinde yer alan biri değildir fakat olayla ilgili her şeye hakimdir.

*Bu yöntemde sınırsız bir bakış açısı vardır.

*Anlatıcı, anlatılanların tamamını bilen bir varlıktır.

*Kahramanların gizli konuşmalarını, kafalarından ve gönüllerinden geçeni de anlatır.

*Kahramanlardan daha çok şey bilir.

*Zaman zaman kendi yorumlarını ekleyebilir; açıklamalarda ve yargılarda bulunabilir.

*Ne kadar kişi varsa her birinin açısından olayları ayrı ayrı görmemiz sağlanır.

*Üçüncü tekil kişi ağzından anlatım vardır.

Örnek: *Belli belirsiz bir hayal kırıklığı hissetti. Bu kadarını da yapmaz, yapmamalı diye düşündü. Ama insanoğlu iştei çiğ süt emmiştir. Hemen eşyalarını topladı, ardına bir kez daha baktı. Kafasındaki sorulara cevap bulmaya çalışıyordu. Sessizce dışarı çıktı...*

HİKÂYEDE KONU VE TEMA

Tema: Hikâyedeki temel duygu veya düşüncedir, soyut ve geneldir: sevgi, dostluk vb.

Konu: Hikâyedeki duygu veya düşüncenin somut bir duruma bağlı olarak ele alındığı olgudur, temayı sınırlandırır: Türkiye’de aile bağları vb.

HİKÂYE TÜRLERİ

Olay (Klasik vak’a) hikâyesi:

*Bir **olay**ı ele alarak, serim, düğüm, çözüm plânıyla anlatıp bir sonuca bağlayan öykülerdir.

*Kahramanlar ve çevrenin tasvirine yer verilir.

*Kişilerin portreleri, özenle ve ayrıntılı olarak çizilir.

*Bir fikir verilmeye çalışılır; okuyucuda merak ve heyecan uyandırılır.

*Okuyucunun hikâyeyi şöyle ya da böyle yorumlamasına imkân verilmez.

*Bu hikâye türüne, Fransız yazar **Guy de Maupassant** tarafından yaygınlaştırıldığı için, “**Maupassant Tarzı Hikâye**” de denir.

Türk edebiyatındaki önemli temsilcileri: Türk edebiyatında bu tarz öykücülüğün en büyük temsilcisi **Ömer Seyfettin**’dir. Halit Ziya Uşaklıgil, Mehmet Rauf, Halide Edip Adıvar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Refik Halit Karay, Reşat Nuri Güntekin, Mustafa Kutlu, Haldun Taner...

Durum (kesit) hikâyesi:

*Bir olayı değil **günlük yaşamın herhangi bir kesitini** ele alıp anlatan öykülerdir.

*Serim, düğüm, çözüm planına uyulmaz.

*Belli bir sonucu da yoktur.

*Kişiler tamamıyla tanıtılmadığı için ve olaylarda kesinlik hâkim olmadığı için okuyucunun hayal kurması, devamlı hareket hâlinindedir.

*Merak ve heyecandan çok, duygu ve hayallere yer verilir. Fikre önem verilmez, kişiler kendi doğal ortamlarında hissettirilir.

*Olayların ve durumların akışı okuyucunun hayal gücüne bırakılır.

*Bu tarzın dünya edebiyatında ilk temsilcisi Rus yazar **Anton Çehov** olduğu için bu hikâye türüne “**Çehov Tarzı Hikâye**” de denir.

Türk edebiyatındaki temsilcileri: Bu türün Türk edebiyatındaki en önemli temsilcileri **Sait Faik Abasıyanık ve Memduh Şevket Esendal**'dir. Ayrıca Tarık Buğra, Sevinç Çokum'un da durum hikâyeleri vardır.

OLAY VE DURUM HİKÂYESİ FARKLARI

(Olay Hikâyesi)	(Durum Hikâyesi)
Serim, düğüm, çözüm bölümlerinden oluşan düzenli bir planı vardır.	Serim, düğüm, çözüm planına uyulmamıştır.
Olay ağırlıklıdır.	Durum ağırlıklıdır.
Merak ögesi canlı tutulmuştur.	Merak ögesi ön plana çıkarılmamıştır.
Hikâye beklenmedik bir sonla bitirilmiştir.	Hikâyede bitmemişlik duygusu söz konusudur.

Modern Hikaye:

*Diğer öykü çeşitlerinden farklı olarak, insanların her gün gördükleri fakat düşünemedikleri bazı durumların gerisindeki gerçekleri, hayaller ve bir takım olağanüstülüklerle gösteren hikâyelerdir.

*Hikâyede bir tür olarak 1920'lerde ilk defa batıda görülen bu anlayışın en güçlü temsilcisi Fransız **Kafka**'dır.

*Bizdeki ilk temsilcisi **Haldun Taner**'dir.

*Genellikle büyük şehirlerdeki yozlaşmış tipleri, sosyal ve toplumsal bozuklukları; felsefi bir yaklaşımla, ince bir yergi ve yer yer alay katarak irdeler, gözler önüne serer.

ROMAN VE HİKÂYE ARASINDAKİ FARKLAR

- ❖ Roman hikâyeye göre daha uzun bir türdür.
- ❖ Roman birden fazla olay üzerine kurulu iken hikâye tek olay üzerine kurulur.
- ❖ Romanda şahıs (kişi) kadrosu hikâyedekine göre daha geniştir.
- ❖ Romanda zaman hikâyedekine göre daha geniştir.
- ❖ Romanda mekân hikâyedekine göre daha çok ve çeşitlidir.
- ❖ Romanda kişi ve mekân betimlemeleri hikâyedekine göre daha ayrıntılıdır.

ANLATIM BİÇİMLERİ

Öyküleyici Anlatım (Öyküleme): Bir anlatıcının bir olayı ya da birbiriyle ilişkili olan olayları anlatması, nakletmesi sonucunda ortaya çıkan anlatımdır. Öyküleyici anlatımda olay, kişi, zaman, anlatıcı, mekân(yer) ortak öğelerdir.

Örnek: Kahveye yaklaşınca makinist gaza bastı, motoru büyük bir gürültüyle çalıştırdı, egzozunu tüfenk gibi patlattı. Kalabalık ürkerek açıldı, birçokları korkularını gizlemek için kahkaha attılar. Makinist, kahvenin önünde traktörü durdurdu, fakat motoru ıstop ettirmedi. Direksiyona yaslanarak, etrafını saran kalabalığa gururla baktı. (Kemal Bilbaşar, Kurban)

Betimleyici Anlatım (Betimleme): Varlıkları, durumları zihinde canlandırmayı amaçlayan anlatım biçimidir. Betimleyici anlatımda sıfatlar kullanılarak varlık ve durumlar ayırt edici özellikleriyle verilir. Öznel olanlarına izlenimsel, nesnel olanlarına açıklayıcı betimleme denir. Öznel anlatımlı betimlemelerde okuyucuya izlenim kazandırmak, nesnel anlatımlı betimlemelerde bilgi vermek amaçlanır.

Örnek: Bu adamın ne paltosu ne şapkası ne de ayakkabıları vardı. Buna mukabil sırtında mor pamukları yer yer, parça parça dökülen bir hırkası, belinde ipi, ayağında yazlık, tüy gibi bir pantolonu ve ayaklarında da yine iplerle bağlanmış çuvalı...
Yüzü tatlı esmer renkli idi. Sakalı uzamıştı. Yirmi beş, otuz yaşlarında gözüküyordu. Yalnız gözlerinde büyük, korkak, acele bir şeyler vardı. (...)

ANLATIM TEKNİKLERİ

Öyküleyici metinlerde gösterme (**diyalog, iç konuşma, bilinç akışı**), tahkiye etme (**kişi tanıtımı, olay anlatımı, geriye dönüş, iç çözümleme, özetleme**), **pastiş, parodi ve ironi** gibi anlatım tekniklerinden yararlanılır.

Gösterme (Sahneleme): Olaylar, kişiler, varlıklar okuyucuya doğrudan sunulur. Anlatıcı, okuyucu ile eser arasına girmez. Okuyucunun dikkati eser üzerinde yoğunlaşır. Bu teknikte kişilerin konuşmaları ve hareketleri yansıtılarak okuyucunun kendisini eserin kurmaca dünyasında hissetmesi sağlanır.

Gösterme tekniği; **diyalog, iç konuşma veya bilinç akışı** şeklinde olabilir.

Diyalog: Öykü kişilerinin karşılıklı konuşmalarına dayanır ve sıkça kullanılan bir anlatım tarzıdır.

Örnek: Sadrazam bu adamı tanı mıyordu. Sordu:

- Burada mı oturuyor?
- Evet.
- Ne iş yapıyor?
- Biraz zengindir. Vaktini okumakla geçirir. Tanımazsınız efendim. Hiç büyüklerle ahbablık etmez. Büyük mevkiler istemez.

İç Konuşma: Kahramanların içsel konuşmalarını aktarmaya dayanan anlatım tekniğidir. İç konuşma tekniğinde, kahramanın duygu ve düşünceleri sesli düşünme şeklinde yansıtılır. Bu anlatım tekniğinde kahraman, karşısında biri varmış gibi kendi kendine konuşur.

Örnek: "Simit yiyerek yürüyor. Tek tük geçenler dönüp ona bakıyorlar. Kılığı düzgün bir adamın sokakta simit yemesi yasaktır. Bütün yasaklar gibi bunun da kaçamak yolu yok mu? Simidi kır, cebine sok. Tek elinle bir lokma koparıp kimseye sezdirmeden ağzına at. Ama, ben dişlerim sağlamken ısıracağım." **(Yusuf Atılgan-Aylak Adam)**

Bilinç Akışı: Genellikle 20. yüzyıl modern roman ve hikâyesinde kullanılmış bir anlatım tekniğidir. Bu teknikte de iç konuşmada olduğu gibi kişilerin iç dünyaları, zihinlerinden geçirdikleri doğrudan o kişilerin ağzından, kendi kendilerine konuşmaları şeklinde verilir. Kahraman anlatıcı ve bakış açısı söz konusudur ancak bilinç akışında iç konuşmadan farklı olarak cümleler arasında mantık ilişkisi zayıftır. Daha çok serbest çağrışım yoluyla bir düşünceden bir başka düşünceye atlanır. Bu teknikte dış dünyaya ait nesneler, motifler bilinçaltını harekete geçiren serbest çağrışım öğeleri olarak işlev görür. Bilinç akışı ile iç konuşma tekniği genellikle iç içe kullanılır.

Örnek: Param var. Nüfus cüzdanım yanımda değil. O gerekli sanırım. Adama, Sarıkumluyum da diyemem, evine gitseydin der, inanmaz da kapının sürgülenmesi hikâyesine, kuşkulanır, inansa bile bir türlü, otelin önünden geçemem bir daha. En iyisi açıkça yanıma almadım, demek. Balığa çıktık derim. Lâf olsun diyezaten birer balık çektik Suat'la. **(Bilge Karasu, Troya'da Ölüm Vardı)**

HİKAYEDE ÖNE ÇIKAN YAZARLARIMIZ:

1. Ömer Seyfettin:

- Mili Edebiyat akımının ve çağdaş Türk öykücülüğünün öncülerindendir.
- "Genç Kalemler" dergisindeki yazılarıyla tanınmıştır.
- Derginin ilk sayısında yayımladığı "Yeni Lisan" adlı makalesinde dil ve edebiyat ile ilgili görüşlerini açıklamıştır. Bu makaledeki görüşleri Milli Edebiyat akımının başlangıç bildirisi olarak kabul edilir.
- Küçük hikâyeyi tamamen bağımsız bir tür haline getirmiştir. Türk edebiyatında hikâyeciliği meslek haline getirmiştir. Edebiyatımızda hikâye türünün gelişmesinde etkili olmuştur. 140 kadar hikâye yazmıştır.
- Hikâyelerinin konularını çoğunlukla gerçek yaşamdan almıştır. Bu hikâyelerinde yapmak istediği şey, milli bilinci uyandırmaktır.
- Toplumun aksak yönlerini mizah yoluyla eleştirmiştir. Batı hayranlığı içinde yozlaşmış züppe tipleri eleştirir.
- Hikâyelerinin konularını çocukluk anılarından, halk geleneklerinden, tarihi olaylardan, menkıbe, efsane, kahramanlıklardan ve günlük yaşamdan almıştır. "Kaşağı, İlk Namaz, And, Falaka" çocukluk dönemini, "Başını Vermeyen Şehit, Forsa, Topuz, Kızıl Elma Neresi ve Pembe İncili Kaftan" tarihi olayları konu edindiği öyküleridir. Türk milletine Balkanlar'da yapılan zulümleri de anlatır.
- "Beyaz Lale, Bomba, Hürriyet Bayrakları, Primo Türk Çocuğu" milli bilinci uyandırmak amacıyla Türkçülük düşüncesiyle yazdığı Balkan Savaşları ve Çanakkale Savaşı'nı ele alan öyküleridir.
- Efruz Bey, kahraman etrafında yazılan hikâyeyi örnekler.
- "Bahar ve Kelebekler" kadın konusunu işleyen hikâyedir.
- Perili Köşk, evin içini anlatan hikâyelerdendir.
- Bazı hikâyeleri doğrudan mizahla ilgilidir: "Yüksek Ökçeler, Koç, Külâh, Mahcupluk İmtihanı"
- Hikâyeleri genellikle beklenmedik biçimde sonuçlanır.
- Edebiyatımızda "olay" öyküsü denilen "Maupassant tarzı (klasik)" öykünün en önemli temsilcisidir.
- Realizm akımının etkisinde kalmıştır. Hikâyelerinde gözleme önem vermiştir.
- Hikâye kahramanlarında psikolojik yönden bir derinlik yoktur. Ruh çözümlemelerine önem vermemiştir.
- Hikâyelerinde çok sade bir dil kullanmıştır. Günlük konuşma dilini kullanmıştır.
- İlyada ve Kalevela adlı destanları Türkçeye çevirmiştir.

Eserleri:

- Hikâye: *Falaka, Yüksek Ökçeler, Kızıl Elma, Bomba, Beyaz Lale, Gizli Mabet, Bahar ve Kelebekler, Yalnız Efe, Kaşağı, İlk Düşen Ak, Pembe İncili Kaftan, Harem, Yüzakı, Kurumuş Ağaçlar, Aşk Dalgası...*

- Roman: *Efruz Bey, Yalnız Efe* (uzun öykü), *Ashab-ı Kehfimiz* ("içtimai roman" adını vermiştir)
- Şiir: *Şiirler* (Doğduğum Yer)
- Oyun: *Mahçupluk İmtihanı*

2. Refik Halit Karay

• II. Meşrutiyet'in ilanından sonra gazetecilik ile uğraşmaya başlamıştır. Gazetedeki yazıları yüzünden ilk önce Sinop'a daha sonra Çorum, Ankara ve Bilecik'e sürgün olarak gönderilmiştir.

Sanatçının realist hikâye tarzının başarılı bir örneği olan "**Memleket Hikâyeleri**" adlı eseri bu sürgünlerdeki birikimin ürünüdür.

• Eserlerinde sade bir dil kullanmasına rağmen tasvir ve tahliller bakımından zengin bir anlatıma sahiptir. Anadolu'yu ve Anadolu insanının hayatını bu eserinde eleştirel bir yaklaşımla ele almıştır.

• Sanatçı, Cumhuriyet yönetimiyle de fikir ayrılıklarına düşmüş, Beyrut ve Halep'e sürgüne gönderilmiştir. Bu sürgünlerdeki gözlemleri ise bir diğer önemli hikâye kitabı olan "Gurbet Hikâyeleri"ne yansımıştır. Af kanunu ile yurda döndükten sonra "Aydede" adlı mizah dergisini tekrar yayımlamaya başlamıştır.

• Sürgün sonrası dönemde daha çok romanla uğraşan Refik Halit, eserlerindeki güçlü gözlemleriyle dikkat çeker. Olayları ve kahramanları en ince ayrıntılarına kadar görmeyi başaran sanatçı, bu özelliğiyle eserlerinde yoğun bir gerçeklik duygusu uyandırır.

• Eserlerindeki bir diğer önemli özellik ise türü ne olursa olsun mizaha ve tenkide yönelmesidir. Bunu özellikle hikâye ve romanlarında karakterler üzerinden yapar.

Sanatçı, önemli romanlarından olan İstanbul'un İç Yüzü adlı eserinde Meşrutiyet'le zenginleşen insanları; Çete'de Türk çetecilerin Fransızlarla olan mücadelesini; bir inceleme roman özelliği de taşıyan Yezid'in Kızı adlı eserinde Güneydoğu Anadolu'da yaşayan Yezidilerin hayatlarını; Sürgün'de Yüzbaşı Hilmi Efendi'ye atılan bir iftira yüzünden onun Beyrut'a sürgün edilmesini ve burada yaşadığı sıkıntıları; Bugünün Saraylısı'nda İstanbul'da kendi halinde bir aileye katılan sonradan görme bir akraba kızın ailenin değerlerini alt üst etmesini anlatır.

- Önce Fecriati'de, sonra Milli Edebiyat topluluğunda yer almıştır.
- Hikâyeciliğin konularını genişletmiş, konularını ve çevresini Anadolu'ya taşımıştır.
- Anadolu insanının dünyasını ve sorunlarını hikâyelerinde işlemiştir.
- Kahraman olarak "Anadolu kadınları, kasaba memurları, köylüler ve köy imamı"nı seçmiştir.
- Hikâye ve romanlarını üstün gözlem yeteneğiyle oluşturmuştur. Olay ve kişileri en ince ayrıntısına kadar yansıtmıştır. Kişilerin iç dünyasına pek eğilmez. Eserlerinde tasvirler de başarılıdır.
- Mizah, eserlerinde önemli yer tutar. Toplumsal eleştiriye yer vermiştir. Kişilerin kurnazlık, çıkarıcılık, dürüst olmayan özellikleriyle ilgili çözümlemeler yapar. Kişileri yaşadıkları sosyal çevreyle birlikte ele alır.
- Konuşma dilini tüm canlılığıyla yansıtır. Kıvrak ve sürükleyici bir anlatımı vardır.
- "Kirpi" takma adıyla siyasal mizah yazıları yayımlamış, bunları "Kirpi'nin Dedikleri" adlı yapıtında toplamıştır. Bu yazılarından dolayı bir süre sürgüne gönderilmiştir.
- Romanlarının çoğunda aile kavramını ele almıştır.

Eserleri

Roman: *Yezid'in Kızı, Sürgün, Nilgün, Çete, Anahtar, Bugünün Saraylısı, İstanbul'un İç Yüzü, Sonuncu Kadeh, Yer Altında Dünya Var, Dişi Örümcek, İki Bin Yılın Sevgilisi, İki Cisimli Kadın, Karlı Dağdaki Ateş, Kadınlar Tekkesi*

Öykü: *Gurbet Hikâyeleri, Memleket Hikâyeleri*

Oyun: *Deli*

Hiciv: *Kirpinin Dedikleri, Guguklu Saat, Sakın İnanma-Kanma-Aldanma*

Anı-Deneme-Fıkra: *Bir Avuç Saçma, Agop Paşa'nın Hatıratı, Tanıdıklarım, Ay Peşinde*

3. Sait Faik Abasıyanık

Edebî yaşamına ilk önce şiirle başlayan, daha sonra hikâye yazmakta karar kılan Sait Faik, çağdaş Türk hikâyeciliğimizin edebiyatımızdaki mihenk taşlarından. Roman ve röportaj türlerinde de eserler vermiştir.

- Çehov tarzı olarak bilinen konu ve olaydan daha çok herhangi bir kesit ve durumu ele alan öykü anlayışının edebiyatımızdaki en önemli ismidir. Yazdığı öykülerle olaya, şaşırtmaya, kişilere dayanan klasik öykü anlayışımızı temelden sarsmıştır.
- Hikâyelerinde gerçek yaşamından izlere rastladığımız sanatçı öfkelerini, sevinçlerini, yaşadığı bohem hayatını kurguladığı şahıslarla okuyucusuna aktarmıştır. Hikâyelerinde özellikle İstanbul'un her yerde karşımıza çıkabilecek alt tabaka insanlarına, balıkçılara, toplum çarkının dışına atılanlara, hiç önemsenmeyen kişilere, işsizlere, yoksullara, avarelere, serserilere çokça rastlanmaktadır. Onun şahısları kendi deyişiyle "Birtakım İnsanlar"dır.
- Hikâye ve romanlarında Adapazarı, Bursa, İstanbul gibi şehirleri ve özellikle İstanbul'un akla gelmedik her köşesini mekân olarak seçen yazar, bu yönüyle "İstanbul öykücüsü" olarak anılmıştır.
- Eserlerini kendine özgü bir anlatımla yazan Sait Faik, son derece sade bir dil kullanmış, karşısındakıyla konuşuyormuş gibi sıcak, içten, argolu, süssüz, şaşırtıcı ve insanı büyüleyen bir üslupla kaleme almıştır. Sanat kaygısı taşımaz.
- Zalimlerden, açgözlülerden, ikiyüzlülerden nefret eden ve hikâye yazmaktaki gayesinin daha iyi bir dünya kurmak olduğunu söyleyen Sait Faik, insana sıcak bir sevgiyle yaklaşmasıyla tüm yazarları etkilemiştir.
- Sanatçı, Alemdağ'da Var Bir Yılan başta olmak üzere bazı öykülerinde gerçeküstücülüğe yönelmiştir.
- Öykülerinde yaşama sevincini ve arzusunu dile getirmiştir. Öyküleri biçim, teknik, dil ve anlatım özellikleri bakımından olay öykücülüğünden ayrılır. Cumhuriyet dönemi klasik öykü anlayışını yıkmıştır. Konu ve olaydan çok insanların görünüşleri ön plandadır.
- İyi bir gözlemcidir. Şiirsel bir anlatımı vardır.

Eserleri:

Öykü: *Semaver, Sarnıç, Şahmerdan, Lüzumsuz Adam, Havada Bulut, Kumpanya, Az Şekerli, Son Kuşlar, Havuz Başı, Tüneldeki Çocuk, Alemdağ'da Var Bir Yılan*

Roman: *Kayıp Aranıyor, Medar-ı Maişet Motoru (Birtakım İnsanlar)*

4. Memduh Şevket Esendal

- Türk hikâyeciliğinde çığır açan ve 1940'ten sonra birçok yazarı etkileyen Esendal, ilk hikâyelerinde Maupassant tarzı dediğimiz sağlam konulu, tasvirli, tahlilli bir anlayış benimsemiş; daha sonraları ise Çehov tarzı olarak adlandırılan, hayatın bir parçasının konu edinildiği "kesit" yani "durum" öykülerini kaleme almıştır.
- Hayatı olduğu gibi yansıtan, olaylara nesnel görüşle yaklaşan, edebiyatsız edebiyat yapan, konuşur gibi içtenlikle ve son derece sade bir dille yazan, anlattığı her şeye büyük bir iyimserlikle yaklaşan bir hikayecidir.
- Hikâyelerinde anlattığı kişiler hep bizindir. Esnaf, köylü, aylak, ev kadını, cahil, aydın, mektepli, çırak, üst sosyete, alt tabaka insanlar, hepsi onun şahıslarıdır. Her gün gördüğümüz ilgi göstermediğimiz kişileri o sıcak bir sevgiyle ve ayrıntılara inmeden, ilgi çekici bir canlılıkla ve birkaç satır içinde canlandırır.
- Her zaman umutlu olan sanatçı "Ben insanlara yaşamak için ümit ve neşe veren yazılardan hoşlanırım." der. Onun bu sevecen yapısı mizacından kaynaklanmaktadır. Yer yer yergi ve mizah yapmak da sanatının bir parçasıdır.
- Memduh Şevket Esendal hikâye ve romanlarında genellikle İstanbul'u, özellikle Aksaray semtinden yoksul çevreleri, çeşitli kasabaları, konakları ve köyleri anlatmıştır. Anlattığı bu yerlerdeki kişilerin birkaç saatlik serüvenini ortaya koyar, sonu ve başı belli olaylardan kaçınıp entrikalı bir öykü kurgulamaz, olaydan daha çok olayın iç yüzünün peşinde koşar.
- Türk edebiyatında Çehov tarzı öykünün ilk temsilcisidir.
- Kişilerin günlük yaşamda dikkat çekmeyen yönlerini anlattığı öyküleri ile tanınır.
- Durum öyküsünün ilk temsilcisi olan yazarın son derece güçlü bir gözlem yeteneği vardır.
- Kendi ifadesiyle "topluma ayna tutan" bir sanatçıdır. Toplumun aksayan yanlarını, insanların psikolojik sorunlarını ruhsal durumlarını ele almıştır.
- Öyküyü gereksiz süslemelerden kurtarmıştır. Dili, konuşma dilidir.
- Yapıtlarında sıradan insanların gündelik yaşamlarını anlatmıştır.
- Hayatı ve olayları nesnel bir şekilde yansıtmıştır. Edebiyatsız edebiyat yapmaktan yanadır.
- Kişilerini daha çok İstanbul Aksaray'daki orta tabakadan seçmiştir.

Eserleri:

- **Öykü:** *Otlakçı, Mendil Altında, Hava Parası, Temiz Sevgililer, Veysel Çavuş, Kelepir, Ev Ona Yakıştı, İhtiyar Çilingir, Bir Kucak Çiçek, Bizim Nesibe, Gödeli Mehmet, Gönül Kaçanı Kovalar, Güllüce Bağları Yolunda, Sühan Külbastısı*
- **Roman:** *Ayaşlı ve Kiracıları, Vassaf Bey, Miras*

3. ÜNİTE: Şiir

ŞİİR (NAZIM) NEDİR?

Ortak bir tanıma ulaşılamayan türlerden biri olan şiir, genel olarak **"Zengin sembollerle, ritimli sözlerle, seslerin uyumlu kullanımıyla ortaya çıkan, hece ve durak bakımından denk ve kendi başına bir bütün olan edebî anlatım biçimi, manzume, nazım..."** şeklinde tanımlanmaktadır. Şiir zengin imgelerle, ritimli sözlerle seslerin uyumlu kullanımıyla ortaya çıkan bir türdür. Düş gücüne ve imgeye dayanır. İnsanın duygu dünyasına seslenir, insanda coşku uyandırır. Şiirde çağrışım, imge, sezgi önemli yer tutar. Ahenkli ve etkili söyleyiş ön plandadır. Her şiir olduğu dönemden izler taşır. Şair; yaşadığı dönemin sosyal ve siyasi olaylarını, kültürünü, inançlarını, sanat zevkini şiire yansıtır. Ortak zevk ve dil anlayışına sahip şairlerin ortak şekil özelliklerini, ahenk unsurlarını, imge ve temaları kullanarak oluşturduğu şiir anlayışına **şiir geleneği** denir. Şairler kendilerinden önce oluşan bu gelenekten az ya da çok etkilenir, oluşturdukları şiir anlayışıyla kendilerinden sonra gelen şairleri etkiler.

ŞİİRDE YAPI

Anlam ve ses kaynaşmasından oluşan birimlerin bir düzene bağlı olarak birleşmesiyle şiir meydana gelir.

Anlam ve ses kaynaşmasından oluşan birimlere, **"beyit, bent, kıta, şiir cümleleri"** denir. Ve bunlar **nazım şekillerini** ortaya çıkarır.

Şiir birimleri bir **tema** etrafında birleşerek yapıyı oluşturur. Nazım şekilleri bir düzen gereksinimi çerçevesinde oluşur. Her dönemin, her şairin tercih ettiği şiir düzenlerinin de nazım şekillerinin oluşmasında etkisi vardır.

1. Nazım Birimi: Bir şiirde, anlam bütünlüğü taşıyan en küçük parçaya **"nazım birimi"** denir.

Nazım birimi, şiiri oluşturan yapı taşıdır. Şiir içindeki mısraların kümelenmesinden meydana gelen nazım birimi; kümede bulunan mısraların sayısına göre ad alır: **Dize, beyit, bent, dörtlük**

PRATİK YOL: Nazım **BİR**imi sorulunca dizeler **"Bir'lik mi iki'lik mi üç'lük mü dört'lük mü?"** diye düşünürseniz nazım birimini kolayca bulabilirsiniz.

Dize (Mısra): Şiirde yer alan her bir satıra dize ya da mısra denir. En küçük nazım birimi dizedir. Dize kendi başına bağımsız bir bütün de olabilir. Genellikle dize bir şiirin parçasıdır.

Beyit: Anlam bütünlüğü olan iki dizelik bölümlere beyit denir. Beyit, özellikle divan edebiyatında çok yaygın bir şekilde kullanılır.

Bent: Birbirine ölçü ve uyakla bağlanmış ikiden fazla dizeden oluşan dize kümelerine denir. **3-30 dize** arasında olabilir.

Dörtlük: Anlam bütünlüğü taşıyan dört dizelik bölümlere dörtlük denir. Genellikle halk şiirinde yaygın bir şekilde kullanılır.

NAZIM BİRİMİ UYGULAMASI

Hâlini bilmez perîşânın perîşan olmayan. (Ahmet Paşa)	DİZE
Artık demir almak günü gelmişse zamandan, Meçhule giden bir gemi kalkar bu limandan.	BEYİT
Yeşil pencereden bir gül at bana, Işıklarla dolsun kalbimin içi. Geldim işte mevsim gibi kapına Gözlerimde bulut, saçlarımda çiğ.	DÖRTLÜK
N'eylersin ölüm herkesin başında. Uyudun uyanamadın olacak Kim bilir nerde, nasıl, kaç yaşında? Bir namazlık saltanatın olacak. Taht misali o musalla taşında.	BENT

2. Nazım Biçimi (Şekli)

Nazım birimi, ölçü ve uyak örgüsüne göre şiirin biçimsel adlandırılmasıdır. Edebiyatımızda farklı dönemlerde farklı nazım şekilleri kullanılmıştır.

Örnek: Koşuk, mesnevi, koşma, gazel, murabba... Türk edebiyatında kullanılan nazım şekilleri aşağıdaki şemada gösterilmiştir.

Nazım Şekilleri

3.Nazım Türü

Bir şiirin işlediği konuya aldığı ada "**nazım türü**" denir. Aşağıdaki şemada Türk edebiyatı nazım türlerini görüyorsunuz.

Şükrü Elçin, Halk Edebiyatına Giriş

Nazım Türleri

UNUTMA!!! Bir şiirin nazım birimi, ölçüsü ve uyak örgüsü nazım biçimini oluşturur, Nazım türü ise şiirin konu bakımından sınıflandırılmış halidir.

EK BİLGİ:

SÖYLEYİCİ:

- *Bir şiirde konuşan, şairin sesini ve söyleyişini emanet ettiği kişi ya da varlığa "söyleyici" denir.
- *Şiirde olayları yaşayan ve okur tarafından sesi duyulan, şairin ürettiği kurgusal kişilik "söyleyici" olarak adlandırılır.
- *Söyleyici kavramı "şiirin öznesi", "şiişsel ben" veya "lirik ben" olarak da adlandırılır.
- *Söyleyici, şiire özgü kurgusal bir kişi ya da varlıktır.
- *Şiiri anlatan kişi ya da varlık.
- *Her şiirde şair tarafından belirlenen bir söyleyici vardır.
- *Şiirin içeriğı ve yansıttığı ruh durumuna göre söyleyicinin sesi ve karakteri ortaya çıkar.
- *Hikâye ve roman gibi türlerde olay veya durumlar nasıl bir "anlatıcı"nın bakış açısından aktarılıyorsa şiirde de "söyleyici" aynı işlevi üstlenir.
- *Şiirdeki söyleyici, fiil veya isimlere getirilen eklerle belirgin hâle gelir.
- *Şiirde söyleyici kendisini "ben" veya "biz" zamiri ile veya daha farklı bir zamirle ifade edebilir.

Örnek:

Daha deniz görmemiş bir çoban çocuğuyum,
Bu dağların eskiden aşinasıdır soyum.
Bekçileri gibiyiz ebenced buraların,
Bu تنها derelerin, bu vahşi kayaların
Görmediğı gün yoktur sürü peşinde bizi,
Her gün aynı pınardan doldurup destimizi
Kırlara açılırız çingiraklarımızla.

"Bingöl Çobanları" şiirinin ilk bölümünde konuşan kişi şair değil, çobandır.
Şair burada âdeta kendini silerek çobanı hâkim kılmaktadır.

MAHLAS:

- *Sanatçıların yapıtlarında kullanmak için aldıkları ikinci ada mahlas denir.
- *Mahlas, günümüzdeki kullanımıyla "takma ad"ın karşılığı sayılamaz.
- *Çünkü mahlas; takma ad gibi belirli amaçlarla, zaman zaman kullanılan bir ad değildir.
- *Tersine, sanatçının asıl adı yerine geçmiştir.
- *Mahlas kullanan çoğu sanatçının ilk adı unutulmuş, sanatçılar mahlaslarıyla anılmışlardır.
- *Şairlerin şiire başladıklarında mahlas edinmeleri gelenekleşmiş bir durumdur.
- *Mahlas hem halk şiirinde hem divan şiirinde görülür.
- *Genellikle şiirlerin son bölümünde mahlas söylenir.
- *Mahlas kelimesi, nam ismi ve lakap kelimesi ile yakın anlamdadır.
- *Halk edebiyatında mahlas alma yolları:
a) Mahlasını kendi seçme.
b) Usta bir âşıktan, imam, pir ya da mürşitten alma.
c) Rüyasında görme.

Örnek:

Ey Fuzuli yeter eyledin bunca cefa
Serimi yoluna koydum gelmedin sen insafa
Güzellerin padişahı ya Muhammet Mustafa
Mah yüzüne bir nikap çek ben yandım el yanmasın Fuzûlî (Divan Şairi)

TAPŞIRMA:

- *Tapşırma "kendini tanıtmak, bildirme, arz etme" anlamına gelir.
- *Sanatçıların eserlerinde kullandıkları takma isme halk şiirinde tapşırma, divan şiirinde mahlas denir.
- *Halk şairleri mahlaslarını son dörtlükte kullanır. Âşıklar dilinde bunun adı tapşırmadır.

*Âşık karşılaşmalarında, hangi âşık ayak açıysa veya önden gittiyse, karşılaşmaya tapşırarak suretiyle son vermek de onun hakkıdır.

*İkinci âşık daha önce tapşıramaz, aksi takdirde mat olmuş/yenilmiş sayılır.

Örnek:

Karac'oglan der ki geçti çağlarım
Meyve vermez oldu gönül bağlarım
Aklıma geldikçe durmaz ağlarım
Gözüm yaşı sel olduğu zamandır

Karacaoğlan (Halk Şairi)

NAZİRE: Sevilen şairlerin şiirlerine özellikle gazellerine başka şairler tarafından vezin, kafiye ve redifi aynı olmak şartıyla yazılan şiirlerdir.

ŞİİRDE AHENK UNSURLARI

Ahenk kelimesi **uyum** anlamına gelmektedir. Nasıl ki müzik, notalar arasındaki uyumla ortaya çıkıyorsa şiir de kendine özgü ahenk unsurlarının varlığıyla hayat bulur.

Şiirde ahengi sağlayan ses ve ritim unsurları şunlardır:

- Söyleyiş Tarzı (Vurgu - Tonlama)
- Armoni (Aliterasyon - Asonans)
- Ölçü (Hece Ölçüsü - Aruz Ölçüsü)
- Uyak
- Redif
- İç Uyak

SÖYLEYİŞ TARZI

Vurgu ve tonlama: Bir şiirde bazı sözcükler diğerlerine oranla daha baskın okunur. Buna vurgu denir. Tonlama ise sesin alçalıp yükselmesidir. Böylece sesin rengi değişir. Ses tonu ile sesimiz sertleşir, yumuşar veya inceler. **Vurgu ve tonlama, şiire ahenk yanında anlam gücü katar, duygu değeri kazandırır.**

ARMONİ

1. Aliterasyon: Aliterasyon, bir söyleyiş sanatı olup bir sesin ya da ses öbeğinin bir dizede, cümlede sık sık tekrarlanmasıdır. Böylece söyleyişe "ahenk" katılır.

Örnekler:

Bir büyük boşlukta bozuldu büyü (b harfi)
Canımdan canına nice can aksın ey can (c harfi)

Gül dedi bülbül güle/Gülmedi gitti bülbül güle (l harfi)

Dest-bûsı ârzûsuyla ölürsem dostlar
Kûze eylen toprağım sunun anınla yâre su. (s harfi)

2. Asonans: Ünlü seslerin art arda tekrar edilmesiyle elde edilen uyumdur.

Örnekler:

Ayağın sakınarak basma aman sultanım (**a harfi**)

Neyzen sen, nefes sen, neylersin neyi,
Neyzensen, nefessen neylersin neyi. (**e sesiyle asonans oluşturulmuştur**)

EK BİLGİ:

Ses Akışı: Bir şiirde seslerin içeriği yansıtacak şekilde kullanılmazdır.

Lâkin kalacak doğduğumuz toprağa bizden;
Şimşek gibi bir hâtıra nal seslerimizden.

Yukarıdaki dizelerde "**ç, t, k, f, h, s, ş**" gibi **sızıcı, sert sesler** kullanılarak âdeta savaş meydanındaki ok, kılıç, kalkan, at kışneme sesleri hissettirilmiştir. Şiirde bu şekilde temaya uygun seslerin kullanılmasına ses akışı denir.

Nakarat: Şiiri oluşturan üçlük, dörtlük vb. bölümlerin her birinin sonunda aynen tekrarlanan dizelerdir.

Örnek:

Yârim İstanbul'u mesken mi tuttun
Gördün güzelleri beni unuttun
Sılaya dönmeye yemin mi ettin

Gayrı dayanacak özüm kalmadı
Mektuba yazacak sözüm kalmadı (Nakarat)

Yârim sen gideli yedi yıl oldu
Diktiğin fidanlar meyveye durdu
Seninle gidenler sılaya döndü

Gayrı dayanacak özüm kalmadı
Mektuba yazacak sözüm kalmadı (Nakarat)

ÖLÇÜ (VEZİN)

Şiirde ölçü, ahenk özelliğiyle ilgilidir. Bir şiirde dizelerin birbirine uygun kalıplarına ölçü denir.

Türk şiirinde bugüne kadar **"hece ölçüsü" ve "aruz ölçüsü"** olmak üzere iki tür ölçü kullanılmıştır. Bu ikisi dışında kalan şiirler ölçüsüzdür.

1) Hece ölçüsü

Dizelerdeki hece sayılarının eşitliğine dayanır. Türk şiirinde yüzyıllardır kullanılan **ulusal (millî)** ölçüsüdür. Doğallığı, dil yapımıza uygunluğundan kaynaklanır:

Bırak beni haykırayım susarsam sen matem et **15**
Unutma ki şairleri haykırmayan bir millet **15**
Sevenleri toprak olmuş öksüz çocuk gibidir. **15**

Hece ölçüsüyle yazılmış şiirlerde hece sayısı beş ile on beş arasında değişir. Saz şairleri, bunlardan en çok **7, 8 ve 11'li** olanları kullanmışlardır. Anonim halk edebiyatında farklı sayılarda hece ölçülerine de rastlanır. Hece sayısı arttıkça durak gereksinimi doğar.

PRATİK YOL→Hece sayısını hızlı bulmak için dizelerdeki ünlü harfleri sayman yeterli... Her ünlü harf bir hece oluşturur.

ÖRNEKLER

ÇOCUKLUK

Affan dedeye para saydım, 9
Sattı bana çocukluğumu. 9
Artık ne yaşıam var ne de adım; 9
Bilmiyorum kim olduğumu. 9
Hiç bir şey sorulmasın benden; 9
Haberim yok olan bitenden. 9

(Cahit Sıtkı Tarancı)

- Bu şiir 9'lu hece ölçüsüyle yazılmıştır.

- a. **Durak:** Hece ölçüsüyle yazılan şiirlerde, ahengi artırmak amacıyla mısralar belli yerlerinden ayrılır. Bu ayırım yerlerine **durak** denir.

*Duraklarda kelimeler ortalarından bölünemez.

*Daha çok 4+3, 4+4, 4+4+3, 6+5 durak sistemleri kullanılmaktadır.

Örnek: Aşağıdaki şiir 4+4=8'li hece ölçüsü ile yazılmıştır.

Gel dilberim / kan eyleme
Seni kandan / sakınırım
Doğan aydan / esen yelden
Seni gülden / sakınırım

Durak çeşitleri:

YEDİLİ (duraksız ya da 4+3 duraklı)

Sana kim baktı yarım (duraksız)
Güzellerde / naz olur (4+3 duraklı)

En çok **mani, türkü, ninni, ilahi ve nefeslerde** görülür.

SEKİZLİ (duraksız ya da 4+4 / 5+3 duraklı)

Yaradan güzel yaratmış (duraksız)
İncecikten / bir kar yağar. (4+4 duraklı)

En çok **türkü, semai, varsağı, ilahi ve nefeslerde** kullanılır.

ON BİRLİ (4+4+3 ya da 6+5 duraklı)

Ağır ağır / giden iller / bizimdir. (4+4+3 duraklı)
Kalktı göç eyledi / Avşar illeri. (6+5 duraklı)

Çok kullanılan bir ölçüdür. Koşma, destan, türkü, ağıt, ilahi ve nefeslerde görülür.

ON DÖRTLÜ (7+7 duraklı)

Bir gemi yelken açtı / hayat iklimlerine (7+7 duraklı)

Gerek eski gerekse yeni edebiyatımızda çok kullanılmıştır.

2) Aruz Ölçüsü: Hecelerin sayısına değil, “açıklık – kapalılık” ya da “uzunluk – kısalık” temeline dayanır. Arap edebiyatına özgü bir ölçü olan aruz, önce İran edebiyatına, oradan da 11. yüzyılda Türk edebiyatına girmiştir.

- Aruz ölçüsünde hecelerin değerlerini belirleme işlemine takti denir.
- Kısa ünlü ile biten heceler kısa (açık) hece kabul edilir: "a-ra-ba" sözcüğündeki hecelerin üçü de kısadır.
- Ünsüzle veya uzun ünlüyle biten heceler uzun (kapalı) hece kabul edilir: "bayrak, gönlüm, mahrem" sözcüklerindeki tüm heceler uzundur.
- Bu ölçüde açık heceler “·, v” şeklinde, kapalı heceler ise “ _ ” şeklinde gösterilir. Bunlar ölçü kalıplarını oluşturur.

Örnek:

Ne efsunkâr imişsin ah ey didâr-ı hürriyet
Esîr-i aşkın olduk gerçi kurtulduk esâretten
· - - - / · - - - / · - - - / · - - - -
Me fâ î lün / Me fâ î lün / Me fâ î lün / Me fâ î lün

3) Ölçüsüz (Serbest) Şiir

Aruz ya da hece ölçüsüne göre yazılmayan şiirlerdir. Serbest şiir, Türk şiirinde 1940'lardan sonra Orhan Veli Kanık (Garip Akımı) ile yaygınlaşmaya başlamıştır. Günümüzde yazılan şiirlerin çoğu serbest ölçüde yazılmaktadır. Bu tarz şiirlerde ahenk; söyleyiş, ses akışı ve özenli sözcük seçimi ile sağlanır.

Örnek:

DALGACI MAHMUT

İşim gücüm budur benim,
Gökyüzünü boyarım her sabah,
Hepiniz uykudayken.

Uyanır bakarsınız ki mavi.
Deniz yırtılır kimi zaman,
Bilmezsiniz kim diker;
Ben dikerim.

(Orhan Veli Kanık)

REDİF

Dize sonlarında, görevleri aynı olan eklerin ya da anlamları aynı olan kelimelerin tekrarlanmasına “**redif**” denir.

Redifler daima dizenin sonunda bulunur, yani kafiye den sonra gelir.

UNUTMA: Redif ve kafiye doğru bulmak çekim ve yapım eklerini çok iyi bilmek gerekir.

ÖRNEK-1

Baharda uçuşuyor keleb**ekler**
Her yerde renk renk çiç**ekler** → “**ler**” redif

ÖRNEK-2

Bütün insanları dostun bil, kardeşin bil **kızım**
Sevincin ürünüdür insan, nefretin değil **kızım** → “**kızım**”
Zulmün önünde dimdik tut onurunu
Sevginin önünde eğil **kızım.**
(Ataol Behramoğlu)

ÖRNEK-3

Susuz değirmenlerin ne ile döner çark**ı**
Kerem etmeyen beyin fakirden nedir fark**ı** → “**ı**” redif

UYARI: Redif olan ekler aynı görev ve anlamda olmak koşulu ile ünlü uyumlarından kaynaklanan bazı ses değişikliklerine uğrayabilir. Bunun ne demek olduğunu aşağıdaki örnekten anlayabilirsiniz...

Sana benzer idi cilvesi naz**ı**
Sana benzer idi hem kaşı hem göz**ü**
Sana benzer idi kırmızı yüz**ü** → “**ı-ü**” redif
Senin gibi gözlerini süzüyor

Redifler beş şekilde olabilir:

Redifler yapılarına göre “ekler ile yapılan redifler”, “sözcük ile yapılan redifler”, “sözcük grubu ile yapılan redifler”, “hem ek hem söz ile yapılan redifler”, “dize ile yapılan redifler” olmak üzere beş grupta toplanabilir. Hepsini örneklerle açıklayalım:

1. EK HALİNDE REDİFLER

Örnek:

Şimşek gibi atıldık bir semte yedi koldan
Şimşek gibi Türk atlarının geçtiği yoldan **redif**

Örnek:

Ben gideyim, yol gitsin, ben gideyim yol gitsin;
İki yanımdan aksın bir sel gibi fenerler.
Tak, tak, ayak sesimi aç köpekler işitsin;
Yolumun zafer tâkı, gölgeden taş kemerler. **“sin” redif**
“-ler” redif

2. SÖZCÜK HALİNDEKİ REDİFLER

Örnek:

Uçun kuşlar uçun doğduğum yere
Şimdi dağlarında mor sümbül vardır.
Ormanlar koynunda bir serin dere
Dikenler içinde sarı gül vardır. **“vardır” redif**

3. SÖZCÜK GRUBU HALİNDEKİ REDİFLER

Örnek:

Cümle yâran sana uşşâk olduğun bilmez misin
Cümlenin tâkatleri tâk olduğun bilmez misin
Şimdi âlem sana müştâk olduğun bilmez misin
İyddir çık nâz ile seyrâna kurbân olduğum **“olduğun bilmez misin?”**

Örnek:

Ala gözlerini sevdiğim dilber
Gel kara zülfüne kullar olayım
Ak ellerin domur domur terlemiş
Sil kara zülfüne kullar olayım **“kara zülfüne kullar olayım” redif**
“I “ yarım kafiye

3. SÖZCÜK GRUBU HALİNDEKİ REDİFLER

Örnek:

Cümle yâran sana uşşâk **olduğun bilmez misin**
Cümlenin tâkatleri tâk **olduğun bilmez misin**
Şimdi âlem sana müştâk **olduğun bilmez misin**
İyddir çık nâz ile seyrâna kurbân olduğum

“olduğun
bilmez misin?”

Örnek:

Ala gözlerini sevdiğim dilber
Gel **kara zülfüne kullar olayım**
Ak ellerin domur domur terlemiş
Sil **kara zülfüne kullar olayım**

“kara zülfüne kullar olayım” redif
“I “ yarım kafiye

4. HEM EK HEM DE SÖZCÜK HALİNDEKİ REDİFLER

Örnek:

Sarı saçlarına deli gönlümü
Bağlamışlar, çöz**ülmüyor Mihriban!**
Ayrılıktan zor belleme ölümü
Görmeyince sez**ilmiyor Mihriban!**

“-ülmüyor Mihriban”

5. DİZE İLE YAPILAN REDİF

Örnek:

Dost dost diye nicesine sarıldım
Benim sadık yârim kara topraktır
Beyhude dolandım boşa yoruldum
Benim sadık yârim kara topraktır

☰ KAFİYE (UYAK) NEDİR?

Mısra sonlarındaki yazılışları ve okunuşları aynı, anlamları ve görevleri farklı kelimelerin, eklerin benzerliğine **kafiye** denir.

☰ ÖRNEKLER:

Örnek-1

Beyaz giyme to**z olur**
Siyah giyme söz **olur**
Gel beraber gezelim
Muradımız tez **olur.**

“olur” redif
“z” yarım kafiye

Örnek-2

a--Benim gönlüm bir kelebe**ek**
a--Dolaşıyor çiçek çiçe**ek.**
b--Tükenecek ömrü böyle
a--Çırpınarak, titreyere**ek**

“ek” tam kafiye

Örnek-3

Baygın bir ihtizaz ile bîhuş akar **dere**
Sahillerinde çocuklar uzanmış çemenlere ————— “ere” zengin kafiye

Örnek-4

Bütün şehir nihayetsiz bir **sûr içinde**
Şimdi çiftler uyuyorlar bu **nûr içinde** ————— “içinde” redif
“ûr” zengin kafiye

UYARI: Arapça ve Farsça sözcüklerde görülen (â-û-î) uzun ünlüleri iki ses değerinde kabul edilir.

Örnek-5

Dâ'im işi sehv ü hatâ
Kul neylesin yâ Rabbenâ ————— “â” tam kafiye

Örnek-6

Dalgın duyuyor rüzgârın ahengini dal **dal**
Baktım süzülüp geçti açıktan iki sandal ————— “dal” tunç kafiye

Örnek-6

Dalgın duyuyor rüzgârın ahengini dal **dal**
Baktım süzülüp geçti açıktan iki sandal ————— “dal” tunç kafiye

Örnek-7

Bilmem ki yaz mı gelmiş
Niçin açmış **gül erken**
Aklımı kaybettim
Nazlı yârim **gülerken** ————— “gül erken” cinaslı uyak

KAFİYE ÖRGÜLERİ (ŞEMALARI)

Şiirlerde kafiyelerin sıralanışına (diziliş) göre ortaya çıkan şemaya denir.

1) DÜZ UYAK ÖRGÜSÜ

Bu kafiye örgüsüne "mesnevi uyak" da denir. Divan edebiyatı için her beyit kendi arasında kafiye olursa (aa,bb, cc...) düz uyak olur. Halk edebiyatında ise dördlüğün ilk üç dizesi kafiye (aaab,cccb...)son dize serbest olursa düz uyak olur.

Örnek:

Vara vara vardım ol kara taş --a
Hasret kodun beni kavim kardaş --a
Sebep gözden akan bu kanlı yaş --a
Bir ayrılık, bir yoksulluk, bir ölüm --b

2) SARMAL UYAK ÖRGÜSÜ

Bir dördlüğün birinci ve dördüncü dizesi kendi arasında, ikinci ve üçüncü dizesi de kendi aralarında kafiye olursa sarmal kafiye olur. Yani (abba) şeklindedir.

Örnek:

Biliyorum gölgede senin uyuduğunu --a
Bir deniz mağarası kadar kuytu ve serin --b
Nazların âleminde yumulmuş kirpiklerin --b
Yüzünde bir tebessüm bu ağır öyle sonu --a

3) ÇAPRAZ KAFİYE ÖRGÜSÜ

Bir dördlüğün birinci ve üçüncü, ikinci ve dördüncü dizeleri kendi aralarında kafiye olursa sarma kafiye olur. Yani (abab) şeklindedir.

Örnek:

Uçun kuşlar uçun doğduğum yere; --a
Şimdi dağlarında mor sümbül vardır. --b
Ormanlar koynunda bir serin dere, --a
Dikenler içinde sarı gül vardır. --b

4) MANİ TİPİ KAFİYE ÖRGÜSÜ

Bir şiirin birinci, ikinci ve dördüncü dizeleri kendi aralarında üçüncü dize de serbest olursa mani tipi kafiye olur. Yani (aaxa) şeklindedir.

Örnek:

Her yalana kanmışım --a
Her söze inanmışım --a
Ben artık sevgiden de --x
Bıkmışım, usanmışım --a

5) KOŞMA TİPİ KAFİYE ÖRGÜSÜ

"abab, cccb, dddb" şeklinde oluşan kafiye örgüsüne denir.

Örnek:

Bülbül ne yatarsın bahar erişti --a
Ulu sular göl olduğu zamandır --b
Kat kat oldu gül yaprağa karıştı --a
Gene bülbül kul olduğu zamandır --b

Gene bahar oldu açıldı güller --c
Figana başladı gene bülbüller --c
Başka bir hal olup açtı sümbüller --c
Aşıkların del'olduğu zamandır --b

(Karacaoğlan)

MANZUME NEDİR?

Ölçü ve kafiye gözetilerek nazım biçiminde yani dizeler şeklinde metinlere manzume denir.

Manzume:

- *Düzyazının şiir şeklinde yazılmasıdır, denebilir.
- *Nazım biçiminde yani dizeler halinde söylenmiş ya da yazılmış eserlere denir.
- *Ölçülü ve uyaklı manzum parçalarıdır.
- *Öğretici konular ve akılda kolay kalması istenen düşünceler bu nazım şekliyle yazılır.
- *Yaşanmış ya da yaşanabilecek olaylar anlatılır.
- *Estetik kaygı taşımazlar.
- *Çağrışım yönü ve imgeleme zayıftır.
- *Anlatım bakımından öyküye yakındır.
- *Genelde bir olay örgüsü yer alır.
- *Manzum hikâyeler birer manzumedir.
- *Manzumelerin sanatsal özellik taşıyanlarına "şiir" denir.
- *Edebiyatımızda **Mehmet Akif ve Tevfik Fikret**'in ünlü manzumeleri vardır.

Manzume ile Şiir Arasındaki Farklar

- Şiirde anlatılanları düz yazıyla ifade edemeyiz, manzumede anlatılanları düz yazıyla ifade edebiliriz.
- Şiir sanatsal yönden daha kuvvetlidir, manzumelerde sanat arka plandadır.
- Şiirde olay örgüsü yoktur, manzumede olay örgüsü vardır.
- Şiirde bireysellik duygu ve çağrışım ön plandadır; manzumede toplumsal konular yaşanmış ya da yaşanabilecek olaylar işlenir.
- Şiirde çok anlamlılık ve imge ağır basarken manzumede sözcükler genellikle gerçek anlamında kullanılır.
- Manzumeler genellikle didaktik metinlerdir, şiir ise daha çok duygu ve heyecana seslenir.

ÖRNEK MANZUME

KOCA KARI İLE ÖMER

Ocak başında oturmuş bir ihtiyarca kadın.
«Açız! Açız! » diye feryâd eden çocuklarının,
Karıştırıp duruyorken pişen nevâlesini;
Çıkardı yuttuğu yaşlarda çırpınan sesini:
— Durundu yavrularım, işte şimdicek pişecek...
Fakat ne hâl ise bir türlü pişmiyordu yemek!
Çocukların yeniden başlamıştı nâleleri...
Selâmı verdi Ömer, daldı âkıbet içeri.
Selâmı aldı kadın pek beşûş bir yüzle.
— Bu yavrular niçin, ey teyze, ağlıyor, söyle?
— Bugün ikinci gün, aç kaldılar...
— O halde, neden biraz yemek komuyorsun?
— Yemek mi? Çömleği sen tirid mi zannediyorsun? İçinde sâde su var;
Çakıl taşıyla beraber bütün zaman kaynar!
Ne çâre! Belki susarlar, dedim. Ayıplamayın.

...

(Mehmet Akif Ersoy)

KONULARINA GÖRE ŞİİR TÜRLERİ

1. Lirik Şiir: Aşk, sevgi, özlem, ayrılık, yalnızlık gibi duyguları coşkulu bir söyleyişle aktaran şiirlerdir.

Ben sana mecburum bilemezsin
Adını mih gibi aklımda tutuyorum
Büyüdükçe büyüyor gözlerin
Ben sana mecburum bilemezsin
İçimi seninle ısıtıyorum. (**Attila İlhan**)

2. Epik Şiir: Kahramanlık, savaş, yiğitlik, yurt sevgisi gibi konuları işleyen coşkulu şiirlerdir.

Bin atlı akınlarda çocuklar gibi şendik
Bin atlı o gün dev gibi bir orduyu yendik

Haykırdı, ak tolgalı beylerbeyi "İlerle!"
Bir yaz günü geçtik Tuna'dan kabilelerle
(**Yahya Kemal Beyatlı**)

3. Didaktik Şiir: Bir şeyler öğretmek ya da ders vermek için yazılan şiirlerdir. Bu tür şiirlerde duygudan çok düşünce ağırlıklıdır.

DİNLE VATANDAŞ
Kulak ver sözüme dinle vatandaş
Uyma laklak edip gülüşenlere
Meşgul eder seni işinden eyler
Karışsın tembel perişanlara

Adım at, ileri geriye bakma
Bir sağlam iş tut da elinden bırakma
Saçma sapan sözler hep delip takma
Allah'ın yardımı hep çalışanlara
Âşık Veysel

4. Satirik (Yergisel) Şiir: Toplumun aksayan yanlarını, insanların hatalarını eleştiren şiirlerdir. Bu tür şiirlere divan şiirinde hiciv, halk şiirinde taşlama denir.

Tutar isen her bir şeyin ucundan,
Çıkar isen her bir işin içinden,
Alır isen hırsızların elinden
Dava ederler unutma sakın seni

5. Pastoral Şiir: Doğa ve tabiat güzelliklerini, köy ve çoban hayatını anlatan şiirlerdir.

BİNGÖL ÇOBANLARI

Daha deniz görmemiş bir çoban çocuğuyum.
Bu dağların eskiden aşinasıdır soyum.
Bekçileri gibiyiz ebanced buraların,
Bu تنها derelerin, bu vahşi kayaların
Görmediği gün yoktur sürü peşinde bizi

Her gün aynı pınardan doldurup testimizi
Kırlara açılırız çingiraklarımızla.

Eglog: Batı edebiyatlarında birkaç çobanın kır hayatı, aşk gibi konular üzerinde karşılıklı konuşmaları tarzında yazılan pastoral şiirlere eglog denir. Eglog, Türk edebiyatında hemen hemen hiç kullanılmamıştır.

İdil: Batı edebiyatlarında doğrudan doğruya kır hayatının güzelliğini işleyen kısa pastoral şiirlere idil denir. Bu şiirlerde şair, doğa karşısındaki duygulanmasını anlatır.

6. Dramatik Şiir

Acıklı veya korkunç bir konuyu anlatan şiire denir.

Acıklı ve korkunç bir olayı insanın gözü önünde tiyatro gibi canlandıran şiirdir.

Eski Yunan'daki tragedyalar ile başlayan dramatik şiir, günümüzde manzum tiyatrolarla varlığını sürdürmektedir.

Batı'da **Cornille, Shakespeare** vardır. Türk edebiyatında şiir ile yazılan tiyatro Tanzimat edebiyatında başlar. **Namık Kemal, Abdülhak Hamit, Faruk Nafiz** dramatik şiirin ilk örneklerini verirler.

EDEBİ SANATLAR (SÖZ SANATLARI)

1) TEŞBİH (BENZETME)

Sözün anlamını kuvvetlendirmek için aralarında ilgi bulunan iki unsurdan zayıf olanın güçlü olana benzetilmesine denir.

- ♣ Kazancın ana sütü gibi tertemiz olsun.
- ♣ Senin gibi yakışıklı bir çocuktan gelen.

Benzetmede dört unsur bulunur:

- Benzeyen
- Kendisine Benzetilen
- Benzetme Yönü
- Benzetme Edatı

Adam aslan gibi kuvvetliydi.

Örnekler:

- ♣ Kömür gibi kapkara gözleri vardı kızın.
- ♣ Minik yavrucağ elma gibi kıpkırmızı yanaklarıyla gülücükler saçıyordu.
- ♣ Binalar kale gibi olduğundan içeri girilemiyordu.
- ♣ Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?

2) TEŞBİH-İ BELİĞ (GÜZEL BENZETME)

Benzetme ögelerinden sadece **"kendisine benzetilen ve benzeyen"** ile yapılan teşbih çeşididir.

Örnek: Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?

3) İSTİARE (EĞRETİLEME)

Benzetmenin asıl unsuru olan benzeyen ve benzetilenden yalnızca biri kullanılarak yapılır.

a) Açık İstiare: Benzeyenin bulunmayıp yalnızca benzetilenle yapılan istiare.

b) Kapalı İstiare: Benzetilenin bulunmayıp yalnızca benzeyenle yapılan istiare.

Örnekler:

- ♣ Bir hilal uğruna ya Rab ne güneşler batıyor. (A.İ)
- ♣ Ay, altın ağaçlardan yere damlıyordu. (K.İ)
- ♣ Bahar gelince bir ağızdan şarkılar söyler kuşlar.(K.İ)
- ♣ Bugün gökten inciler yağıyordu. (A.İ)
- ♣ Genç adamın sözleri, kızın yüreğini yakıyordu. (K.İ)
- ♣ Kurban olam, kurban olam,
Beşikte yatan kuzuya. (A.İ)

4) TEŞHİS (KİŞİLEŞTİRME)

İnsana ait özelliklerin insan dışı varlıklarda kullanılmasına denir.

Örnekler:

- ♣ Aheste çek kürekleri mehtap uyanmasın
- ♣ Telli turnam selam götür.
- ♣ Güller yârin kokusunu kıskanır.
- ♣ O çay ağır akar, yorgun mu bilmem,
Mehtabı hasta mı, solgun mu bilmem.

5) KİNAYE

Bir sözü hem gerçek hem de mecaz anlamda kullanmaktır.

Uyarı: Kinayede daha çok **mecaz anlam** kastedilir.

Örnek: "Bulamadım dünyada gönle mekân
Nerde bir gül bitse etrafı diken"

Bu dizelerde kinaye vardır. "Gül" ve "diken" sözcükleriyle **kinaye** yapılmıştır. Gerçekte her gülün etrafında diken de vardır. Bu gerçek anlamdır; ama kastedilen bu değildir. Bundan hareketle mecaz anlam anlatılmak istenmiştir: Nerede bir iyilik, güzellik varsa onun etrafında kötülükler de vardır.

6) MECAZ İ MÜRSEL (AD AKTARMASI)

Benzetme amaç güdülmeden bir sözün ilgili olduğu başka bir söz yerine kullanılmasıdır.

Örnek:

"Ah efendi bize karşı İstanbul
Neden böyle bir yalçın taş gibi"

"İstanbul" ile kastedilen bu şehirde yaşayan insan topluluğu kastedilmiştir.

7) İNTAK (KONUŞTURMA)

İnsan dışındaki varlıkları konuşurmaktır.

UNUTMA! Her intak sanatında teşhis sanatı vardır; ancak her teşhiste intak sanatı yoktur.

Örnek: Deniz ve Mehtap sordular seni: Neredesin?

8) TECAHÜL-İ ARİF (BİLMEZDEN GELME)

Anlam inceliği oluşturmak için herkesçe bilinen bir gerçeği bilmiyormuş gibi aktarmalıdır.

Örnek: Şakaklarıma kar mı yağdı ne var?
Benim mi Allah'ım bu çizgili yüz.

9) İSTİFHAM (SORU SORMA SANATI)

Sözü, cevap beklemeksizin anlamı güçlendirmek için soru soruyormuş gibi kullanma sanatıdır.

Örnekler:

"Hani o, bırakıp giderken seni
Bu öksüz tavrını takmayacaktın?
Alnına koyarken veda busemi

Yüzüme bu türlü bakmayacaktın?

Şair, birinci dörtlüğün ikinci ve dördüncü, dizesinde soru sorma yoluna gitmiştir. Ancak bu sorular cevap gerektirmemektedir.

10) HÜSNÜ TA'LİL (GÜZEL SEBEBE BAĞLAMA)

Sebebi bilinen bir olayın meydana gelişini, gerçek sebebinin dışında başka, güzel bir nedene bağlamadır.

Örnek:

Gök masmavi bu sabah,
Güzel şeyler düşünelim diye.
Yemyeşil oluvermiş ağaçlar,
Bulutlara hasretinden.

11) MÜBALAĞA (ABARTMA)

Sözün etkisini güçlendirmek için bir şeyi olduğundan daha çok ya da olduğundan daha az göstermektir.

- ♣ Bir ah çeksem dağı taşı eritir,
Gözüm yaşı değirmeni yürütür.
- ♣ Sana dar gelmeyecek makberi kimler kazsın?
Gömelim gel seni tarihe desem, sığmazsın...

12) TEZAT (KARŞITLIK)

Aralarında ilgiden dolayı, birbirine zıt kavramları bir arada kullanmaktır.

- ♣ Ağlarım hatıra geldikçe gülüştüklerimiz.
- ♣ Neden böyle düşman görünürsünüz,
Yıllar yılı dost bildiğim aynalar?

13) TEVRİYE (İKİ ANLAMLILIK)

*İki anlamlı kullanma.

*Birden çok gerçek anlamı olan bir sözü herkesçe bilinen (yakın) anlamında değil de **uzak anlamını kastederek** kullanmaya denir.

*Tevriyede mecaz yoktur. Kinayeden farkı budur.

Örnek:

Bu kadar letafet çünkü sende var,
Beyaz gerdanında bir de ben gerek.

Bu beyitte geçen "**ben**" sözcüğü, tevriye sanatının olduğu kısımdır. Yakın anlamı "vücut derisindeki siyah ben" iken uzak anlamı "İ. tekil kişi"dir. Şair, burada asıl kendisini kastetmiştir.

14) TELMİH (HATIRLATMA)

Söz arasında herkesin bildiği bir olaya ya da kişiye işaret etme sanatıdır.

Ne büyüksün ki kanın kurtarıyor tevhidi,

Bedr'in aslanları ancak bu kadar şanlı idi.

(II. dizide Peygamberimizin katıldığı savaşlardan olan Bedir Savaşı'na telmih yapılmıştır.)

15) TARİZ (İĞNELEME)

Bir kişiyi iğneleme, bir konuyla alay etme veya sözün tam tersini kastetmedir.

Örnek:

Her nere gidersen eyle talanı
Öyle yap ki ağlatasın güleni
Bir saatte söyle yüz bin yalanı
El bir doğru söz söylerse inanma

16) TEKRİR

Anlatımı güçlendirmek için bir sözü sık sık tekrar etmektir.

Örnek:

Akşam, yine akşam, yine akşam
Göllerde bu dem bir kamış olsam!

(Ahmet Haşim)

17) TENASÜP (UYGUNLUK)

Anlam yönünden birbiriyle ilgili sözcükleri bir arada kullanmaktır.

Örnek:

Arım, balım, peteğim,
Gülüm, dalım, çiçeğim,
Bilsem ki öleceğim,
Yine seni seveceğim,

18) İRSALİMESEL

Anlatıma güç kazandırmak için söz, yazı veya şiirde özdeyiş ve çok bilinen yaygın bir atasözünü kullanma sanatıdır.

Örnek:

Deme olmaz küçüktür büyük
Damlaya damlaya göl olur zira.

19) NİDA (SESLENME)

Şiddetli duyguları, heyecanları coşkunu bir seslenişle anlatmadır. Daha çok **ay, ey, hay, ah** ünlemleriyle yapılır.

Örnekler:

Ey mavi göklerin beyaz ve kızıl süsü!
Ey benim sarı tamburam!

20) LEFF Ü NEŞR (SIRALI AÇIKLAMA – SÖZ SİMETRİSİ):

*Bir dizede iki ya da daha fazla kavramdan bahsettikten sonra diğer dizede onlarla ilgili açıklama yapmaktır.

*Bir dizede geçen en az iki sözcükle ilgili niteliklerin, alt dizede sıralanmasıdır.

*Çoğunlukla bir beyit içinde, ilk dizede birkaç şeyi andıktan sonra, ikinci dizede bunlarla ilgili benzerlik ve zıtlıkları belirtmeye "leff ü neşr" denir.

*Birinci dizede söylenenlerin karşılıklarını ikinci dizede aynı sırayla belirtmedir.

Örnek:

Elimde **kitaplar** dolusu karanfil tutarken
Gözlerim **okuyor** kırmızı çiçek misali yaşlarını

(Bu şiirde, "kitap" sözcüğü ile "okumak", "karanfil" sözcüğü ile "çiçek" Leff ü Neşr (**söz simetrisi**) oluşturmuştur.)

Sen bana en sâdık bir arkadaşın
Gönlümde **ateştin**, gözümde yâştın
Ne diye **tutuştun**, ne diye taştın
Beni kışkandırıp durmalı mıydın?

Bakışların **fırtına**, duruşun durgun su,

Biri **alabora** eder, biri boğar.

"İşte gördüğünüz üzere, **savaş** ve **barışa** işaret olarak, bir elimizde **kan dökücü mızrak**, bir elimizde de **zeytin dalı** var; İkisinden birini seçerek kabul buyurunuz."

ŞİİRDE İMGE VE ÇAĞRIŞIM

Şiir dili mecazlar, yan anlamlar ve çağrışımlar bakımından zengindir. Şiir dilinde imge, alışılmamış bağdaştırmalar ve söz sanatları vardır. Günlük konuşma dilinden farklı bir dille oluşturulur şiir dili...

İmge: Dinleyici ya da okuyucunun zihninde oluşturulan, üretilen, çizilen görüntü ve duygulardır.

Çağrışım: Sözcüklerin, düşüncelerin, hayallerin aralarında bulunan benzerlik, birlik, yakınlık ya da karşıtlık gibi bağlantılarla birbirlerini anımsatması.

İmgelerin ortaya çıkış sebebi:

- ♣ Dil göstergelerinin (kelime, kavram ve deyişlerin) sayılı ve belirli olması;
- ♣ İnsan hayali ve düşüncesinin ise sınırlı olmaması sonucunda, sınırlı olanla sınırsız ifade etme arzusu...
- ♣ Yeni karşılaşılan bir durumu ya da olayın yeni bir söyleyişle karşılanması.

UNUTMA: İmge yapılırken söz sanatlarından ve mecazlardan yararlanılır.

İMGE ÖRNEKLERİ:

ben sana mecburum bilemezsin
adını mih gibi aklımda tutuyorum

(Attila İlhan)

Açıklama: Bu dizelerde şair, sevgilisine duyduğu tutkulu aşkı ve ona sınırsız bağlılığını sevgilisinin adını mih gibi aklında tutması imgesiyle ifade etmiştir. Bu imgeyi yaparken **teşbih (benzetme)** sanatından yararlanmıştır.

"İkiz hayaletler gibi yürüdük
Puslu aydınlıkta o bahar günü."

(Ahmet Hamdi Tanpınar)

Açıklama: Bu dizelerde şair bir bahar günü sevgiliyle gezintisini "**ikiz hayalet**" imgesiyle ifade etmiştir.

Yeşil pencereden bir gül at bana
Işıklarla dolsun kalbimin içi
Geçiyorum işte mevsim gibi kapından
Gözlerimde bulut saçlarımda çiğ

(Ahmet Muhip Dıranas)

Açıklama:

Bu dizelerde şairin sevgilisinin yeşil penceresinden kendisine gül attığını hayal etmesi bir imgedir. Kalbin ışıklarla dolduğunu düşünmek de bir imgedir. Şairin gözlerinde bulut ve saçlarında çiğ olduğunu hayal ederek ve kendisini bir mevsim gibi sevgilinin kapısından geçtiği görüntüsü de bir imgedir.

ŞİİRDE TEMA VE KONU

Tema: Bir konuşmada ya da yazılı metinde işlenen genel konuya veya temel duygu ve düşünceye "tema" denir.

*Bir şiirde yoğun olarak işlenen duygular ve hayaller, şiirin temasını oluşturur.

*Şiirde işlenen temalar soyut bir kavram veya düşüncedir.

*Tema, soyut bir kavram veya düşünce olarak eser dışında da vardır.

*Şiirde somutlaşan temaya konu denir.

*Şiirde tema, kimi zaman, aşk, ayrılık acısı, ölüm korkusu gibi bireysel; kimi zaman da toplumsal içerikli olabilir.

*Aynı temayı işleyen birden çok şiir vardır. Ancak bazıları diğerlerinden daha başarılıdır; bunun nedeni, temanın işleniş biçimidir.

*Şiirde işlenen temanın şiirin yazıldığı dönemle ve şairle ilişkisi vardır.

Konu: Üzerinde söz söylenilen, fikir yürütülen, yazı yazılan herhangi bir olay, düşünce veya duruma konu denir.

Tema Örnekleri

Affan Dede'ye para saydım,
Sattı bana çocukluğumu.
Artık ne yaşıma var, ne adıma;
Bilmiyorum kim olduğumu.
Hiçbir şey sorulmasın benden;
Haberim yok olan bitenden.

Bu bahar havası, bu bahçe;
Havuzda su şırıl şırıldır.

Uçurtmam bulutlardan yüce,
Zıpızıplarım pırıl pırıldır.
Ne güzel dönüyor çemberim;
Hiç bitmese horoz şekerim!

Cahit Sıtkı Tarancı

TEMASI: Özlem

KONUSU: Şairin çocukluğuna duyduğu özlem

TEMA ÖRNEĞİ-2

...

Gözlerimde parıltısı bakır bir tasın,
Kulaklarım komşuların ayak sesinde;
Varsın yine bir yudum su veren olmasın,
Baş ucumda biri bana 'su yok' desin de!
(Kemalettin Kamu)

TEMASI: Yalnızlık

KONUSU: Yalnızlığın verdiği hüzn

ŞAİRLERİMİZ

1. ÖMER BEDRETTİN UŞAKLI

- Memleket edebiyatı gıgırını açan sanatçıların önde gelenlerinden olan Ömer Bedrettin Uşaklı, gezdiği her yeri ressam duyarlılığı ile anlatmış, Anadolu'yu pastoral bir güzellikle mısralaştırmıştır.
- Devlet görevlerinden dolayı Anadolu'da gezip gördüğü yerleri şiirlerine konu olarak seçmiştir.
- Beş Hececilere biçim açısından benzemesine rağmen öz olarak onlardan ayrılır.
- Toplumsal konulara karşı duyarlılığı bulunan sanatçı, sanatının son döneminde Fransız şairlerden de etkilenmiştir.
- Yazdığı şiirlerin kimileri bestelense de değerinin pek anlaşılmadığını söylemek yanlış olmayacaktır.
- Özellikle Artvin, Ardahan, Antakya'yı eserlerine konu edinen sanatçı deniz, gurbet, özleyiş, tabiat konularını büyük başarıyla anlatmıştır.
- Hece ölçüsünü kullanan sanatçı memleket edebiyatının temsilcisidir.
- Şiirlerinde Anadolu'nun güzelliklerini anlatmıştır.
- "Anadolu şairi" olarak bilinir.
- Eserleri:

Şiir: *Deniz Sarhoşları, Deniz Hasreti, Yayla Dumanı, Sarıkız Mermerleri*

2. NECİP FAZIL KISAKÜREK

- Cumhuriyet döneminin din, tasavvuf, politika, öykü, roman, tiyatro, şiir gibi birçok alanında eserler veren önemli bir sanatçıdır.
- İki döneme ayırabileceğimiz şairlik yaşamının ilk dönemini teşkil eden 1925 ve 1930'lu yıllarda şair Kaldırımlar, Otel Odası, Gel, Geçen Dakikalarım gibi bireysel şiirler yazmış ve tüm Türkiye tarafından tanınmıştır. Özellikle "Kaldırımlar" şiiri Necip Fazıl'ın, 21 yaşında herkesin tanıdığı bir şair olmasını sağlamıştır.
- İlk dönem şiirlerinde bireysel yalnızlık, ölüm, tabiat, kadın gibi konuları ön plana çıkaran şair; 1934'ten itibaren tasavvufi konulara ağırlık vermiş, mistik bir anlayışla ve yer yer ideolojik söylemlerle kendine özgü bir şiir oluşturmuştur. Sanatının ilk devresinde yazdığı kimi şiirlerini dünya görüşü ile alakalı olarak sonradan reddedecektir.
- Necip Fazıl şiirlerinde Halk ve Tekke şairlerimize ait biçim ve konulan Batılı, modern Fransız şiiri ölçüleri ile değerlendirmiştir.
- Bütün şiirlerinde hece ölçüsünü başarılı bir şekilde kullanmış, hecede en zor biçimleri denemiş ve bunda da başarılı olmuştur. Edebiyatımızda 7+7 hece ölçüsünü en iyi kullanan şairdir.
- Sağlam, temiz bir dilinin olması, güçlü bir teknikle şiir yazması ve şekildeki kusursuzluk onun büyük bir şair olmasını sağlamış ve Necip Fazıl yıllar boyu taklit edilmiştir.
- İnsan, ruh, fizikötesi, felsefi buhranlar, şehir insanının kalabalıklar içinde yalnızlaşması, insanın ve eşyanın bilinmeyen iç yüzünü hissettirmesi, dini-mistik duygular Necip Fazıl'ın konularıdır. Materyalist dünya görüşü karşısına mistik şiirle çıkan sanatçı için "gizem" son derece önemlidir.
- Düzyazılarında da sağlam bir anlatım tekniği ve son derece güçlü bir fikrîsel kurgu meydana getirmiştir.
- Yazdığı tiyatro oyunlarında korku ve kaygı psikolojisini işleyen sanatçı; anı, makale, inceleme türünde yazdığı eserlerinde de genellikle dinsel ve siyasi konular işlemiştir.
- Şairin yazdığı ilk şiir kitabı "Örümcek Ağı"(1925), en ünlü kitabı ise "Çile"(1962)'dir.

Kısaca özetleyecek olursak;

- Halk şiiri geleneğinden yola çıkan şair, hece ölçüsünü kullanmıştır.
- Şiirleri biçim bakımından kusursuzdur.
- Cumhuriyet Dönemi Türk şiirinin "mistik şairi"dir.
- Felsefeye olan ilgisiyle şiirde mistik bir anlayış ve duyuşa yönelmiştir.
- Şiirlerinde sürekli bir arayış içinde olan modern insanın arayışı ve huzursuzlukları yer alır. Daha sonra dinsel duyuşu yansıtan şiirler yazmıştır.
- Şiirlerinde madde-ruh tezaadını, insan-evren ilişkisini; insanın iç dünyasını, tutkularını işlemiştir.
- Korku, ürpertici hayaller, vehimler onun şiirlerinde sıkça yer alan öğelerdir.
- Şiirlerinde esrarlı iç âlemini, felsefi görüşlerini; etkileyici bir anlatım, temiz ve berrak bir Türkçeyle dile getirmiştir.
- İlk şiir kitabı "Örümcek Ağı" büyük bir beğeniyle karşılanmıştır. Bu yapıttaki şiirlerinde eşyanın ve insanın bilinmeyen iç yüzünü hissettiren, ıstırapın temsilcisi olan bir şairdir.

Eserleri:

- Şiir: *Çile, Kaldırımlar, Sonsuzluk Kervanı, Örümcek Ağı, Ben ve Ötesi, Şiirlerim, Esselam, Mukaddes Hayattan Levhalar*
- Tiyatro: *Künye, Sabırtası, Tohum, Ahşap Konak, Nam-ı Diğer Parmaksız Salih, Bir Adam Yaratmak, Reis Bey, Para, Mukaddes Emanet, Yunus Emre, Kanlı Sarık, İbrahim Ethem, Abdülhamit Han, Siyah Pelerinli Adam*
- Hikâye: *Birkaç Hikâye Tahlil, Ruh Burkuntularından Hikâyeler*
- Roman: *Aynadaki Yalan*
- İnceleme-Monografi: *Namık Kemal, İlim Beldesinin Kapısı Hazreti Ali, Son Devrin Din Mazlumları, Ulu Hakan II. Abdülhamit Han*
- Makale-fıkra: *At'a Senfoni, Çerçeve, Halkadan Parıltılar, 1001 Hadis, Cinnat Mustatili, Büyük Doğu'ya Doğru, Büyük Kapı, Peygamber Halkası, İdeolagya Örgüsü, Çöle İnən Nur, Hacdan, Hitabe*
- Anı: *Yılanlı Kuyudan, Babiâli*
- Otobiyografi: *Kafa Kâğıdı*

3. YAHYA KEMAL BEYATLI

Fransız edebiyatından ve bilhassa şairlerinden büyük ilham alan Beyatlı, birçok edebî kimlikle bir araya gelme fırsatı buldu. Gidiş amacı siyasi olmasına rağmen, siyasetten ziyade sanatsal faaliyetlere yöneldi. Şiirlerini, biçimsel bütünlük ve sembolizm öğeleriyle zenginleştirmek suretiyle, Divan şiiri geleneğinin kalıplaşmış ağır kaidelerinden sıyrıldı. Böylece Servetifünun sanatçılarıyla da yollarını ayıran Beyatlı, Batı ve özellikle Fransız tarzı şiir unsurlarını, Türk şiir anlayışına adapte etmeye çalıştı.

Osmanlı geleneğinde şekillenmiş aruz kalıplarını, neoklasik stilde yeniden forma soktu. Yahya Kemal, Türkçeyi aruza başarıyla uygulamış ve "Ok" şiiri dışındaki tüm şiirlerini aruz ölçüsüyle yazmıştır. Arapça ve Farsça kelimelerden vazgeçmese de, musiki havası olan, akıcı eserler ortaya koydu. İmparatorluğun yüzyıllara hükmetmiş kültüründen taviz vermeksizin, köklerine bağlı, gözü Batı'da; klasik, fakat klişe olmayan şiirler kaleme aldı.

Yahya Kemal hayatı boyunca hiç eser yayımlamamış, günümüzdeki eserleri, Yahya Kemal Enstitüsü tarafından yayımlanmıştır. Sanatçı, en çok eleştiriyi bu konuda almıştır ve görüşlerine muhalif olan kesim tarafından "esersiz şair" olarak nitelendirilmiştir. Milli Edebiyat anlayışına destek vermek için, illa ki dilin arılaştırılması gerektiğini kabul etmemiş; musiki tadındaki şiirleriyle, edebiyatın müzik notalarıyla hayat bulabileceğini göstermiştir.

Kısaca özetleyecek olursak;

- Asıl adı Ahmet Agâh'tır.
- Şiirleri Milli Edebiyat akımına uymaz, makale ve konferanslarında bu akımı desteklemiştir.
- Geçmiş değerlere bağlı, kendine özgü bir şiir oluşturmıştır.
- Çağdaş Batı şiiriyle eski Türk şiirinin birleşimini sağlamıştır.
- Bir dönem Nev-yunanilik akımından etkilenmiştir.
- Neoklasizm akımının etkisinde kalmıştır. Neoklasizm, 20. yüzyıl başlarında Simgeciliğe bir tepki olarak doğan klasik beğeniyi, klasik söyleyişi canlandırmayı amaçlayan sanat ve edebiyat akımıdır.
- Türk tarihi ve kültürü ile Akdeniz havzası kültürü arasında ilişki kurmaya çalışmıştır. Bu düşüncesinden kısa sürede vazgeçmiştir. Sonra Türk tarih ve medeniyetinin Anadolu'da olduğu düşüncesini savunmuştur.
- Şiirlerinin ana temalarından biri, Osmanlı Devleti'nin tarihi ve medeniyetidir.
- Şiirlerinde Osmanlıya olan hayranlığını yansıtmıştır.
- "Ok" şiiri dışındaki bütün şiirlerini aruz ölçüsüyle yazmıştır.
- Aruz ölçüsünü Türk aruzu haline getiren şairlerdendir.
- Aruz ölçüsünü başarıyla Türkçeye uygulamıştır.
- Saf(öz) şiir anlayışının temsilcilerinden biridir.
- Şiir ile düz yazının tamamen birbirinden farklı olduğunu düşünmüştür. Bu yüzden nazmı nesirden uzaklaştırmıştır.
- Şiirlerinde biçim mükemmelliği vardır. Şiirlerinde dil ve üsluba önem vermiştir. En uygun sözcüğü bulana kadar şiiri bitmiş kabul etmez. Sözcüklerin yerli yerinde kullanılmasına özen göstermiştir.
- Şiirlerinde parnasizm akımının etkileri vardır. Bu akımın edebiyatımızdaki en önemli temsilcisidir.
- "Ahenk" ile ölçü ve uyağa büyük önem vermiştir. Şiiri musikiden başka bir musiki saymıştır. Şiirlerinde musikiye verdiği önemle sembolistlere yakındır ancak anlam açıklığı yönüyle onlardan ayrılır.
- Toplumsal konulara yer vermemiştir. Daha çok lirik şiirleriyle tanınmıştır.
- "Aşk, lirizm, ölüm kaygısı, sonsuzluğa ulaşma duygusu" gibi temaları şiirlerinde işlemiştir.
- Lirik şiirlerinin yanında epik şiirler de yazmıştır. Akıncı, Mohaç Türküsü gibi şiirlerinde kahramanlık konusunu işlemiştir. "Sessiz Gemi, Süleymaniye'de Bayram Sabahı" şiirleri ünlüdür.
- İstanbul'un doğa güzelliklerini yansıtan şair olarak tanınmıştır. "İstanbul şairi" olarak tanınmıştır, İstanbul'un semtleri şiirlerinin adı olmuştur. Tabiatı tasvir etmek için yazdığı şiiri yoktur.
- Eski şiiri tekrar yaşatmış bir şairdir. Divan şiirini çağdaş bir yorumla veren şiirleri vardır. Şarkı, rubai, murabba ve gazel gibi nazım biçimlerinin yanında Batılı nazım biçimlerini de kullanmıştır.
- "Türkçe ağızımda annemin sütüdür." diyen şair, şiirlerinde konuşulan Türkçeyi başarıyla kullanmıştır. Eski tarzdaki şiirlerinde dil biraz ağırdır.
- Ölümünden sonra şiir ve düz yazıları kitap haline getirilmiştir.

Eserleri:

- **Şiir:** *Kendi Gök Kubbemiz* (yeni nazım biçimleriyle ve sade Türkçeyle yazdığı şiirleri yer alır), *Eski Şiirin Rüzgârıyla* (eski nazım biçimleriyle yazdığı şiirleri yer alır), *Rubailer ve Hayyam Rubailerini Türkçe Söyleyiş*, *Bitmemiş Şiirler*
- **Deneme:** *Aziz İstanbul*, *Eğil Dağlar* (İstiklal Savaşı ile ilgili yazıları yer alır.), *Edebiyata Dair* (sanat ve edebiyat yazıları yer alır), *Tarih Musahabeleri*
- **Biyografi:** *Siyasi ve Edebi Portreler*
- **Anı:** *Çocukluğum Gençliğim*, *Siyasi ve Edebi Hatıralar*

4. FAZIL HÜSNÜ DAĞLARCA

- Necip Fazıl etkisindeki ilk şiirlerinden sonra özellikle Çocuk ve Allah adlı kitabıyla kendi şiir çizgisine yönelmiştir.
- Kurallı biçimlerden kuralsızlara, anlamsız özlerden yalın anlamlara kadar birçok şiir türünü deneyen Fazıl Hüsni devamlı bir gelişim ve değişim içerisinde olmuştur.
- Şiirleri genellikle epik-dramatik, lirik-didaktik ve toplumsal gerçekçilik özellikleri göstermektedir.
- Asonanslara, söyleyişi kuvvetlendiren tekrarlara, günlük konuşmalara, çağrışımlara "ki, ve" bağlaçlarına, ses kompozisyonlarına yer vererek şiirinde özgünlük sağlayan sanatçının kullandığı dil de sade ve temizdir.
- 1970 yılından sonra çocuk şiirleri de kaleme alan sanatçı, sanat eserinin gideceği yönü gösteren bir pusula gibi olması gerektiğini vurgulamıştır.
- Şiiri birçok araştırmacı tarafından iki dönemde ele alınmaktadır. Birinci dönemi kendine has bir şiir biçimi oluşturmaya çalıştığı, hayal gücünün ön planda olduğu "sezgi" dönemidir. İkinci dönemi ise evrensel temalara yer verdiği ve dilin sadeleştirilmesi çabalarına katıldığı "akıl" dönemidir.
- "Türkçem benim ses bayrağımdır." diyen Fazıl Hüsni, çok çeşitli konularda şiirlerini yazmış, özellikle Türk tarihinin destanlaşmış birçok olayını şiirlerine taşımıştır. Toplumcu gerçekçi ve felsefi lirik şiirlerinin yanında özellikle yazdığı destanlarla ölmeliğe ulaşmıştır. Üç Şehitler Destanı eserlerinin en tanınmış olanıdır.
- Yerli ya da yabancı hiçbir akıma bağlanmadan uzun yıllar kendine özgü bir şiir anlayışıyla eserler vermiştir.
- Sadece ilk şiir kitabı Havaya Çizilen Dünya'da hece ölçüsünü kullanmış, daha sonraları şiirlerini serbest ölçüyle kaleme almıştır.
- Çok yazan bir sanatçıdır. Yetmiş yıldan fazla edebiyatın içinde olan şair, 134 şiir kitabı çıkarmış; özdeyiş niteliğinde nesir örnekleri de kaleme almıştır.

Kısaca özetleyecek olursak;

- Şiir dışındaki hiçbir türle ilgilenmemiştir. Şiire hece ölçüsüyle başlamış, sonra serbest şiire geçmiştir.
- İnsanın evren karşısındaki yalnızlığını, günlük yaşamın sıkıntılarını, acılarını işlemiştir.
- "Yapma destan"larıyla tanınmıştır. Bu şiirlerde Kurtuluş Savaşı tarihini anlatmıştır.
- Tür, biçim ve içerik bakımından kendini sürekli yenilemiş, kendine özgü bir şiir dili yaratmıştır.
- Her konuda şiir yazan usta bir sanatçıdır. Bireyselden toplumsala, ulusaldan evrensele uzanan bir çizgide kendine özgü bir şiir oluşturmuştur.
- Yerli-yabancı hiçbir akımdan etkilenmeden klasiği ve çağdaşı kaynaştıran özgün bir şair olmuştur.
- "Türkçem benim ses bayrağı" dizesiyle Türkçeye olan sevgisini anlatmıştır.
- "Çocuk ve Allah" kitabıyla tanınmıştır. Bu yapıtında soyut konuları işlemiştir.

Eserleri:

- **Şiir:** *Havaya Çizilen Dünya, Çocuk ve Allah, Üç Şehitler Destanı, Çanakkale Destanı, Çakırın Destanı, Yedi Memetler, İstanbul-Fetih Destanı, 19 Destanı, Kubilay Destanı, Gazi Mustafa Kemal Atatürk, İstiklal Savaşı-Samsun'dan Ankara'ya, İstiklal Savaşı – İnönüler, Sivaslı Karınca, Anıtkabir, Mevlana'da Olmak, Yunus Emre'de Olmak, Türk Olmak, Vietnam Savaşımız, Hiroşima, Nötron Bombası, Malazgirt Ululaması, Yazıları Seven Ayı (Çocuk Şiirleri), Kazmalama, Delice Böcek, Daha, Toprak Ana, Taş Devri, Cezayir Türküsü, Dışarıdan Gazel, Kınalı Kuzu Ağdı, Çukurova Koçaklaması, Dildeki Bilgisayar...*

5. NAZIM HİKMET

- İlk şiirlerini Cumhuriyet öncesi yıllarda yayımlamıştır. Başlangıçta ölçülü uyaklı şiirler yazmış, sonra serbest ölçüye geçmiştir.
- Gerek biçim gerekse tema bakımından şiirimize büyük bir genişlik getiren şair, şiir diline de kendisinden sonra gelenleri etkileyecek ölçüde yenilik getirmiştir.
- Şiirde kullanılan, kullanılmayan sözcükler diye bir ayırım yapmayan Nazım Hikmet, dizeleri kullanmaya getirdiği özgünlükle de özgür koşuk biçiminin gelişmesinde büyük bir rol oynamıştır.
- Hitabete dayalı propaganda şiirleri yazmıştır. (Yirmi dört Saat Marks / Yirmi dört Saat Lenin)
- Komünizmin propagandasını yapan şairin etkili bir üslubu vardır.
- Fütürizm akımından etkilenmiştir. Makine hâkimiyetinin özlemini çeker, hatta makine olmak ister. Özellikle Rus şair Mayakovski'nin etkisinde kalmıştır.
- Uzun şiirlerindeki senaryo havası diğer şiirlerinde de vardır.
- Edebiyatımızda serbest ve toplumcu gerçekçi şiirin öncüsüdür.

Kısaca özetleyecek olursak;

- Yazdığı ilk şiirleri ölçülü ve uyaklı olmasına rağmen sonraları serbest şiire yönelmiş ve serbest şiirin tanınmasını ve yerleşmesini sağlamıştır.
- Divan ve Halk şiiri özelliklerini çağdaş bir anlayış içinde kaynaştırmış, eserlerinde son derece başarılı ve canlı bir dil kullanmıştır.
- Rus şair Mayakovsky'nin etkisinde kalarak Fütürizm akımından etkilenerek şiirler yazmıştır.
- Yazdığı eserlerde genellikle toplumsal konuları dile getiren sanatçı "toplumcu gerçekçi" şiirin öncülerinden olmuştur.
- Şiir dışında oyun, mektup, öykü türlerinde de eserler vermiş; özellikle "835 Satır, Memleketimden İnsan Manzaraları" adlı şiir kitapları ile tanınmıştır.
- Şiirlerinde az sayıda uyak kullanmış, uzun dizelerle birlikte son derece kısa dizeler de meydana getirmiş, ilk dize dışındaki diğer dizeleri hep küçük harfle başlatmıştır.

Eserleri:

- **Şiir:** *835 Satır, Jakond ile Si-Ya-U, Varan 3, 1+1= Bir, Sesini Kaybeden Şehir, Gece Gelen Telgraf, Portreler, Taranta Babu'ya Mektuplar, Simavne Kadısının Oğlu, Şeyh Bedrettin Destanı, Kurtuluş Savaşı Destanı, Dört Hapishaneden Rubailer, Benerci Kendini Niçin Öldürdü, Kuvâyi Milliye, Yatar Bursa Kalesinde, Memleketimden İnsan Manzaraları, Yeni Şiirler, Son Şiirleri, İlk Şiirler, La Fontaine'den Masallar*
- **Oyun:** *Kafatası, Ferhad ile Şirin, Yusuf ile Menofis, Demokles'in Kılıcı, Kadınların İsyanı*
- **Roman:** *Kan Konuşmaz, Yaşamak Güzel Şey Be Kardeşim, Yeşil Elmalar*
- **Öykü-Masal:** *Hikâyeler, Çeviri Hikâyeler, Masallar*
- **Yazılar:** *Sanat, Edebiyat, Kültür, Dil, Yazılar, Konuşmalar*
- **Mektup:** *Piraye'ye Mektuplar, Cezaevinden Mehmet Fuat'a Mektuplar, Kemal Tahir'e Mahpushaneden Mektuplar*

4. ÜNİTE: MASAL/ FABL

MASAL

*Olağanüstü olayların, olağanüstü kahramanlara bağlanarak anlatıldığı sözlü bir edebiyat ürünüdür.

*Genelde halk arasında anlatılan masallar, sonradan bir yazar tarafından derlenir, yazıya aktarılır.

*Olaylar hayal ürünüdür.

*Yer ve zaman belli değildir.

*Masallarda genellikle bir eğitim amacı saklıdır; masallar bu yönüyle didaktik (öğretici) bir nitelik taşır.

*Genelde zıt durumların mücadeleleri yer alır.

*İyiler ödüllendirilir, kötüler cezalandırılır.

*Evrensel konular işlenir.

*Olaylar, -miş'li geçmiş zaman kullanılarak anlatılır.

*Masal, anonim bir türdür.

*Anlatım kısa ve yoğundur.

*Masalların çoğu "bir varmış, bir yokmuş" ya da "evvel zaman içinde, kalbur saman içinde" gibi ifadelerle başlar.

*Bunlara tekerleme ya da döşeme denir.

*Tekerlemeden sonra olay (asıl masal) ve dilek bölümleri gelir.

*Türk masallarında dilek bölümü genelde "Onlar ermiş muradına..." ya da "gökten üç elma düştü..." biçiminde başlar.

*Masallarda milli ve dini motiflere hemen hiç yer verilmez.

*Masal türünün Hindistan'da doğduğu sanılmaktadır.

*Hintli Beydaba'nın Pança Tantra (Kelile ve Dimne) isimli eseri masal türünün ilk örneği kabul edilir.

*Günümüzde belli bir kişinin ortaya koyduğu yapma masallar da yazılmaktadır.

(Dünyada meşhur yapma masal yazarları; İngiliz Oscar Wilde, Danimarkalı Andersen, Fransız La Fontaine'dir.)

*Türk masalları tarihin bilinmeyen bir devrinden beri sözlü gelenekte yaşamaktadır. Bu masalların toplanıp yazıya geçirilmesi 19. yüzyıldan sonra olmuştur. Türkiye'de halk ağzından derlenmiş en eski masal kitabı **Billur Köşk**'tür. Cumhuriyet devrinde Pertev Nail Boratav, Ziya Gökalp, Tahir Alangu, Saim Sakaoğlu ve Eflatun Cem Güney masal üzerine çalışmalar yapmışlardır.

*Türk edebiyatında **Keloğlan** en tanınmış masal kahramanıdır.

*Türk edebiyatında La Fontaine masalları **Şinasi** tarafından Tercüme-i Manzume adıyla Türkçeye çevrilmiştir.

***Masal Türünün Önemli Eserleri:**

Binbir Gece Masalları (Doğu Edebiyatı)

Grimm Kardeşlerin Masalları (Alman Edebiyatı)

Andersen Masalları (Danimarka Edebiyatı)

Perrault Masalları (Fransız Edebiyatı)

Keloğlan Masalları (Türk Edebiyatı)

MASAL PLANI:

Masallar; döşeme, serim, düğüm, çözüm ve dilek bölümlerinden oluşur:

Döşeme:

*Dinleyicinin ilgisini çekme amacı taşıyan tekerleme bölümüdür.

* "Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde..." gibi kalıplaşmış sözlerle başlar.

Serim:

*Kişiler tanıtılır.

*"Bir memleketin birinde..." gibi ifadelerle olaya giriş yapılır.

Düğüm:

*Olaylar gelişir, çatışma ortaya konur.

*İyiler ve kötüler bu bölümde belirginleşir.

*Olayın ayrıntılarına girilir.

*Merak duygusu yoğunluk kazanır.

*Olaylar hızlanarak çözüm noktasına yönelir.

Çözüm:

*Düğüm bölümünde belirginleşen çatışma bu bölümde iyilerin kazanması ve kötülerin cezalandırılmasıyla çözülür.

Dilek:

Masal "Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine", "Darısı yurdumuzun güzelleri başına" gibi iyi dilek bildiren kalıplaşmış sözlerle son bulur.

FABL

*Fabl ya da Öykünce, sonunda ders verme amacı güden, güldüren, düşündüren ve genellikle manzum (şiir şeklinde) öykülerdir.

*"Fabl" sözcüğünün kökeni Latince "hikâye" manasına gelen "fabla"dır.

*Fakat bu sözcük, zamanla bir ahlak ilkesi veya davranış kuralını anlatan kısa sembolik (simgesel) bir hikâye türünün adı olmuştur.

*Fablda; insanlar arasında cereyan eden olayları, hayvanlar, bitkiler ya da cansız varlıklar arasında geçiyormuş gibi göstererek bu yolla insanlara ahlak ve ibret dersi vermek; örnek göstermek ya da bir düşünceye güç kazandırmak istenir.

*Fabllarda öğretici (didaktik) bir amaç güdülür, gündelik hayatla ilgili dersler ve öğütler verilir.

*Teşhis ve intak sanatları üzerine kurulmuştur.

*Fablların kahramanları genellikle hayvanlardır. Ama bu hayvanlar insanlar gibi düşünür, konuşur ve insanlar gibi davranır.

*İnsanlar arasında geçen iyi - kötü, cesur - korkak, dürüst - ikiyüzlü, gözü tok - aç gözlü vb. çatışmalar; bu niteliklerin yakıştırıldığı hayvan kahramanlar arasında geçmiş gibi gösterilir.

*Fabllar manzum (şiir) veya nesir (düzyazı) biçiminde yazılabilirler.

*Fablın sonunda her zaman bir ahlak dersi (kıssadan hisse) vardır.

*Bu ders kısa, açık ve doğru olmalıdır ve mutlaka öykünün doğal bir neticesi gibi görülmelidir.

*Fabllar aracılığıyla kanaatkârlık, özveri, yardımseverlik, iyi niyet gibi olumlu davranışlar çocuklara kazandırılabilir.

*Fabllarda soyut konular, olay plânıyla hem somutlaştırılarak hem de hareket kazandırılarak işlenir.

*Dünyanın en ünlü fabl **yazarları Ezop, La Fontaine ve Beydeba'**dır.

*ABD'li **James Thurber** ve İngiliz **George Orwell** çağdaş fabl yazarlarıdır.

***Türk edebiyatında ilk fabl örneği, Şeyhi'nin Harnâme adlı mesnevisidir.**

***Ahmet Mithat Efendi ve Şinasi bizde fablın öncüleridir.**

FABLIN ÖĞELERİ

1-Kişiler:

*Fablın konusu olan olay, kişileştirilmiş en az iki varlığın başından geçer.

*Bunlardan biri iyi ahlâklı bir tipi, diğeri kötü ahlâklı bir tipi canlandırır.

*Fablda ikinci derecede kişiler çok azdır, bazen yoktur.

*Fabllarda bir de anlatıcı kişi vardır.

*Anlatıcı kahramanları izler, dersini alır. Böylece dinleyen ile aynı görüşü paylaşır.

2-Olay:

*Fablın konusu insan başına gelebilecek herhangi bir olaydır.

*Olay, kahramanın eyleme dönüşmüş, beğenme, istek, özlem, öfke, korku vs. duygularından doğar.

*Fablın gövdesini bir olay oluşturur, asıl önemli olan fablın anlatılış nedenidir. Buna "ders" denir.

3-Yer:

- *Tasvir yapılmaz fakat çevre çok iyi verilmelidir: Orman, göl kenarı, yol... Gibi.
- *Olayın geçtiği yer olayla birlikte değişebilir.

4-Zaman:

- *Her olay gibi fabldaki olay da bir zaman diliminde geçer.
- *Kronolojik zaman kullanılır.

FABL PLÂNI

Serim:

- *Olayların ve kahramanların tanıtıldığı giriş bölümüdür.
- *Olayın türüne, çıkarılacak derse göre kişileştirilmiş hayvanlar ve çevre tanıtımı yapılır.
- *Olay, yer, zaman ve varlık kadrosuna ilişkin temel bilgiler sunulur.
- *Olay başlatılır.

Düğüm:

- *Hemen birkaç konuşma ile olay düğümленir.
- *Olay veya sorunların çıkmaza girdiği bölümdür.
- *Olay, verilmek istenen derse göre gelişir.
- *Olayın ayrıntılarına girilir.
- *Kısa ve sık konuşmalar vardır.
- *Merak duygusu yoğunluk kazanır.
- *Ortaya çıkan sorunun nasıl çözüleceğine dair bir merak oluşturulur.
- *Çatışma ortaya konur ve olay düğümленir.

Çözüm:

- *Düğümün, çıkmaza giren olayların açığa kavuştuğu bölümdür.
- *Düğüm çözülür, çatışma sona erer.
- *"Düğüm"de oluşan soruların cevapları burada açığa kavuşturulur.
- *Olay genellikle beklenmedik bir sonuca bağlanır.
- *Fablın en kısa bölümüdür.

Öğüt:

- *Olay veya olayların arkasında yatan mesaj ve öğüdün açıklandığı bölümdür.
- *Olayla ilgili ana fikir, öğüt biçiminde verilir.
- *Burada verilen öğüt, olayların doğal akışından çıkarılan bir derstir.
- *Bu öğüt daha çok bir atasözü ile ortaya konur.

Dünya Edebiyatında Fabl:

- *Fabl ilk olarak yazarlar Hititlerdir.
- *Hititler fablları taş tabletlere yazıp resimlemişlerdir.
- *Dünya edebiyatında ilk ve önemli fabllar Hint yazarı Beydeba'ya aittir.
- *Beydeba'nın fablları "Kelile ve Dimne" adlı bir eserde toplanmıştır.
- *Eserde hayatı sisler içerisinde kalan bir Hind Hükümdarı olan Debşelem Şah'ın bir vasiyet üzerine ünlü bilge Beydaba'nın yanına gitmesi; ondan hikmetli sözler, öğütler, devlet yönetiminde yardımcı olacak öğretici masallar dinlemesi anlatılmaktadır.

*Eserde bulunan hikâyelerde siyaset, erdem ve eğitim gibi birçok farklı konu işlenmiştir.

*Kitap 14 bölümden oluşur.

*Kitap, adını ilk bölümündeki hikâyelerin kahramanı olan iki çakaldan almıştır; "doğruluğu ve dürüstlüğü" simgeleyen "Kelile" ile "yanlışı ve yalanı" simgeleyen "Dimne".

*Fransız Edebiyatı'ndan La Fontaine, fabl türünün en önemli sanatçısıdır.

*La Fontaine'in canlı, hızlı, incelik ve nükte dolu bir üslubu vardır.

*La Fontaine, kötüyü göstererek iyinin ne olduğunu anlatmaya çalışmıştır.

*Yunan Edebiyatı'nda ise Ezop'un fablları İ.Ö. 300 yılında derlenerek yazıya geçirilmiştir.

Türk Edebiyatında Fabl

*Türkçedeki ilk örneği, Şeyhi'nin "Harname"sidir.

*Batılı anlamda ilk örnekleri Şinasi vermiştir.

*Ahmet Mithat, "Kissadan Hisse" adlı eserini ahlaki gaye güderek yazmıştır. Bu eserde yazar, Ezop'tan, La Fontaine'den yapmış olduğu çevirilere ve kendi yazmış olduğu fabllara yer vermiştir.

*Recaizade Mahmut Ekrem, La Fontaine'den Horoz ile Tilki, Kurbağa ile Öküz, Karga ile Tilki, Meşe ile Saz, Ağustos Böceği ile Karınca gibi birçok çeviriler yaparak bu alanda Türk Edebiyatına katkıda bulunmuştur.

*Ali Ulvi Elöve "Çocuklarımıza Neşideler" adlı şiir kitabında La Fontaine, Victor Hugo, Lamartine'den yaptığı çevirilerin yanında, yine bunlardan esinlenerek yazdığı fabl türü şiirlere de yer vermiştir.

*Nabizade Nazım'ın "Bir Sansar ile Horoz ve Tavuk" adlı eseri vardır.

*Nurullah Ataç, Orhan Veli Kanık, M. Fuat Köprülü, Vasfi Mahir Kocatürk, Sabahattin Eyüboğlu fabl türü ile ilgilenmiş çeviri yapmış, araştırmalarda bulunmuşlardır.

YAZARLAR:

1. LA FONTAİNE

- Fabl alanında birçok eser veren yazar 1673'de yazarlık yapmaya başlamıştır. Bu tarihte Madam de la Sabliere'ye katılmıştır. Bu sayede felsefeciler ve yazarlarla tanışmıştır. Bu zamandan sonra da ünlü masallarını kaleme almıştır.
- Masal yazarı olarak çağdaşlarınca gösterilen ve sayılan bir isim olmuştur.
- Yazdığı masallarda hayvanlara insani karakterler vermiş ve hayvanlara yüklediği ahlaki özellikler üzerinden çocuklara ahlak dersleri vermiştir.
- Yazar genellikler intak ve teşhis sanatına eserlerinde yer vermiştir. Yazmış olduğu fabl türü eserlerinde hayvanları konuşturan La Fontaine, insanlığa da ahlak dersi vermeyi amaçlamıştır.
- Hikâyelerinde Dede Korkut Hikayeler'ndeki üslup biçimi ile dikkat çeker.
- Konuşturma sanatı ile birleşen üslubu ile ustaca eserler üretmiştir.
- Fransız edebiyatının yankı uyandıran yazarlarından biri olan La Fontaine, hayvan tenkitleri ve eleştirme biçimleri ile farklılığını ortaya koymuştur. Bu teknikler onun sanat anlayışının önemli parçalarını oluşturmaktaydı. La Fontaine'nin ilk yazdığı eserlerde çevresi onun kullandığı sanatların farkına varmamıştır. Sonradan fark edilen bu durum La Fontaine'nin çevresinin genişlemesini ve isminin daha fazla duyulmasını sağlamıştır.
- Ünlü fabl yazarı La Fontaine'nin üslubu ise sade ve açıktır. Çocukların kolayca anlayabildiği dildeki her bir eseri okuyucuya ayrı ayrı mesajlar vermektedir.
- La Fontaine'nin eserlerinde işlediği konular şark klasikleridir. Kelile ve Dimne eserindeki hikâyeler, La Fontaine'nin şiir türünde yazdığı eserde esinlendiği tür olmuştur.
- La Fontaine masallarında ise dinamik, hızlı ve öğüt dolu bir anlatıma rastlanır. Masal karakterleri genellikle hayvanlardan oluşur. Zaman zaman ise köylü insanlar da masal karakterleri arasında yer almıştır.
- Fabl türünde en sık kullandığı hayvanlar tilki, kurt, aslan, eşek ve horoz olmuştur. Hayvanlar üzerinden iyiye ve kötüye örnek vermiş olan yazar iyiliğin ve doğruluğun önemine vurgu yapmıştır.
- La Fontaine, yoğun çalışma temposu ile verimli çalışan yazarlar arasında çocuklar için ünlü eserler üreterek çocuk gelişimi konusunda da büyük katkı sağlamıştır.
- Ünlü Fransız yazar ve edebiyatçının 238 adet masalı bulunur. Bu masalları 12 kitapta toplamış olan yazar sadece Fransız edebiyatına değil dünya edebiyatına da birbirinden güzel eğitici masallar kazandırmıştır.
- **Fablları:**
Ağustos Böceği ve Karınca
Tavşan ile Kaplumbağa
Öküz Olmak İsteyen Kurbağa
Kurt ile Kuzu
Değirmenci, Oğlu ve Eşek
Arslan ile Fare
Leylek ile Tilki
Ayının Postu
Çiftçi ile Çocukları
- **Derleme Fablları:**
La Fontaine'nin Masalları (1948)
Çocuklar İçin Masallar (1967)
La Fontaine 'den Seçmeler (1989)
Seçme La Fontaine Masalları (1995)
Hikâyeler (1960)

2. ŒEYHİ

- Erken dönem Divan Edebiyatı Œairlerindendir ve divan edebiyatının geliŒmesine büyük katkısı olmuŒtur.
- Dokuzlar köyüne giderken, köyün eski sahiplerinin saldırısına uğramıŒ ve bu durumu padiŒaha "Harnâme" adlı mesnevi tarzında kaleme aldığı hicviyesi ile anlatmıŒtır.
- Œiirlerinde ses güzelliğinden çok, söze ve anlama önem vermiŒtir.
- Œiirlerinde tasavvuf kültüründen çokça yararlanmıŒtır.
- Œiirlerinde alıŒılmamıŒ ya da terk edilmiŒ sözcükleri kullanmaya meraklıdır.
- İnsan hakları, ilahî ve beŒeri adalet gibi konularda yergi dolu Œiirler yazmıŒtır.
- Tasavvufi bir kiŒilik olmasına ve tasavvuf eğitimi almıŒ olmasına rağmen eserlerinde tasavvufi öğeler bulunmamaktadır.
- Din dıŒı Œiirler yazmayı tercih etmiŒtir.
- **Eserleri:**

Harname

Çelebi Sultân Mehmet'e sunulmuŒ 126 beyitlik bir mesnevidir. Eser, Türk mizah ve hiciv edebiyatının Œaheserlerindendir. Eser, ince alay ve nükteleri içerir. Œair, eserde yük taŒıtmakta pek çok sıkıntılar çeken bir eŒeđi ele alarak semiz bir öküz gibi olmaya çalıŒan bu eŒeđin baŒına gelenleri anlatır. Öküzlerin rahatına ve boynuzuna imrenen eŒek, sonunda kulaklarından da olur. EleŒtirel nitelikler taŒıyan Harname, sembolik bir mesnevidir.

Hüsrev ü Œirin

II. Murat'ın isteği ile yazılan eser 6944 beyitten oluŒmaktadır. Esas hikâye 11 bölümdür. Eser Mizamî'nin aynı addaki mesnevisinin tercümesidir. İran hükümdarı Hürmüz'ün oğlu ile Ermeni meliki Mehin Banu'nun yeğeni Œirin arasındaki aŒk macerasını iŒler.

5. ÜNİTE: ROMAN

Özellikleri:

- * Yaşanmış ya da yaşanabilir olayları; yer, zaman, çevre ve insan unsurlarına dayanarak, geniş bir bakış açısıyla, estetik zevk oluşturacak biçimde anlatan yazı türüne "roman" diyoruz.
- *Gerçek yaşamı yansıtmaya çalışır.
- *Anlattığı olay, çevre ve kişiler yaşamdan alınır. Geniş ve ayrıntılı olarak anlatılır.
- *Ana olay etrafında olaycıklar vardır. Olaylar kahramanın karakterine göre doğar ve şekillenir.
- *Tek bir olay ile bağlantılı farklı olaylar oluşabilir.
- *Olay örgüleri ve olaylar arasında neden-sonuç ilişkisi vardır.
- *Romanın asıl kişisine "başkahraman" denir. "Ana karakter" olarak da isimlendirilir.
- *Betimleme ve psikolojik tahlillere daha detaylı bir şekilde yer verilir.
- *Romanın içinde günlük, anı, gezi yazısı gibi türlerden faydalanabilir.
- *Kişilerde karakteristik özellikler abartılarak verilir.
- *Olayın geçtiği mekan tasvir yoluyla okuyucuya tanıtılır.
- *Olay örgüsü anlatılırken genellikle görülen geçmiş zaman kullanılır.
- *Zaman olarak geri dönüşler yaşanabilir.
- *Olay ve kişileri ayrıntılı anlatma, tahlil ve tasvirle daha çok yer verme, bir ana olay etrafında birçok küçük olaya yer verme bakımından hikâye türünden ayrılır.

Tarihi Gelişimi

- *Roman türünün **ilk örneklerini** 15. yüzyılda **Fransız yazar Rabelais** vermiştir.
- ***İlk roman yazarları** olarak **Rabelais, Dante, Cervantes** karşımıza çıkar.
- *Bugünkü romanı hatırlatan ilk eser 16. yüzyılda Rönesans'tan sonra **Giovanni Boccaccio** tarafından yazılmış olan "**Dekameron**"dur.
- *Cervantes'in **Don Kişot'u** 16. yüzyılın sonlarına doğru yazılmıştır ve eser, **roman türünün ilk başarılı örneği** kabul edilir.
- *Roman, bir tür olarak **karakteristik özelliklerini**, Romantizm ve Realizm akımları sayesinde, **19. yüzyılda kazanmıştır.**
- ***Türk edebiyatına** roman **Tanzimat'la girmiştir.** (Kesinlikle bilmemiz lazım olan kısım)
- *Türk Edebiyatında daha önceleri bu türün yerini tutan mesneviler, halk hikâyeleri, meddah hikâyeleri, dini hikâyeler ve destani hikâyeler vardı.
- *Batılı anlamdaki roman türü bizde önce çevirilerle başlar.
- *İlk olarak **Yusuf Kâmil Paşa**, Fransız yazar **Fenelon'dan "Telmaque"** adlı eseri çevirmiş; sonra Victor Hugo'dan "Sefiller", Daniel Defo'dan "Robinson Crusoe" ve Alexandre Duma'dan "Monte Cristo" çevrilmiştir.
- *Batılı anlamda **modern Türk romanının kurucusu** ise **Halit Ziya Uşaklıgil** sayılır.

Edebiyatımızda "Roman" ile ilgili ilkler:

- ***İlk roman çevirisi:** Telemak / Yusuf Kamil Paşa
- ***İlk yerli roman:** Taşuk-ı Talat ve Fitnat / Şemsettin Sami
- ***İlk edebi roman:** İntibah / Namık Kemal
- ***İlk tarihi roman denemesi:** Yeniçeriler / Ahmet Mithat Efendi
- ***İlk tarihi roman:** Cezmi / Namık Kemal
- ***İlk realist roman:** Araba Sevdası / Recaizade Mahmut Ekrem
- ***İlk Batılı tekniğe uygun roman:** Aşk-ı Memnu / Halit Ziya Uşaklıgil
- ***İlk köy romanı:** Karabibik / Nabizade Nazım

- ***İlk gezi (yolculuk) romanı:** Acâib-i Âlem (Dünyanın Olağanüstülükleri) / Ahmet Mithat Efendi
- ***İlk mektup roman denemesi:** Felsefe-i Zenan / Ahmet Mithat Efendi
- ***İlk psikolojik roman denemesi (Tezli roman):** Zehra / Nabizade Nazım
- ***İlk psikolojik roman (Tahlil Romanı):** Eylül / Mehmet Rauf
- ***İlk natüralist eser (roman):** Zehra / Nabizade Nazım
- ***İlk polisiye roman:** Esrar-ı Cinayet / Ahmet Mithat Efendi
- ***İlk batılı anlamda realist ve modern roman:** Mai ve Siyah / Halit Ziya Uşaklıgil
- ***İlk kadın romancımız:** Fatma Aliye Hanım
- ***Kurtuluş Savaşı'nı doğrudan işleyen ilk roman:** Ateşten Gömlek / Halide Edip Adıvar
- ***İlk yerli çizgi roman Türk kahramanı:** Köroğlu
- ***İlk çocuk çizgi roman:** Kara Maske
- ***İlk çocuk romanı:** Bağrı Yanık Ömer / Mahmut Yesari
- ***İlk dış Türkleri konu alan roman:** Gönül Hanım / Ahmet Hikmet Müftüoğlu
- ***İlk iç monolog tarzı roman:** Bir Düşün Gecesi / Adalet Ağaoğlu
- ***İlk postmodern roman:** Tutunamayanlar / Oğuz Atay
- ***Tanzimat'ta ilk macera romanları:** Hasan Mellağ – Hüseyin Fellah / Ahmet Mithat Efendi

ROMAN TÜRLERİ:

1. AKIMLARINA GÖRE ROMANLAR:

Yazarın sanat felsefesine, kültür yapısına ve dünya görüşüne göre romanlar şu genel isimler altında toplanabilir:

a) Klasik Roman: Bu akımda roman türü çok az gelişmiştir.

*Madame de La Fayette'in "Princesse de Cleves" adlı romanı, klasik romanın önemli bir örneğidir.

b) Romantik Roman:

***His ve hayal** unsurlarının ağırlık taşıdığı, belli bir **şiiirselliğin hâkim olduğu** romanlardır.

*Yazar coşkun bir **his ve heyecan** hali içindedir.

*Bu romanlarda yazar daha çok kendi şahsi duygularını ve maceralarını anlatır.

***Olaylar**, duyguların zengin dünyasında **abartılarak daha etkileyici hale sokulur.**

*Bu romanların belirgin özelliği **duygu ve hayalin bütün esere hâkim** olması, gözlem ve inceleme unsurlarının duygu ve hayal unsurlarının yanında silikleşmiş bulunmasıdır.

*Victor Hugo'nun "**Sefiller**"ı, Namık Kemal'in "**İntibah**"ı bu roman türüne uygun örneklerdir.

c) Realist Roman:

***Gözlem ve araştırma** unsurlarının esas alındığı, his ve hayal unsurlarının ikinci plana itildiği romanlara denir.

*Realist romanlarda gerçekler, görülenler ve incelemelerin ortaya koyduğu **neticeler önemlidir.**

*Sanatçı hiçbir surette **kendi duygu, düşünce ve hayallerini eserine karıştırmaz.**

*Realist romancılar toplumun içinde titiz birer araştırmacı gibi incelemeler yaparlar, olayları ve karakterleri objektif olarak tespit ederler ve değerlendirirler.

***Gayeleri**, okuyucuya romantik romanlarda olduğu gibi kendi duygu ve hayallerini aktarmak değil, kendilerinin dışında var olan gerçekleri, canlı tablolar halinde, **aslına sadık kalarak dile getirmektedir.**

*Stendhal'in "**Kızıl ile Kara**"sı (Kırmızı ve Siyah), Tolstoy'un "**Savaş ve Barış**", Halit Ziya'nın

"**Mai ve Siyah**"ı realist akımın etkisindedir.

d) Natüralist Roman:

*Realist romanla büyük benzerlikleri vardır. Ancak natüralist roman **realist romana göre ilme ve araştırmaya daha çok önem verir.**

*Natüralistler gerçeğe bağlılıkta ve sosyal meseleleri araştırmada realistlerden çok daha fazla ilmi metotlara bağlılık gösterirler.

***Toplumu adeta bir laboratuvar olarak düşünürler** ve eserlerini bu laboratuvar içinde, ilmi verilere kesinlikle bağlı kalarak kaleme alırlar.

*İnsanı ele alırken, biyoloji ilminin ortaya koyduğu gerçeklerden, toplumu ele alırken de sosyolojinin kanunlarından yola çıkarlar ve bu ilimlerin vardığı sonuçlara göre neticeye ulaşmaya çalışırlar.

*Emile Zola'nın "**Meyhane**"si, Alphonse Daudet'in "**Jack**"i natüralist roman örnekleridir.

2. KONULARINA GÖRE ROMANLAR:

1) Tarihi Roman:

*Tarihteki olay ya da kişileri konu alan romanlardır.

*Yazar, **tarihi gerçekleri kendi hayal gücüyle birleştirerek anlatır.**

*Kahramanlar gerçek veya düşsel olabilir. Ancak anlatılanlar tarih gerçeklerine çoğu kez uygundur.

*Tarihsel roman, romantizmin bir ürünüdür.

*İlk örneğini İskoç yazar Walter Scott "**Waverley**" adlı eseriyle vermiş. Bunu Gogol, "**Taras Bulba**", Victor Hugo "**Notre-Dame de Paris**", Alexandre Dumas "**Üç Silahşörler, Monte Kristo Kontu**" ile takip eder. (**Ivanhoe** – Walter Scott, **Salambo** – G. Flaubert)

*Batılı anlamda ilk tarihsel romanız, **Namık Kemal'in Cezmi'sidir.**

*Nihal Atsız'ın "**Bozkurtlar**" "**Deli Kurt**"; Tarık Buğra'nın "**Küçük Ağa**", "**Küçük Ağa Ankara'da**"; Kemal Tahir'in "**Yorgun Savaşçı**", "**Devlet Ana**" gibi romanlar, bu tür romanlardır.

2) Macera Romanı:

*Günlük hayatta her zaman rastlanmayan, **şaşırtıcı, sürükleyici, esrarengiz olayları anlatan romanlardır.**

*"**Serüven Romanları**" da denir.

*Kahramanlar; çok hareketli, kurnaz, cesur ve kuvvetlidir.

*Macera romanlarında olayların geçtiği çevre de sık sık değişir.

*Bir araştırma ve izlemeyi anlatan "**Polisiye Roman**" (İngiliz yazar Agatha Christie'nin "Nil'de Ölüm"), alışılmışın dışında uzak yerleri ve yaşamları anlatan "**Egzotik Romanlar**" (Piyer Loti'nin "İzlanda Balıkçısı") da bu gruba girer.

*Dünya edebiyatında Robert Louis Stevenson'ın "**Hazine Adası**", Daniel Defo'nun "**Robinson Crusoe**", Rudyard Kipling'in "**Çengel**", Jules Varne'in "**İki Sene Mektep Tatili**", Rudyard Kipling'in "**Kim**" adlı eserleri bu türün en tanınmış örnekleridir.

*Türk edebiyatında Ahmet Mithat Efendi'nin "**Hasan Mellah**", "**Dünyaya İkinci Geliş**"; Peyami Safa'nın "**Cingöz Recai**" adlı eserleri bu türün örneklerindendir.

3) Sosyal Roman:

*İnsan yaşamının kültür birikimi içinde yer alan ve insanı derinden etkileyen; toplumsal ve siyasi olayları, inançları, gelenek ve görenekleri; bazen eleştirel bazen de bilimsel açıdan ele alıp anlatan romanlardır.

*Dünya edebiyatında, Victor Hugo'nun "**Sefiller**", Tolstoy'un "**Suç ve Ceza**", Emile Zola'nın "**Meyhane**", John Steinback'in "**Gazap Üzümleri**";

*Türk edebiyatında Namık Kemal'in "**İntibah**", R. M. Ekrem'in "**Araba Sevdası**", Ahmet Mithat Efendinin "**Felatun Bey İle Rakım Efendi**", Orhan Kemal'in "**Bereketli Topraklar Üzerinde**" romanları bu tür romanlardandır.

*Bir fikri savunup bilimsel verilerle olaya yaklaşan "**Tezli Roman**"

(Yakup Kadri - "Yaban", Hüseyin Rahmi Gürpınar – Ben Deli miyim?)

Toplumdaki inanç ve gelenekleri anlatan "**Töre Romanı**"

(Halide Edip - "Sinekli Bakkal")

Bir olayı eleştirisel yaklaşımla anlatan "**Yergi Romanı**"

(Yaşar Kemal - "İnce Memet")

Belli bir yerin özelliklerini anlatan "**Mahalli Roman**"

(Fakir Baykurt - "Yılanları Öcü")

"sosyal roman"ın çeşitleridir.

4) Psikolojik Roman (Tahlil Romanı):

*Dış âlemdeki olaylardan çok, **kahramanların iç dünyasını, ruh hallerini ele alarak** kişilerin toplumla ilişkilerini, bunların birbirinden nasıl etkilendiklerini anlatan romanlardır.

*Psikolojik roman türünün ilk örneği Madame de la Fayette'in "**La Princesse de Cleves**" adlı eseridir. (**Genç Werther'in Acıları** – Goethe, **Suç ve Ceza** – Dostoyevski)

*Bizde Mehmet Rauf'un "**Eylül**"ü ilk örnektir.

*Peyami Safa'nın "**Matmazel Noralya'nın Koltuğu**", "**Bir Tereddüdün Romanı**", "**Dokuzuncu Hariciye Koğuşu**" bu türdendir.

5) Otobiyografik Roman:

*Yazarın kendi yaşamının anlattığı romanlardır.

*Dünya edebiyatında Alphonse Daudet "**Küçük Şeyler**"; bizim edebiyatımızda da Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun "**Anamın Kitabı**", Peyami Safa'nın "**Dokuzuncu Hariciye Koğuşu**" bu türün örneklerindendir.

6) Bilimkurgu Romanı:

*Tahmine dayalı bir anlatım yolu benimsenir.

***Varsayımlara dayanır.**

*Geleceğe ait tahminlerde bulunulur.

*Olanlardan çok olması istenilenler anlatılır.

***Ütopyalar yer alır.**

*Jules Varne'in "**Ay'a Seyahat, Denizler Altında 20.000 Fersah**" romanları, bilimkurgu türünün örneklerindendir.

7) Fantastik Roman:

- *Anlatılan olaylar **tamamen hayal ürünü ve uydurmadır.**
- *Roman kahramanları **olağanüstü özelliklere** sahiptir.
- *Mekânlar, **normal hayatta karşılaşamayacağımız cinstendir.**
- *Hayal, varsayım, abartma sıkça yer alır.
- *J. K. Rowling – **Harry Potter**, J. R. Tolkien – **Yüzüklerin Efendisi**, C. S. Lewis – **Narnia Günlükleri** bu türün örneklerindendir.

6) Nehir Roman:

- *Bir kişinin, bir toplumun hayatındaki gelişmeleri ya da tarihi bir olayı birden fazla cilt halinde anlatan romanlardır.
- *Tarık Buğra'nın "**Küçük Ağa**", "**Küçük Ağa Ankara'da**", "**Firavun İmanı**"; Nihal Adsız'ın "**Bozkurtlar**", "**Bozkurtların Ölümü**", "**Bozkurtlar Diriliyor**" romanları gibi.

Romanın Yapı Unsurları

- *Roman dört temel unsurdan oluşur.
- *Romanın kurgusunu oluşturan dört temel unsur "yer, zaman, olaylar zinciri ve şahıs kadrosu"dur.
- *Bazı romanlarda bunlara "fikir" unsuru da eklenir.

a. Kişi (Kahramanlar):

- *Romanların çoğunda geniş bir şahıs kadrosu vardır.
- *Romanda başkarakter ve yardımcı karakterler bulunur.
- *Romanda şahıslar ayrıntılı olarak tanıtılır.
- *Roman kahramanının yaşamı, geniş bir zaman çerçevesi içinde baştan sona anlatılır.
- *Roman kişileri "tip" ve "karakter" olarak karşımıza çıkar.

Tip:

- *Belli bir sınıfı ya da belli bir insan eğilimini temsil eden kişidir.
- *Tip evrenseldir, genel özelliklere sahiptir.
- *Tipler "sevecen tip, alıngan tip, kıskanç tip, sosyal tip" gibi, bireysel olmaktan çok; başkalarında da bulunan ortak özellikler taşıyan ve bu özellikleri en belirgin şekilde temsil eden şahıs veya şahıs grubudur.

Karakter:

- *Romanda olumlu, olumsuz yönleri ile verilen, belirli bir tip özelliği göstermeyen kişilerdir.
- *Karakter, kendine özgüdür.
- *Karakterler genel temsil özelliği göstermez.
- *Karakterler, kendine özgü birkaç özelliğiyle, insanın iç çatışmaları ve çıkmazlarını verme görevini yüklenmiş roman şahıslarıdır.

b. Olay:

- *Romanlar, temel bir olay etrafında gelişen ve iç içe geçmiş çok sayıda olaydan oluşur.
- *Romanda anlatılan olaylar hayattan alınabileceği gibi, tarihten, anılardan, okunan kitaplardan ve masallardan da alınabilir.
- *Romanda olaylar her yönüyle ayrıntılı olarak işlenir.
- *Her olay bir nedene bağlanır. Böylece okuyucu, romanın içine çekilir.

c. Çevre (Yer, mekan):

- *Romanlardaki kişilerin yaşadığı, olayların geçtiği yerdir.
- *İnsanlar gibi, roman kişileri de belli bir çevrede yaşar.
- *Bu çevre, okuyucuya betimleme yoluyla anlatılır.
- *Romanda olayların geçtiği ve kişilerin yaşadığı yerler, çevre ve diğer mekânlar çok ayrıntılı şekilde verilir.

d. Zaman:

- *Romanlarda zaman kavramı belirgindir.
- *Olay veya olaylar belirli bir zaman diliminde yaşanır.
- *Romanlarda fiiller genellikle "-dili geçmiş zaman" kipinde kullanılır.
- *Klasik romanda zaman "geçmiş, şimdiki ve gelecek zaman" olmak üzere üç dilimde verilir.
- *Çağdaş romanda bu anlayış etkin değildir. İnsanın hatırlama yeteneğinden yararlanılarak zamanlar arası geçiş yapılır.
- *İç içe değişik zaman dilimlerinden söz edilebilir.
- *Birkaç zaman bir arada kullanılabilir.
- *Şuur akışı tekniğiyle geriye dönüşler veya ileriye gidişler olabilir.

e. Fikir:

- *Çoğu romanın fikirsel bir yönü de vardır.
- *Romandaki olayların, durumların ve davranışların nedenleri araştırılır; kişilerin psikolojik tahlilleri yapılır ve olayların sonuçları üzerinde durulursa romanın ana düşüncesi ve yardımcı düşünceleri belirlenebilir.

Romanın Bölümleri

Roman ve hikaye türlerinin kompozisyon planı "serim-düğüm-çözüm" şeklinde oluşur.

Serim bölümü: Romana konu olan olaylar ile yer, çevre ve kişilerin tanıtıldığı bölümdür. Bu bölümde olayın geçtiği zaman ile olay kişileri ve çevre betimlemesi yapılır. Bazı romanlar olayın bittiği yerden başlar, geriye dönüşlerle geçmişte yaşananlar anlatılır.

Düğüm bölümü: Romanda olayların karmaşık bir hâl aldığı, okuyucunun merakının ve heyecanının yoğunlaştığı bölümdür. Romanda birden fazla düğüm bölümü bulunabilir ve en uzun bölüm bu kısımdır.

Çözüm bölümü: Düğüm bölümündeki olayların çözümlendiği, merak ve heyecanın giderildiği bölümdür. Bazı romanlarda sonuç, okuyucunun hayal gücüne bırakılabilir.

Romanda Anlatıcı- Bakış Açısı:

- a) **Anlatıcı:** Masalı, efsaneyi, hikayeyi, romanı okuyucu/ dinleyici durumundaki bizlere anlatan varlıktır.
- b) **Bakış Açısı:** Herhangi bir varlık, olay ve insan karşısında, sahip olduğumuz dünya görüşü, hayat tecrübesi, kültür, yaş, meslek, cinsiyet, ruh hali ve yere göre aldığımız algılama, idrak etme ve yargılama tavrıdır.

Anlatımda Bakış Açıları ve Anlatıcı Türleri Şunlardır:

1) Hakim Bakış Açılı Üçüncü Tekil (O) Anlatıcı (İlahi = Tanrısal bakış açısı):

- Yaşanmış, yaşanan ve yaşanacak olan her şeyi bilir, görür ve duyar.
- Kahramanların gönlü veya kafasından geçenleri okumaya kadar uzanır.
- Anlatıcı, anlattığı olayların dışında durur, gören durumundadır. Üçüncü tekil şahıs ağzıyla konuşur. Yazarın dilini kullanır ve bu sebeple ona "**yazar-anlatıcı**" da denilir.
- Zaman zaman okuyucu ile diyaloga girmekten, onlarla sohbet etmekten ve onlara yol göstermekten geri durmazlar.
- İlahî bakış açısı, destandan romana geçmiş bir yöntemdir.
- İlahî bakış açısı, klasik romanlarda çok kullanılmış olan, bugün de rağbet görmeye devam eden bir bakış açısıdır.
- Tarık Buğra, Küçük Ağa romanında; Tolstoy, Savaş ve Barış'ta; Mehmet Rauf, Eylül'de İlahî (hâkim) bakış açısını kullanmıştır.

Örnek Metin-1

"Küçük Hasan hiçbir şey düşünmeden ilerliyordu. Ne evde kendisinin dönmesini bekleyen iki küçük kardeşi ne de dört saat uzaktaki nahiye merkezinde hizmetçilik yapan anası bu anda aklında değildi. Ayranını satıp satamayacağını da düşünmüyordu. Kafasında yalnız bir şey vardı: Bu yolu tekrar yürümek, geri dönmek mecburiyeti...

Uzun bir ağlamanın sonundaymış gibi içini çekti. Maşrapayı tuttuğu sol elinin çatlaklarla örtülü üst tarafı ile burnunu sildi. Gözlerini ileri çevirince istasyona yaklaştığını gördü..." (Sabahattin Ali, Ayran)

Örnek Metin-2

Bütün o parlak ışıklar, sağa sola savrulup giden şimşekler ve dalga dalga büyüyerek her şeyi yutan karanlık noktalar yavaşça kayboldu. Korkarak gözlerini açtı. Saatlerdir balyozla dövülüyormuş gibi zonklayan başının sol yanındaki ağrının kalmadığını hissetti. Bundan önceki krizlerde olduğu gibi şiddetli bir mide bulantısı yoktu; ama yüzünün sol yanındaki, sol kol ve bacağındaki uyuşukluk devam ediyordu. Kalktı. Perdelerin sıkı sıkıya kapatılmasıyla iyice karartılmış küçük odayı yavaşça geçti.

2) Kahraman Bakış Açılı Birinci Tekil (Ben) Anlatıcı:

- Kahramanlardan birisidir.
- Bu anlatıcı, aynı zamanda olay örgüsünün bütün yükünü üstlenen asıl kahraman olabileceği gibi, daha da geri planda yer almış kahramanlardan biri de olabilir.
- Bir insanın sahip olduğu veya olabileceği bilme, görme, duyma, yaşama imkanları ile sınırlıdır.
- Her zaman kendi yaşadıkları, bildikleri, duydukları ve hissettiklerini öne çıkarır.
- Kahraman anlatıcının söz konusu olduğu roman ve hikayeler, çoğunlukla "**otobiyografik**" karakterlidir.
- Kahraman anlatıcı, kendi dil ve üslubunu kullanır ve birinci tekil şahıs ağzıyla konuşur.

- Okuyucu ile daha sıcak, samimi ve inandırıcı bir diyalog kurmasıyla okuyucuya daha yakındır.
- Özellikle eserin hatıra defteri, günlük, mektup tarzında kaleme alınması, bu etkiyi daha çok güçlendirir.

Örnek Metin

"Balkondaki birlikteliğimiz ayrılığı besliyordu kuşkusuz. Susuyorduk. Dalıp gitmeler, birbirimize doğru eriyip akarcasına gülümsemeler, kirpik düşürüp kaş kaldırmalar sözlerden daha anlamlıydı...

Çay içmiş miydik o gün, bilmiyorum. Birkaç dakika, saat, gün ya da yıl sonra ben ayağa kalkmıştım. Gidiyordum. Dudaklarımın kenarında bir bilmeceyi çözememenin sıkıntısı. Balkondan salona, salondan antreye, kapıya ve merdivenlere yürüdüğümü anımsamıyorum.

Yürümemişimdir belki, balkon kuşları gibi uçmuş gitmişimdir tek başıma. Gökyüzünün rengine dönüşe dönüşe gözden yiterken bakmışsındır arkamdan...

... Tankların, bando takımının ve atların arkasındaki apartmanların hepsi yerli yerinde duruyor; değişen sadece sahipleri ve renkleri. Dedelerine, babalarına, annelerine benzeyen insanlar sarkıyor pencerelerden. Balkonlardan da öyle.

0 balkonlardan birinde sen varsın. Caddedeki bağırsak gurultusunu boğan ve giderek alışkanlığa dönüşen alkışlara aldırmadan hâlâ çay dolduruyorsun bardaklara. Çırpınan buharlar ellerini silmiş zamanın gözlemlerinden.

Bense, bando takımının ikinci sırasında trompet üflüyorum. Gözlerim sana doğru uçan bir çift balkon kuşu. (Hasan Ali Toptaş, Balkon)

3) Gözlemci Bakış Açılı (Ben veya O) Anlatıcı:

- Anlatıcı, dış dünyada olup bitenleri, sadece gözlemek/izlemekle yetinir.
- İkinci aşamada da gözlemlerini tarafsız bir gözle okuyucuya nakleder.
- Bir "yansıtıcı" konumundadır. Çok daha az bilgilidir. Onun bilme, görme, duyma yetenekleri geçmiş ve geleceğe uzanmadığı gibi, kahramanların ruh hallerine de yetişemez.
- Hem üçüncü tekil hem de birinci tekil olabilir. Anlatıcının bakış açısı sınırları ve anlattıkları karşısındaki tutumuna dikkat etmek zorundadır.

Örnek Metin

"Bu Nihat eskiden böyle değilmiş. Annesi de böyle değilmiş söylediklerine göre, dokunsan kırılacak türden, dağlalesi gibi incecik bir kadınmış. İşte, pazaryerine bakan o geniş avlulu evde yaşarken babaları olacak adam günün birinde birdenbire bırakıp gitmiş bunları. Neden gitmiş bilmiyorum, bana işin bu yanını hiç anlatmadılar. Konu buraya gelip dayandığında, hüznü hüznü çalkalanan büyük bir iştahla o evin bulunduğu yöne doğru bakarak hep kadının güzelliğinden söz ettiler daha doğrusu. Güzelliğinin yanı sıra, melekler kadar iyi oluşundan söz ettiler sonra; dürüstlüğünden, sessizliğinden ve kibarlığından söz ettiler. Öyle ki, sonunda, adam sanki kadının bu özelliklerine dayanamayıp kaçmış gibi oldu benim gözümde. Ne bileyim, belki de gerçekten öyledir; gün gelmiş, bir kadının bu kadar iyi, bu kadar dürüst ve kibar oluşuna dayanamamıştır. Dayanamayınca da, ulan iyiliğin bu kadan da fazla be, bu kadarı da fazla, diye almış başını çekip gitmiştir.

İşte böyle, her gün bir başka sokakta sürermiş bu koşuşturma.

Dediklerine göre, bugün de buradan geçeceklermiş.

Bak işte geçtiler, bak işte, gördün mü? (Hasan Ali Toptaş, Nihat)

4) Çoğulcu Bakış Açısı ve Anlatıcıları:

- Anlatıcılardan iki veya daha fazlasının aynı eserde kullanılması tarzıdır.
- Asıl çoğulcu bakış açısı, tek bir anlatıcının esas olduğu eserde, olay örgüsünde yer alan kahramanlardan birkaçının da bakış açılarına yer verilmesi biçiminde gerçekleştirilir. Bu tür bir tavır, (X) olayının okuyucuya takdimini daha çok inandırıcı hale getirecek ve okuyucuyu tek bir anlatıcının esiri olmaktan kurtaracaktır. Oğuz Atay'ın Bir Bilim Adamının Romanı'nda çoğulcu bakış açısı yöntemi kullanılmıştır.

ROMANDA ANLATIM TEKNİKLERİ:

ANLATMA (TAHKİYE ETME) TEKNİĞİ:

- *Anlatma tekniğinde okuyucu ile eser arasına anlatıcı girer.
- *Okuyucu hemen her şeyi anlatıcı kanalıyla görür ve öğrenir.
- *Okuyucunun dikkati anlatıcı üzerinde yoğunlaşır.

Örnek:

"Oturdular. Neriman'ın buraya üçüncü geliyordu. Her seferinde burasını biraz daha seviyor ve beğeniyordu. Her şey temiz, her şey güzel. Zevkli bir kadın eliyle döşenmiş küçük bir ev odası gibi. Ve baş başa konuşmaya müsait! Pastacı, muhallebici gibi yerleri daima dükkân fikriyle beraber düşünmeye alışmış Neriman için, bu mahrem küçük salon yepyeni bir şeydi. Fahriye'nin de hayranlığını yüzünden görmek istiyordu. Fakat utanç, Fahriye'nin yüzünde, bütün hisleri kırmızıya boyamış ve örtmüştü, sıkıldığı belliydi."

(Fatih-Harbiye)

Anlatma; kişi tanıtımı, olay anlatımı, geriye dönüş, iç çözümleme şeklinde olabilir:

a. Kişi Tanıtımı Tekniği:

- *Metindeki kişilerle ilgili okuyucuya tanıtıcı bilgiler verilir.
- *Anlatıcı, metindeki kişileri ayırt edici yönleriyle tanıtır.

Örnek:

Hele bir tanesi vardı, bir tanesi. Çocukları bu işe seferber eden de oydu. Ökseleri cumartesi gecesinden hazırlayan da... Konstantin isminde bir herifti. Galata'da bir yazıhanesi vardı. Zahirre tüccarıydı. Kalın, tüylü bilekleri, geniş göğsü, delikleri kapanıp açılan üstü kara kara benekli bir burnu, deriyi yırtmış da fırlamış gibi saçları, kısa kısa bir yürümesi, kalın kalın bir gülmesi...

b. Olay Anlatımı Tekniği:

- *Metindeki olaylar, bir anlatıcı tarafından anlatılır.

Örnek:

Haftada iki gece dostlara danslı çay veriliyor, en aşağı iki üç gece de başkalarının davetine gidiliyordu. Aşağı sofa ile taşlık arasındaki camekân kaldırılmış, delik deşik duvarlar sarı yaldızlı bir kâğıt ile kaplanmıştı. Davet akşamları taşlıktaki su küpü, sofadaki yemek masası ve daha

başka hırdavat eşya mutfağa taşıyor, yukarıdan kilimler, iskemleler, süslü yastıklar indirilerek bir kabul salonu dekoru kuruluyordu.

c. Geriye Dönüş Tekniği:

*Eserde kronolojik akışın kırılarak geçmişe dönülmesi, geçmişe ait yaşantıların anlatılması tekniğidir.

*Yazarlar şimdiki zamanda yaşadıklarından dolayı eserlerde şimdiki zaman ağır basar.

*Bu etkiyi azaltmak için bu teknik sıkça kullanılır.

*Geriye dönüş tekniğinde yazar, karakterlerin, yerlerin ve olayların geçmişiyile ilgili bilgi vermeyi amaçlar.

*Bu teknik genellikle tarihi romanlarda kullanılır.

*Ayrıca kişiler ve olaylar hakkında bilgi verilirken de kullanılabilir.

*Karakterlerin romanın içerisinde bir şeyler hatırlamaları da bu anlatım tekniğiyle verilir.

*Bu teknikte anlatıcı birinci tekil kişi olabileceği gibi üçüncü tekil kişi de olabilir.

Örnek:

Babasını hatırladı. Trene yolcu ederken "Aman oğlum," demişti, "yüzümü kara çıkarma. Babayın oğlu olduğunu göster şu millete, ille de mıhtara. Benim oğlumsan sırtın yere gelmez. Heye İstanbul gurbeti çetin, İstanbullunun cinden de beter olduğunu söylerdi emmim ya, boş ver. Var git, sağlıcakla, eyi kötü bir işin başın geç, bize mektup sal. Ondan sonrasına karışma. Ben hepsinin yuvasını yaparım!"

(Orhan Kemal, Gurbet Kuşları)

d. İç Çözümleme Tekniği:

*Kişilerin iç dünyalarının, iç yaşantılarının, hâkim anlatıcı ve bakış açısıyla anlatıldığı psikolojik tahlil tekniğidir.

*Bu anlatım tekniğinde anlatıcı, kişinin iç dünyasına bütünüyle egemen olan dışarıdan bir unsur olarak etkindir; anlatılan kişi ise edilgendir.

*Anlatıcı, kahramanın zihninden geçenleri okur.

*Bu teknikte anlatıcı, figürün zihnine rahatça nüfuz ederek onun düşüncelerini "diye düşündü" gibi ifadeyle aktarır.

Örnek:

"Yavaş yavaş merdivenleri indi. Orta kata gelince müdürün odası gözüne ilişti. Şakir Bey'i bir kere görmek fena olmaz diye düşündü. Kocası hakkında ondan malûmat alabilirdi, hademe ile içeriye haber gönderdi."

e.Özetleme tekniği:

*Varlığı belirgin şekilde hissedilen anlatıcı olayları, kişileri veya diğer unsurları özetleyerek anlatır.

Örnek:

Ali Rıza Bey, Babiâli yetiştirmelerinden bir mülkiye memuruydu. Otuz yaşına kadar Dahiliye kalemlerinden birinde çalışmıştı. Belki ölünceye kadar da orada kalacaktı. Fakat kız kardeşiyle annesinin iki ay ara ile ölmesi onu birdenbire İstanbul'dan soğutmuş, Suriye'de bir kaza kaymakamlığı alarak gurbete çıkmasına sebep olmuştu.

GÖSTERME (SAHNELEME) TEKNİĞİ:

- *Olaylar, kişiler, varlıklar okuyucuya doğrudan sunulur.
- *Anlatıcı, okuyucu ile eser arasına girmez.
- *Okuyucunun dikkati eser üzerinde yoğunlaşır.

Örnek:

"Küçük Ağa başını kaldırdı ve soran gözlerle baktı. Doktor çevik bir davranışla ayağa kalkmıştı. Gidecekti artık. Onun hâlâ soran gözlerine dost gözlerle bakarak:

-Çünkü, dedi. Küçük Ağa'nın siz oluşu... yani... nasıl söylemeli?.. Anlıyor musunuz veya anlatabiliyor muyum bilmem... Sizin gibi genç, güçlü, kuvvetli... ve bilhassa bilgili, akıllı biri oluşu... Kısacası işte siz oluşunuz benim için hususî bir kıymet ve ehemmiyet taşıyor."

(Tarık Buğra, Küçük Ağa)

a. İç Monolog (İç Konuşma) Tekniği:

- *Karakterin duygularını ve düşüncelerini, belirli bir mantık sırasıyla karakterin ağzından, olduğu gibi anlatılmasıdır.
- *Bu teknikte karakterin kendi kendine konuşmalarına yer verilir.
- *Bunun yanı sıra bu teknikle karakterin duygu ve düşüncelerini akıcı ve sade bir biçimde günlük konuşma diliyle öğreniyoruz.
- *Bu teknik karakterin iç dünyasının okuyucu tarafından anlaşılmasında çok önemli bir yer tutar.

Örnek:

"Yüzü yanıyordu. Elini yanağına götürdü. Başındaki ağırlık artmıştı. Annem gibi benim de bir yerime inecek bir gün. Ben dayanamam. Bu kızı doğuracağıma Allah canımı alsaydı. Gider şimdi onu uyandırır, sıkıştırırım. Uyku sersemliğiyle her şeyi söyler. Söyletirim. Benim elimden kurtulamaz o. Anasıyım. Hakkımdır. Sekiz sene ben ona hem analık hem babalık ettim."

(Yalnızız)

b. Dış Monolog:

- *Dış monolog, bir kişinin karşısındaki insana veya insanlara konuşma fırsatı vermeden, tek taraflı ve uzun bir biçimde, sesli olarak konuşmasıdır.
- *Bu teknikte kişi bazen etrafında kimse olmadan herhangi bir olay karşısında yüksek sesle konuşabilir. *Bu, eserlerde yazar ya da anlatıcı tarafından okuyucuya yansıtılır.

Örnek:

"-Böyle işte. Hayat. Bazı bazı filozof olmalı insan. Düşünüyorum da... Evvela maliye tahsildarı. Sonra... Tahakkuk şefi mi derler ona? İşte öyle bir şey. Güya büyük tüccarlara defter tutma usullerini göstermiş de biner lira filan almış onlardan. Masal. Belli bir şey. Vergi kaçakçılığında yardım etmiş onlara. Ve birdenbire servet yapmış. Çünkü babamın içinde daima bir ekşilik vardır. Hiçbir şeyden tam memnun olmaz. Anladın mı? Çünkü bu konfora lâayık olmadığını biliyor. Haram para, anladın mı, haram. Üre müre hepsi bahane. Babamı zehirleyen, kendi de bilmez belki, budur işte. Bu... Bu haram duygusu..."

(Yalnızız)

c. Bilinç (Şuur) Akışı Tekniği:

*Bu teknikle karakterin iç dünyası hiçbir kaygı olmadan okuyucuya aktarılır.

*Karakterin duyguları ve düşüncelerindeki değişimler bu teknikle verilir.

*Bu teknikte karakterin aklından geçen düşünceler bütün karmaşıklığıyla ve herhangi bir sıra olmadan okuyucuya verilir.

*Bu sayede okuyucu karakterin psikolojisini ve ruh halini daha iyi anlayabilir ve bazı olaylarla, bu olayların nedenleri arasındaki bağlantıları açıklayabiliyor.

*Ayrıca karakterin aklında kurduğu planlar ve yapmak istediği şeylerde bu teknikle verilir.

*Dil bilgisi kuralları ve sentaks gözetilmez.

*Anlatıcı o anda aklına ne geliyorsa sıralar.

*Anlatılan şeyler arasında herhangi bir anlam bağlantısı gözetilmez.

*Bu teknik iç monolog tekniğinden dil bakımından ayrılır.

*İç monologda düşünceleri aktarmada belli bir düzen olup dil bilgisi kurallarına uyulur.

Örnek:

Aşağıdaki örnekte Yusuf köye dönerken Ali'nin ve Hasan'ın ailesine ne diyeceğini düşünmekle beraber kendisini tam bir vicdan muhasebesine çekmiştir. Bir şekilde kendini haklı çıkarmak istemiş ve arkadaşlarının ölümünden sorumlu olmadığına dair önce kendisini inandırmaya çalışmıştır.

"Hasan? Ali?

Evet ama onlar yoksa, geri dönülmez yollarda kaldılarsa suç onda mıydı? Kader, kısmet, taksirat! O öldürmemişti. Allah biliyordu içini, ölmelerini istememiş, aklından geçirmemiş. Köse Hasan'ın avradı, kızı, Pehlivan Ali'nin anası duyup gelecekler, soracaklardı. O öldürmemiş, ölmelerini istememiş ama, dinleyecekler miydi bakalım. Ağıt, figan, feryat... Köylü toplanacak, büyük büyük açılan gözleriyle soracaklardı ondan. Nerde Hasan? Ali nerde? Biliyordu diyeceğini, ezberlemişti amma, dinletebilecek miydi? Karı kancık kısmı lâf anlar mıydı? Ölü evine dönecekti evi. Gazocağını mazocağını çıkaramayacak, sırtlığı mırtlığı veremeyecekti karısına. Öfkeyle tükürdü yere."

(Orhan Kemal, Bereketli Topraklar Üzerinde)

d. Diyalog Tekniği:

*Roman akışı içinde karakterlerin birbiriyle yaptıkları konuşmalara diyalog denir.

*Bu teknikte karakterlerin birbirleriyle konuşmaları verilir.

*Karakterler arası çatışmaları veya karakterlerin birbirleri hakkındaki düşüncelerini bu teknik yardımıyla algılıyoruz.

*Diyalog; olayın gelişmesinde, kahramanların ruhsal ve sosyal durumlarının açıklanmasında, konuşmalarda yatan kültür öğelerinin saptanmasında (ağız, şive, üslup), eserin daha dinamik bir hale gelmesinde ve hafiflemesinde oldukça etkilidir.

Örnek:

Aşağıdaki örnekte Ali ve Yusuf'un fabrika sahibi hemşerileriyle ilgili düşüncelerini ve eğer istekleri yerine gelmezse gidip Laz Taşeronla anlaşacaklarını çok açık bir biçimde anlayabiliyoruz. Zaten bu yöntemin en güzel özelliği karakterlerin sade konuşmaları sayesinde verilmek istenen mesaj kolaylıkla okuyucuya ulaşabiliyor.

- ___ Bırakır mıyız işini?
- ___ Bırakırız tabî.
- ___ Gözünün yaşına bakacak değiliz ya!
- ___ Niye bakalım? O bizimkine bakıyor mu?
- ___ Bakar mı?
- ___ Biz de onunkine bakmayız!
- ___ Ya bakarsa? dedi Ali.
- ___ Bakarsa... Irgatbaşidan hakkımızı alırsa mı?
- ___ Alırsa?

Yusuf düşündü, aklına başka bir şey geldi:

- ___ O zaman da sen bana bırak, dedi.
- ___ Ne yapacaksın?
- ___ Bize daha iyi, daha paralı birer iş ver deriz.
- ___ Tamam, ben de bunu düşünüyordum. Verirse?
- ___ Bu mantar şapkalının verdiği yevmiyelerden fazla olursa...
- ___ Olursa?

Yusuf kurnazlıkla göz kırptı:

- ___ Buna gelir deriz ki, böyle böyle, hemşerimiz gündeliğimizi arttırdı, dörder veriyor deriz...
- ___ Bu, gelin ben beş vereceğim derse ya?
- ___ Kolay. O zaman da aғamıza gider, mantar şapkalı beşer veriyor ne diyorsun deriz?

Tamamdı, şehirli mehirli, işte kıstırmışlardı şehirliyi"

(Orhan Kemal, Bereketli Topraklar Üzerinde)

e. İç Diyalog Tekniğı:

*İç diyalog ise biraz iç monoloğa benzer.

*İç monolog okuyucuyu kahramanla baş başa bırakırken iç diyalog kahramanın kendisiyle karşı karşıya gelmesini sağlar.

*İç diyalogda kahraman sanki karşısında birisi varmış gibi konuşur, tartışır.

*Sürekli karşılıklı konuşmalar mevcuttur.

*Sorular ve cevaplar genel anlamda bu kısımları oluşturur, kahraman kendi kendine soru sorar ve cevaplar.

*Tüm bunlar dil bilgisi kurallarına uygun şekilde yapılır.

İç diyalog tekniğı genel olarak kahramanın o anki ruhsal portresini açığa çıkarır.

Örnek:

"Meral sol ayağını silkeledi. İskarpini sıkıyordu. Çıkardı onu, ötekini de. Bir anda beliren Nuri'nin hatırası Ferhad'ın karanlıkta siyah görünen fes rengi yorganının üstünde eridi. Sil diyorum bu damgayı. Sil. Alnımda kalmasın ağabey?

—Silemem.

—Niçin?

—Ben vurmadım onu.

—Kim?

—Cemiyet.

—Cemiyet mi?

Hayır, Ferhat söylemez bu kelimeyi. Ellerim, ayaklarım buz gibi..."

PASTİŞ TEKNİĞİ:

- *Post modern romanda çeşitli metin türlerinin biçim ve anlatım özelliklerinin taklit edilmesidir.
- *Bir sanatçının üslubunu, tarzını, dilini veya düşüncesini taklit etmektir.
- *Önceki formdan hareket ederek yeniden oluşturulan bu eser, aslında taklit yoluyla bir eseri yüceltmektir.
- *Pastişte orijinal eser doğrudan kullanılmaz, tamamıyla taklit edilir.

Örnek:

Bin bir Gece Masalları'nda ve halk hikâyelerinde anlatıcı, başkalarından dinlediklerini aktarır. Bunu yaparken de "rivayet ederler ki, derler ki" gibi kalıplaşmış ifadeler kullanır. İhsan Oktay Anar'ın Puslu Kıtalar Atlası adlı romanında biçim ve anlatım özellikleri açısından aynı tekniği kullanması bir pastiş örneğidir.

PARODİ TEKNİĞİ:

- *Post modern romanda daha önce yazılmış bir metnin "içerik" yönünden örnek alınmasıdır.
- *Ciddi sayılan bir eserin bir bölümü veya bütünü alaya alarak, biçimini bozmadan ona bambaşka bir özellik vererek biçimle öz arasındaki bu ayrılıktan gülünç etki oluşur.
- *Pastişten farkı şudur:
 - Pastiş belli bir türün üslûbunu, anlatma formatlarını taklit eder; parodi belli bir metnin konusunu taklit eder.
 - *Parodide genel metin taklit edilebileceği gibi, metnin bir cümlesi veya kişisi de taklit amaçlı olarak kullanılabilir.

Örnek:

Nazan Bekiroğlu'nun Yusuf ile Züleyha adlı romanı, içerik yönünden divan edebiyatındaki Yusuf ile Züleyha mesnevilerini örnek aldığından bir parodi örneğidir.

İRONİ TEKNİĞİ:

- *Post modern romanda birtakım olguları ya da eserleri alaycı bir anlatımla söz konusu etmektir.
- *Söylenenin tam tersinin kastedildiği ifadedir.
- *Söylenen ya da yapılan eylem, ciddi görüntüsü altında, karşıt söylenceyi ya da eylemi, çelişki noktasına çekmeyi hedefler.
- *Mizahtan farklı olarak ironi, olaylara daha eleştirel yaklaşır.
- *İroni mimik, jest ve tonlama ile söylenmek istenenin altını, dolaylı çizer.

Örnek:

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Saatleri Ayarlama Enstitüsü adlı romanında önemsiz bir kurum olan Saatleri Ayarlama Enstitüsünü asrın en büyük, en faydalı kurumu şeklinde tanıtmaları bir ironi örneğidir.

MONTAJ TEKNİĞİ:

- *Bu teknikte, başkasına ait olan bir yazının tümünün veya bir parçasının aynen eser içine yazımı söz konusudur.
- *Cümle, beyit, atasözü, nükte veya uzun bir metin olabilir.
- *Eklenen metin, eserle uyum içerisinde olmalıdır.

AÇIKLAMA-YORUMLAMA TEKNİĞİ:

*Yazarın ya kendisi ya da sözünü emanet ettiği karakter ağzından, herhangi bir konu, durum veya olay hakkında gerekli gördüğü bir açıklama yapması ya da yoruma girişmesidir.

LEİTMOTİV TEKNİĞİ:

*Leitmotiv, ana motif, anlamlı tekrar, nakarat, tema anlamlarına gelmekte olup özellikle psikanalitik eserlerde kendini hissettirir.

*Kişileri ve nesneleri sembolize eden sürekli tekrarlanan ve simgeleşen söylem/ifade kalıpları yer alır.

*Herhangi bir sözün ya da hareketin birden fazla tekrarlanmasıdır.

*Leitmotiv edebiyatımızda sıkça kullanılan bir anlatım tekniğidir.

*Bu teknikte nesne istenilen/arzulanan bir eşyayı sembolize eder ve sürekli kitabın içerisinde tekrar edilir.

*Genellikle bu nesne gerçek hayatta fazla önemli bir şey olmazken kitaplarda çok önemli bir nesneymiş gibi gösterilir ve karakterlerin yaptıkları şeyler bu nesneyle ilgili olur.

MEKTUP TEKNİĞİ:

Karakterlerin tek taraflı ya da başka karakter(ler)le yaptığı yazışmalardan oluşan bir anlatım tekniğidir.

*Edebiyatımızda çok kullanılan tekniklerden birisidir.

*Bu tekniğin kullanıldığı kısımlarda yazar romanın akışına müdahale etmez ve kahramanların duygu ve tepkilerini okuyucuya sunar.

*Mektup tekniği daha çok olayın can alıcı yerlerinde kullanıldığından olaya canlılık katabilmektedir.

*Bu tekniğin sağladığı bir diğer yarar ise birden fazla kahramanın devreye sokulmasıyla birden fazla bakış açısını ortaya çıkarmasıdır.

*Yani bu tekniğin kullanıldığı eserlerde genellikle çoğulcu bakış açısı ile karşı karşıyayızdır.

*Bireysel bir tür olan mektubun eserlerde kullanılması özellikle kahramanların iç dünyasını yansıtmaya açısından önemlidir.

Romanda Konu ve Tema

Soyut kavramların somutlaştırılarak, kişi, yer, zaman ve durum bildiren biçimlerde anlatılmasına **konu** denir. Her romanın belli bir konusu vardır. Yazar kendisine bir konu belirler ve bu konu üzerinden olayları anlatır. Konu çok geneldir ve tema ile karıştırılmamalıdır. Konu kendi içerisinde ayrı bir konuyu da barındırabilir. Örneğin eğitim sorununu ele alan bir konu içerisinde köydeki ya da şehirdeki eğitim sorunu konusu da işlenebilir.

Romanın tamamına hakim olan temel duygu veya düşünceye **tema** denir. Daha genel ve soyut bir kavram olan tema, konu dışında kalabilen sevgi, aşk, dostluk, yalnızlık gibi kavramları da içerebilir. Konu somut bir kavram iken tema soyut bir kavramdır. Yani tema, romanda yer alan temel duygu ve düşüncedir. Örneğin "özgürlük" temasının işlendiği bir romanın konusu "Türkiye'de düşünce özgürlüğü" olabilir.

YAZARLAR

1. REŞAT NURİ GÜNTEKİN

- Güçlü bir gözlemciliği vardır.
- Anlatımda ve psikolojik tahlillerde başarılıdır.
- Sade bir dil kullanmış, konuşma dilinin canlılığını yansıtmayı başarmıştır. Diyalogları canlıdır.
- Eserlerinde yurdun çeşitli yerlerindeki olumlu-olumsuz görünüşleri, yanlış Batılılaşmayı, batıl inanışları kişisel duygularıyla birleştirerek anlatmıştır. Bozulan insani değerleri ve ahlak yapısını işlemiştir.
- Eserlerinde mizah ögesi ve ince espriler de yer alır.
- Eleştirdiği tipleri acımasızca eleştirir.
- Romanlarında güçlü bir gözleme dayanan realizm vardır.
- 20. yüzyıl Türk edebiyatının en büyük romancılarından
- İlk dönem romanlarında yeni kurulmakta olan devletin toplumsal sorunlarını gerçekçi biçimde gözlemlemekten geri kalmamış, ikinci dönem romanlarında bütünüyle bozulan insani ilişkileri ve ahlak yapısını ele almıştır.
- Romanlarında güçlü bir gözlemciliğe dayanan **realizm** ve canlı bir **üslup** vardır.
- Kahramanları genellikle tek boyutludur. Ruh tahlillerinde başarılıdır.
- Yapıtlarına **konuşma dili** egemendir.
- Mizaha daha geniş yer verdiği öykülerinde de aşk, yalnızlık, fedakârlık, dostluk, ihanet gibi temaları işlemiştir.
- Yıllarca Anadolu'nun birçok yerini gezmiş; bu geziler sayesinde, Anadolu'nun sosyal ve kültürel yaşamıyla ilgili gözlemler yapmış, bu gözlemlerini "**Anadolu Notları**" adlı yapıtında toplamıştır.
- Çeşitli **dergi** ve **gazeteler**de yayımlanan öykü, roman ve oyunlarında kendi adının yanı sıra "Hayrettin Rüştü, Mehmet Ferit, Sermet Ferit" gibi takma adlar kullanmıştır.

• **Eserleri**

ROMAN:

- Çalıkuşu (1922)
- Gizli El (1924)
- Damga (1924)
- Dudaktan Kalbe (1925)
- Akşam Güneşi (1926)
- Bir Kadın Düşmanı (1927)
- Yeşil Gece (1928)
- Acımak (1928)
- Yaprak Dökümü (1930)
- Kızılıcak Dalları (1932)
- Gökyüzü (1935)
- Eski Hastalık (1938)
- Ateş Gecesi (1942)
- Değirmen (1944)
- Miskinler Tekkesi (1946)
- Harabelerin Çiçeği (1953)
- Kavak Yelleri (ölümünden sonra 1961)
- Son Sığınak (ölümünden sonra 1961)
- Kan Davası (ölümünden sonra 1962)

ÖYKÜ:

- Gençlik ve Güzellik (1919)
- Roçıld Bey (1919)
- Eski Ahbap (1919)
- Tanrı Misafiri (1927)

- Sönmüş Yıldızlar (1928)
- Leyla ile Mecnun (1928)
- Olağan İşler (1930)

OYUNLAR:

- Haçer (1920)
- Eski Rüya (1922)
- Ümidin Güneşi (1924)
- Gazeteci Düşmanı-Şemsiye Hırsızı-İhtiyar Serseri (Üç oyun birarada, 1925)
- Taş Parçası (1926)
- Hülleci (1926)
- Bir Köy Hocası (1928)
- Babür Şah'ın Seccadesi (1931)
- Bir Kır Eğlencesi (1931)
- Ümit Mektebinde (1931)
- Felaket Karşısında-Gözdağı-Eski Borç (Üç oyun birarada, 1931)
- İstiklal (1933)
- Vergi Hırsızı (1933)
- Bir Yağmur Gecesi (1943)
- Balıkesir Muhasebecisi (1953)
- Tanrıdağı Ziyafeti (1955)
- Yaprak Dökümü (ölümünden sonra 1971)
- Eski Şarkı (ölümünden sonra 1971)

GEZİ:

- Anadolu Notları

2. TARIK BUĞRA

- Yayın hayatına yirmi iki yaşında yazdığı “Yarınların Romanı” ile başlamış olan sanatçı, hikaye roman, tiyatro ve fıkra türlerinde eserler vermiş 1960 yılından sonra romana diğer türlerden daha çok ağırlık vermeye başlamıştır.
- Eserlerinde toplumsal çatışmaları psikolojik açılarından gören yazar, sanatın gerçekliğini toplum gerçekliğinin karşısına çıkarmıştır.
- Roman ve hikâyelerinde toplumumuzun tarihini, ortak değer yargılarını, sorunlarını işleyen yazar sanatın insanı yüceltmesi gerektiğini düşünmektedir.
- Şiirli, yoğun bir anlatımı olan Tarık Buğra gözlemleriyle ele aldığı çevre, kişi ve olayları soyut derinliğine inerek anlatmış; yapıtların dille oluştuğunun bilincine vararak şive taklitlerinden, gelip geçici dil görüntülerinden kaçmıştır.
- Yazarın adını duyuran romanı, Kurtuluş Savaşı’nı yaşayan Anadolu halkının yaşamını ele aldığı Küçük Ağa’dır.

Kısaca özetleyecek olursak;

- Roman, öykü, tiyatro, fıkra ve gezi türlerinde eser vermiştir.
- Ayrıntılara girmeden gözleme yer vermiştir.
- Aşk, yalnızlık, uyumsuzluk gibi temaları işlemiştir.
- Her yerde rastlanabilecek tipleri kahraman olarak seçmiş, iyimserliği olaylara ve kahramanlara yansıtmıştır.
- Günlük olayları nesnel bir şekilde ele almıştır. Olayların ve eşyanın iç yüzünü çözümleyici bir yöntemle anlamaya çalışmıştır. Olaydan çok iç gerçekleri anlatmıştır.
- Hikâyelerinde kasaba yaşantısından, orta sınıf insanların ev ve aile ortamlarından kesitler vermiştir.
- “Küçük Ağa” adlı romanında, Kurtuluş Savaşı’na katılan Anadolu halkını yükseltici bir bakış açısıyla ele almıştır.
- “Osmancık”ta Osman Bey’in Osman Gazı olarak tarih sahnesine çıkışını ve Osmanlı Devleti’nin kuruluşunu anlatmıştır.

Eserleri:

- **Roman:** *Küçük Ağa, Osmancık, Küçük Ağa Ankara’da, Siyah Kehribar, İbiş’in Rüyası, Firavun İmanı, Dönemeçte, Yağmur Beklerken, Gençliğimin Eyvah, Yalnızlar*
- **Hikâye:** *Oğlumuz, Yarın Diye Bir Şey Yoktur, Hikâyeler, İki Uyku Arasında*
- **Tiyatro:** *Ayakta Durmak İstiyorum, Akümülatörlü Radyo, Sahibini Arayan Madalya, Yüzlerce Çiçek Birden Açtı*
- **Gezi:** *Gagaringrad (Moskova Notları)*
- **Fıkra-Deneme:** *Düşman Kazanmak Sanatı, Politika Dışı, Gençlik Türküsü*

Küçük Ağa: Bir Anadolu kasabası olan Akşehir’e hoca olarak gelen ve ateşli vaazları ile halkı etkileyen Mehmet Reşit Efendi’nin kurtuluş mücadelesine inanma ve katılma süreci anlatılmaktadır. Mehmet reşit Efendi, Küçük Ağa ismiyle mücadelesine devam eder.

İbişin Rüyası: Nahit, ünlü kantocu Hatice’ye sevdalanır. Evli olduğu için bunu saklar. Nahifi işsiz olması nedeniyle ona acıyıp yanında işveren oyuncu Sadi, Nahifi kıskanıp Hatice’yi ayartmaya çalışır. Nahit de öç almak için Sadi’yi çok sarhoş olduğu anda sahneye çıkartıp rezil eder. Hatice intihar eder, Nahit ise yalnız yaşamına devam eder.

6. ÜNİTE: TİYATRO

*Batı uygarlığında göstermeye bağlı edebî metinlere toplu hâlde **"tiyatro", "drama", "dramatik edebiyat"** adları verilir.

*"Tiyatro", **sahne eseri** (oyun), **eserin oynanma sanatı** ve **oyunun oynandığı yer** anlamlarına gelmektedir.

*Bir **öyküyü**, sahne olarak ayrılmış bir yerde, oyuncuların **söz ve hareketleriyle canlandırma sanatıdır**.

*İnsanların bireysel ve sosyal hayatlarıyla ilgili olay ve olguların, **gerçeğe uygun olarak kurmaca ve canlı bir yaşantı halinde sahnelenmesi** demektir.

*Trajedi, komedi, dram gibi sahnelenme amacıyla kaleme alınan edebî türlerin hepsine birden tiyatro dendiği gibi, bu türlerde verilen eserlerin oyuncular tarafından sahnede canlandırılması sanatına ve sahnelenme mekânına da tiyatro denmektedir.

*Tiyatro sözcüğü Yunancada **"seyirlik yeri"** anlamına gelen "theatron"dan türetilmiş, dilimize İtalyancadaki teatro sözcüğünden geçmiştir.

Tiyatronun Özellikleri

- Tiyatro, konuşma ve eyleme dayanan, olayları oluş halinde gösteren ve yaşayanların ağzından anlatan yazı türüdür.
- Dilimizde "temaşa sanatı" olarak da bilinir. Fransızca "piyes" sözcüğüyle de karşılanmıştır.
- Diyaloglar, davranış, hareket ve durumlar; tiyatrodaki oyuncular tarafından jest ve mimiklerle aktarılır.
- Tiyatro yazılı bir metnin taklididir. Roman, öyküdeki mekana karşılık "sahne" vardır.
- Gerçeklik duygusunun yansıması için sahne düzenlenmesine (dekor) önem verilir.
- Anlatmaya bağlı metinlerdeki kişi betimlemeleri oyunculara kostüm olarak yansıtılır.
- Tiyatro dini törenlerden doğmuştur. Batı tiyatrosunun kaynağı eski Yunan tiyatrosudur. Eski Yunan tiyatrosu, şarap tanrısı Dionysos adına yapılan "Dionysia" denen törenlerden doğmuştur.
- Tiyatrodaki sahnelenen yapıtın teması, temanın ele alınış biçimi tiyatro türlerini ortaya çıkarmıştır. Tiyatro türlerini ilk kez sınıflandıran Aristoteles'tir.
- Rönesans'ın yetiştirdiği en büyük tiyatro yazarları İngiliz Shakspeare; İspanyol Lope de Vega'dır.

Tiyatronun Kökenleri:

*Tiyatro da başka sanatlar gibi dinsel törenlerden doğmuş, sonra dinden bağımsızlaşarak sanatlaşmıştır.

*Kökeninde, ilkel insanın doğa olaylarını kendi bedensel hareketleriyle simgesel olarak temsil etme çabaları yatar.

*Yağmur yağdırmak ya da avda başarılı olmak için yapılan törenler, danslar, kurallı oyunun ilk örneğiydi.

*Eski inançların hemen hepsinde görülen "ölme ve yeniden dirilme" teması da, insanlara verdiği kılık değiştirme ve kişileştirme olanaklarıyla, tiyatronun çıkış noktalarından biriydi.

*Bazı başka kuramlara göre ise tiyatronun kaynağı Şamanist inançlardır. Şamanist törenlerin özelliği, izleyici ya da katılımcılara, tanrısal gücün simgesi yerine kendisini göstermesiydi.

*Tiyatro, bugün de kökenindeki iki eğilimin izlerini taşır, bu iki eğilim arasındaki gerilimden güç alır: Bir yanda doğa güçlerini simgesel olarak canlandırma, temsil etme işlevi; öte yanda, doğaüstü güçlerin görünmesine aracılık etme işlevi.

*Edebiyat tarihçileri, tiyatronun, eski Yunan'da Dionysos adına düzenlenen törenlerden doğduğunu belirtmişlerdir.

Tiyatronun Tarihi Gelişimi

Dünya Edebiyatında Tiyatro

Tiyatro, insanla birlikte doğmuş bir türdür. Bu tür genellikle "temsil edilen eser" anlamında kullanılan Yunanca "theatron" sözcüğünden gelmektedir. Çünkü günümüzdeki anlamıyla çağdaş (modern) tiyatronun başlangıcı eski Yunan'da Bağ Bozumu Tanrısı Dionysos (Diyanizos) adına yapılan dinsel törenlere dayanmaktadır. Bu törenlerde keçi postuna bürünen insanlar koro halinde şarkılar, şiirler söyler; dans ederlerdi.

Thespis adında bir şair, MÖ 6. yüzyılda koronun karşısına bir oyuncu (aktör) çıkararak klasik tiyatrodaki diyalogu başlatmıştır. Daha sonra Aiskhylos (Ayklos) ikinci oyuncuyu, Sophokles (Sofokles) ise üçüncü oyuncuyu sahneye, koronun karşısına çıkarmıştır. Euripides (Öripides) de eserleriyle tiyatronun gelişmesine katkı sağlamıştır. Böylece klasik tiyatrodaki koro, giderek önemini yitirmiş ve modern tiyatronun temelleri atılmıştır.

Tiyatro, ilk insan topluluklarıyla birlikte ortaya çıkmış, antik çağlarda asıl kimliğine kavuşmaya başlamıştır. Bununla birlikte ilk tiyatro şenliği MÖ 534'te Atina'da düzenlenmiştir.

***Komedi türünün ilk büyük ustası : Aristophanes**

***Trajedi türünün ilk büyük ustası : Aiskylos**

Türk Edebiyatında Tiyatro

Türk edebiyatında Batılı anlamda tiyatro Tanzimat'la başlar. Yazılan ilk tiyatro eserimiz sayılan **"Şair Evlenmesi"ni Şinasi** 1859'da yazmıştır. Şair Evlenmesi tek perdelik bir komedyadır. Sahnelenen ilk tiyatro eserimiz ise **Namık Kemal'in "Vatan Yahut Silistre"** adlı eseridir.

Aruzla ilk manzum tiyatro eseri yazan : A.Hamit Tarhan/Eşber

Heceyle yazılan ilk manzum tiyatro eseri : A. Hamit Tarhan / Nesteren

Tanzimat Dönemi'nde Teodor Kasap, Âli Bey, Ahmet Vefik Paşa gibi sanatçılar Moliere'den çeviri ve uyarlamalar yapmışlardır. Aynı dönemde Namık Kemal, Abdülhak Hamit gibi sanatçılar ise dram türünde -pek başarılı sayılmayacak- eserler vermişlerdir.

Meşrutiyet Dönemi'nde de Türk tiyatro edebiyatı Batı tiyatrosunun sönük bir taklidi olarak kalmış, tiyatromuz asıl kişiliğini 1925'lerden sonra bulmuştur.

Cumhuriyetin ilk döneminde tiyatro alanında eser veren başlıca sanatçılar şunlardır: Aka Gündüz, Faruk Nafiz Çamlıbel, Reşat Nuri Güntekin, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Musahipzâde Celal, Necip Fazıl Kısakürek...

Son dönem Türk tiyatrosunun en önemli yazarlarından bazıları ise şöyle belirtilebilir: Tarık Buğra, Necati Cumalı, Haldun Taner, Refik Erduran, Turan Ofazoğlu, Cevat Fehmi Başkut...

TİYATRONUN YAPI UNSURLARI:

Tiyatronun ögeleri; kişiler, olay ya da durum, yer, zaman, oyuncular, izleyicilerdir.

Kişiler:

- *Tiyatro eserinde kişi sayısı konuya göre değişir.
- *Tiyatro yazarı kişileri doğal ve toplumsal çevre içinde verir; onları çevresinden soyutlamaz. Tip ya da karakterler çizer.
- *Kimi tiyatro eserlerinde olay insanların dışındaki varlıkların başından geçmiş gibi gösterilir. Bu kez oyuncular onların rolünü oynamaya çalışırlar.
- *Tiyatro eserinde kimi zaman bir de anlatıcı kişi bulunur. Bu kişi anlatıcı rolüyle ara ara sahneye çıkarak olayların gelişmesi üzerinde bilgiler verir.

Olay ya da Durum (Dramatik Örgü):

- *İnsan başına gelebilecek her türlü olay, insanın karşılaşılabileceği her durum tiyatro eserinin konusu olabilir.
- *Tiyatro metinlerinde olay örgüsüne "**Dramatik Örgü**" adı verilir.
- ***Konu, kahramanının kendisiyle ya da çevresiyle çatışmasından doğar.**
- *Oyun yine kahramanın eyleme dönüşmüş beğenme, istek, özlem, tutku, öfke, korku... gibi duygularından, destek alarak gelişir, sonuca ulaşır.
- *Tiyatro eserinde olayların hareket halinde sergilenmesine **aksiyon (eylem)** denir.

Yer (Sahne):

- *Tiyatro eserinde olayın geçtiği yer, sahnede dekor ile canlandırılır.
- ***Dekor**, çevreyi sahnede canlandıran eşya ve nesnelerin bütünüdür.
- *Sahnede oyuncunun dekor gereği kullandığı eşyalara "**aksesuar**" denir.

Zaman:

- *Tiyatro eserinde zamanın verilmiş biçimi, yazarın isteğine bağlıdır.
- *Yazar; **kronolojik zaman, düğümden başlatılan zaman, sonuçtan başlatılan zaman, düzensiz zaman** anlatımlarından birini seçer.

Oyuncular:

- *Tiyatro eserinin en önemli özelliği dramatizasyona dayalı bir yapısının olmasıdır.
- *Olaylar sahnede canlandırılacak özellikte yazılır.
- *Olayları sahnede canlandırmaya **rol yapma** denir.
- *Rol yapan **erkek ise aktör, bayan ise aktris** denir.
- *Günümüzde her ikisi için de **oyuncu** terimi daha çok kullanılmaktadır.
- *Oyuncular canlandırdıkları kişiliğe uymak için makyaj yaparlar.
- *Rollerine uygun kostüm giyerler.

Çatışma:

- *Dramatik örgünün gelişmesinde basamakları ortaya çıkaran, kişiler arasındaki iç ve dış mücadeleler, anlaşmazlıklardır.
- *Karşıt duygu, düşünce ve isteklerin; kişilik özelliklerinin bir arada sergilenmesi ile ortaya çıkar.

*Sosyal statü, ekonomik durum, psikolojik yapı, eğitim ve kültür gibi unsurlardaki keskin farklılıklar çatışmayı belirleyen etkenlerdir.

İzleyiciler (Seyirci):

*Tiyatroda izleyici çok önemlidir. İzleyicisi olmayacak tiyatroyu yazmaya da oynamaya da gerek yoktur.

*Tiyatronun başarısı izleyicisiyle ölçülür.

*İzleyici olmanın getirdiği sorumluluklar vardır, her izleyici bunları bilmelidir.

Tiyatro Planı

Tiyatro eserinde olay plânı üç bölümdür: Serim, düğüm, çözüm.

Serim:

*Oyundaki olaya giriştir ve oyunun en önemli bölümüdür.

*İzleyiciler bu bölümde olayın geçtiği yer ile kişiler hakkında bilgi sahibi olurlar.

*Kişinin kendisiyle ve çevresiyle yaşadığı çatışma sergilenir.

*İzleyici düğüm noktasına hazır duruma getirilir.

Düğüm:

*Oyunda duygu çatışmalarının yoğunlaştığı, dolaşık olayların üst üste geldiği, çıkmazların sergilendiği bölümdür.

*İzleyicinin merakı bu bölümde doruğa ulaşırken, olay kahramanları karar sürecini yaşarlar.

Çözüm:

*Oyunun bitiş bölümüdür. Son bir olay ile oyun bitirilir.

*Bu bölümde izleyicilerin kafasındaki bütün soru işaretleri cevabını bulmalıdır.

*İzleyici üzerindeki son etki çok önemli olduğu için çözüm bölümü ya bir sürprizle ya bir konuşmayla ya da etkili bir cümle ile bitirilir.

Tiyatroda Üç Birlik Kuralı

*İlk tiyatro oyunlarında titizlikle gözetilen "Üç Birlik Kuralı", bütün ilk çağ tiyatrosunu kapsamış ve 16. yüzyıla kadar sürmüştür.

1- Zamanda birlik:

*Oyunlar, konu bakımından belli bir süre dışına çıkamazlar.

*Örneğin, bir konu yirmi dört saat içinde başlayıp sonuçlanacaktır.

2-Yerde birlik:

*Olayların geçtiği yerler, birbirine yakın, uygun olacaktır.

3- Konuda birlik:

*Konular, izleyiciyi şaşırtmayacak, kuşkuya düşürmeyecek biçimde, olayların birbirine kolaylıkla geçebileceği biçimde ele alınıp işlenecektir.

TİYATRO TÜRLERİ:

A) Müziksiz (trajedi, komedi, dram)

B) Müzikli (opera, operet, müzikal, pandomima, vodvil, bale, revü, skeç vs.)

Bu türlerden sadece müziksiz tiyatro türlerini ele alacağız.

Konularına göre tiyatro türleri (Müziksiz tiyatrolar)

1) TRAJEDİ (TRAGEDYA)

2) KOMEDİ (KOMEDYA)

3) DRAM

1) TRAJEDİ (TRAGEDYA):

*Trajedi, "çok acıklı, yürekler acısı" anlamına gelmektedir.

*Oyun türü olan trajedinin konusu da acıklı konulardır.

*İzleyicilerde uyandırdığı acıma ve korku duyguları aracılığıyla ruhu tutkulardan temizlemeyi amaçlayan tiyatrolardır.

*Trajedide olaylar, genellikle tarihten ve efsanelerden (mitolojiden) alınır.

*Kişiler, hükümdarlar ve soylulardır. Üstün özellikli kimselerdir.

*Eser tümüyle ağırbaşlı, ciddi bir atmosferde geçer.

*Erdeme ve ahlaka büyük değer verilir.

*Trajedilerde uygunsuz sayılan, vurma, yaralama, ölme gibi acı veren olaylar, sahnede gösterilmez. Bu tür olaylar ve sözler, sahne arkasından duyurulur.

*Kusursuz bir üslubu vardır. Kaba sözlere yer verilmez.

*Üç birlik kuralına (yer, zaman, olay) uyulur.

*Oyunda korolara yer verilir. Diyalog ve koro bölümlerinden oluşur.

*Nazım halinde (manzum) yazılması ve değişmez kaidelere bağlı olması sebebiyle öbür tiyatro çeşitlerinden kolayca ayrılır.

*Trajediler genellikle beş perdelik oyunlardır.

*Çoğu felaketli sonuçlara bağlanır.

*İlk örnekleri M.Ö. 6. yüzyılda eski Yunan'da görülmüştür.

*Bazı klasik trajedi örnekleri:

Aiskhylos'un Zincire Vurulmuş Prometheus'u,

Sophokles'in Kral Oidipus'u

Euripides'in Andromakhe'ı.

*Türün yazarları: Aiskhylos, Sophokles, Euripides, Corneille ve Racine.

2) KOMEDİ (KOMEDYA):

*İnsanların ve olayların gülünç yönlerini sunan, hem güldüren, hem eğlendiren ve hem de iğneleyen tiyatro türüdür.

*Dalkavukluk, korkaklık, cimrilik, dalgınlık, ukalalık gibi insanlar için birer kusur olan huy ve alışkanlıklar abartılarak seyirciyi güldürecek tarzda sahneye konulur.

*Güldürerek düşündürmeyi amaçlar.

*Halkın diliyle yazılır. Her türlü söze, şakaya yer verilir.

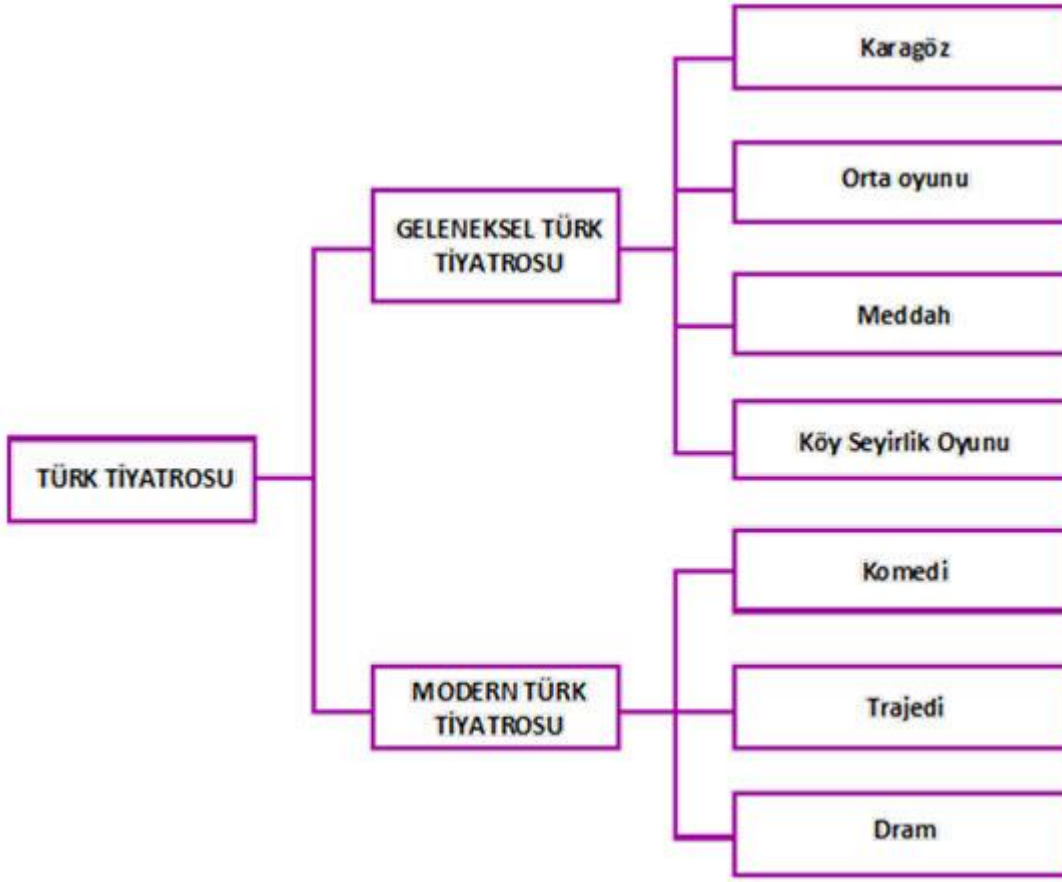
- *Konusunu, hayattan ve günlük olaylardan alır.
- *Kişiler halktan veya yüksek zümreden her çeşit insan olabilir.
- *Kişilerin her türlü davranışı sahnede gösterilir.
- *Birbirini izleyen diyalog ve koro bölümlerinden oluşur.
- *Diyalog ve koronun birbirini takip ettiği komedyada beş bölüm ara verilmeksizin oynanır.
- *Manzum olarak yazılır.
- *Üç birlik kuralına uyulur.
- *Her zaman ve her yerde rastlanan insan kusurlarını belli tiplerde göstererek ele alan komedilere **"karakter komedisi"** (Cimri / Moliere: Karakter komedisi); belli bir toplumu veya bütün insanlığı ele alarak bozuk ve aksak yanlarını hicveden komedilere **"töre komedisi"** (Şair Evlenmesi / Şinasi: Töre komedisi); edebi hicvin sahneye uygulanmış şekline **"yergi komedisi"**; şaşırtmaca ve kandırmacaya dayanan, bir derinliği olmayan, sırf güldürmek için yazılan komedilere de **"entrika komedisi"** denir. (Scapin'in Dolapları / Moliere: Entrika komedisi)
- ***Türün yazarları:**
Yunan – Aristophanes (Eşek Arıları), Mennadros;
Latin – Plautus;
Fransız – Moliere (Gülünç Kibarlar)

3) DRAM:

- *Hayatı olduğu gibi acıklı ve gülünç yönleriyle sahnede göstermek için yazılan tiyatro eseridir.
- *Trajedi ile komedi arasında bir tiyatro türüdür. Trajik ve komik öğeler kaynaşmıştır.
- *Sürekli olarak aristokrat zümrenin yaşayışının veya sadece hayatın gülünç taraflarının sahneye konması yeterli bulunmayarak, hayatı birçok taraflıyla temsil etme arzusundan doğmuştur.
- *Modern tiyatroya geçişi sağlamıştır.
- *Türkçe karşılığı "acıklı olay"dır.
- *Konularını günlük olaylardan ya da tarihten alabilir.
- *Kahramanları her sınıftan (halk - soylu ayrımı gözetmeksizin) seçilebilir.
- *Olay; hem acıklı, hem güldürücü olabilir.
- *Üç birlik kuralına uyma zorunluluğu yoktur.
- *Her çeşit olay ve konuşmaya sahnede yer verilebilir.
- *Perde sayısı yazarın isteğine bağlıdır.
- *Manzum ve düzyazı olarak yazılabilir.
- *Dramın ciddi ve ağırbaşlı yazılmış şekline "piyes", duygulandırıcı ve fazla heyecan verici olanına "melodram" denir.
- *Melodram müzikli oyun demektir, yalnız günümüzde müzik kısmı atılmıştır.
- *Yine dram türlerinden olan "feeri" ise bir masalın sahneye konulmuş şeklidir. Kahramanları cin, peri, dev gibi düşsel varlıklardır. Olayın geçtiği yer ve zaman belli değildir.
- ***Türün yazarları:**
İngiliz – Shakespeare;
Alman - Goethe ve Schilller;
Fransız - Victor Hugo (Cromwell)

EK BİLGİ:

Türk tiyatrosu aşağıda gösterildiği gibi ikiye ayrılır. Fakat Geleneksel Türk tiyatrosu **10. sınıfta** işlenecektir.

Temel Tiyatro Terimleri

Adapte: Yabancı bir eseri, yer adları, şahıs adları, deyimleri, gelenek ve görenekleriyle yerli hayata uygulayarak çevirme; uyarlama.

Adaptasyon: Adapte etme. Uyarlama.

Aksesuar: Tiyatro sahnesinde kullanılan eşya.

Aksiyon: Roman, hikâye, tiyatro vb. türlerde konuyu genişleten asıl olaylar. Genel anlamıyla hareket.

Aktör: Erkek tiyatro sanatçısı.

Aktris: Kadın tiyatro sanatçısı.

Akustik: Tiyatro, konser salonu ve benzeri kapalı yerlerin, sesleri bozmadan yansıtabilme özelliği.

Antik tiyatro: Eski Yunan - Lâtin tiyatrosu.

Darülbeydi: İstanbul Şehir Tiyatrosunun eski ismi. 1914'te kurulmuştur.

Dekor: Tiyatroda, sahneyi eserin konusuna göre döşeyip hazırlamada kullanılan eşyanın toplu adı. Üç çeşit dekor vardır: realist dekor, şairane dekor, stilize dekor.

Diksiyon: Tiyatro ve benzeri edebiyat türlerinde dilin müzik karakterini başarı ile yaşatabilme yeteneği. Tiyatro okullarında ders olarak okutulmaktadır.

Diyalog: İki kişi arasında karşılıklı konuşma. Roman, hikâye ve tiyatroda kahramanların karşılıklı konuşmaları.

Döşeme: Türk Halk Edebiyatında "başlangıç" karşılığı kullanılan bir kelime.

Dramatize etmek: Bir olayı, duyguyu, düşünceyi canlandırarak anlatmak; bir vakayı olduğundan daha acıklı bir şekle sokmak.

Dublör: Tiyatroda ve sinemada bir rolün yedek oyuncusu.

Entrik unsur, Entrika: Roman, hikâye ve tiyatro türlerinde, olayların okuyucuda ya da seyircide merak uyandıracak şekilde birbirine dolanması.

Epizot: Bir hikâyede asıl olaya karışan ikinci derecede önemli bir olay. (Bugünkü perde karşılığı.)

Fantezi pastoral: Çobanların hayatını fantezilerle süsleyerek anlatan tiyatro çeşidi.

Fars (Farce): Komedinin, sanat yönü az, kaba bir türü. Çok eskiden tiyatrolarda perde arası gösterisiydi, sonra bağımsız olmuştur.

Fasıl: Bölüm. Tiyatroda perde karşılığı kullanılmıştır. Karagöz oyununda belli bir vakanın geçtiği bölüm.

Feeri: Masalların tiyatro sahnesinde dramatize edilmesinden doğma, cinlerin perilerin de rol aldığı bir tiyatro türü.

Grotesk: Gülünç, güldürücü.

Jest: Tiyatro sahnesinde, sanatçıların bütün el, kol, ayak ve benzeri beden hareketleri.

Kabare tiyatrosu: Daha çok güncel konuları iğneleyici, taşlayıcı biçimde ele alan skeçlerin oynandığı, monologların, şarkıların ve şiirlerin söylendiği küçük tiyatro.

Kanto: Tanzimat Dönemi'nde Türk sahnesinde azınlık aktrislerce başlatılan oyunlu ve neşeli şarkılar.

Koro: Eski Yunan tiyatrosunda bir grup erkek ve kadından kurulu şarkıcılar topluluğu. Oynanan eserin konusuna da katılırlar ve eserdeki olaya karşı, toplumun duygu ve düşüncelerini temsil ederlerdi. Hayvanların, ağaçların, bulutların yerine sembol olarak kullanıldıkları da olmuştur.

Kostüm: Tiyatroda sanatçıların giydiği, oyuna uygun kıyafet.

Kulis: Tiyatroda, sahnenin arkasında bulunan kısım; sahne arkası.

Maket: Tiyatroda dekor taslağı.

Makyaj: Tiyatro ve sinemada sanatçıların yüzlerinde boya ve başka maddelerle yapılan değişiklikler.

Mimik: Bir duygu veya düşüncenin kaş, göz, ağız, yüz hareketleriyle anlatılması.

Mizansen: Bir tiyatro eserinin sahneye konması, sahneye göre düzenlenip uygulanması.

Monolog: Tek kişinin konuşması. Tek kişilik taklitli bir komedy türü. İnsanın içinden kendisiyle konuşması.

Muhavere: Konuşma. Tiyatro, roman, hikâye, fabl, röportaj ve benzeri türlerde kahramanların konuşmaları.

Pantomim: Sessiz hareket. Sessiz hareketler, jestler, yüz ifadeleri ve kostümler yoluyla duyguları, düşünceleri, tutkuları anlatmaya yarayan tiyatro çeşidi.

Perde: Tiyatro eserinde bir perdenin açılmasından, kapanmasına kadar geçen bölüm.

Piyes: Tiyatro eseri.

Reji: Sahneye koyma ve yönetme işi.

Rejisör: Sinema ve tiyatrodaki, eserin sahneleninceye veya seyirci önüne çıkıncaya kadar geçirdiği her anı yöneten kimse; yönetmen.

Repertuvar: Opera, operet ve tiyatro topluluklarının bir oyun mevsiminde gösterecekleri eserlerin listesi.

Rol: Opera, operet, tiyatro ve benzeri sahne sanatlarında, oyuncuların eser kişilerini sahnede canlandırmaları.

Rövu (revü): Tiyatroda, eserden önce gösterilen müzikli ve danslı oyun.

Sahne: Tiyatro. Tiyatro sahnesi. Tiyatro eserinde bir perdelik bölümün, dekor bakımından değişik olan küçük kısımları. Bir perdelik bölüm içinde, kişilerin girip çıkmasıyla değişen topluluk, meclis. Yapılarına göre tiyatro sahneleri şunlardır: sabit sahne, döner sahne, asansörlü sahne.

Sahne eseri: Tiyatro eseri, piyes.

Senaryo: Tiyatroda yazılı metin. Sinemada filmin konusunun yazılı şekli.

Suflör: Tiyatroda, kuliste durarak oyunculara sözlerini fısıltıyla söyleyip hatırlatan yardımcı.

Şakşak: Ona oyununda Pişekâr'ın elinde bulunan kapalı yelpazeye benzer bir gürültü aracı. Vuruşlarda ses çıkarır.

Tablo: Tiyatro eserlerinde, perdeden daha küçük bölümlerin her biri. Bir perde çeşitli tablolarla bölünmüş olabilir.

Takım: Orta oyununda kişiler, rol alan bütün sanatçılar.

Temaşa: Tiyatro.

Temsil: Bir tiyatro eserinin oynanması.

Tirat: Sahnede kişilerin birbirlerine karşı söyledikleri uzun sözler .

Tirajik: Korku, sıkıntı, heyecan veren veya korkunç, kötü, sonu ölümle neticelenen.

Trajikomik: Hem acı, hem gülünç olayların anlatıldığı tiyatro. Olaylar gülünç ama olay kahramanları acınacak hâlde verilir.

Tuluat: Tiyatro türlerinden biri. Sanatçılar, oynadıkları eserin konusuna bağlıdır; ama oyundaki sözleri içlerinden geldiği gibi söylerler. Yazılı esere uymak mecburiyetleri yoktur. Perdeli orta oyunu da denir. Tuluat tiyatrosunun kurucusu Kavuklu Hamdi'dir.

Virtüöz: Üstün bir tekniği, yorum gücü ile ustalık düzeyine erişmiş oyuncu.

YAZARLAR

1. TURAN OFLAZOĞLU

- Şiirler yazan, Batı, Divan ve Halk şiirini çok iyi bilip onların özelliklerinden yararlanan sanatçı asıl olarak kendini tiyatroya adamıştır. Ayrıca yaptığı onlarca çeviri ile edebiyatımıza hizmet etmiştir.
- Oflazoğlu'nun tiyatroları konusunu köyden alanlar, tarihi oyunlar ve sembolik oyunlar olarak üç grupta incelenebilmektedir. Tarihi oyunlarında iktidar-güç kavramıyla ilgili çatışmaları ele alan yazar, sembolik oyunlarında ise insanın içindeki hem mazlumu hem zalimi ortaya çıkaran ve değişik yorumlara elverişli bir kurgu ortaya koymuştur.
- Yazar eserlerinde günlük yaşamın gerçekleriyle sanatın gerçeklerini başarılı bir şekilde sentez yaparak okuyucusuna sunmuştur.

Kısaca özetleyecek olursak;

- Türk edebiyatının usta bir oyun yazarıdır.
- Tiyatrolarında genellikle tarihi konuları işlemiştir.
- Sağlam bir tiyatro kültürü vardır.
- Shakespeare, Rike, Nietzsche, Kafka gibi yazarlardan çeviriler yapmıştır.

Eserleri:

- Tiyatro: *Kösem Sultan, Cem Sultan, Deli İbrahim, IV. Murat, Genç Osman, III. Selim, Sinan, Fatih, Bizans Düştü, Keziban, Sokrates Savunuyor, Allah'ın Dediği Olur, Elif Ana, Yine Bir Gölünhal, Gardiyan, 7.Mühür*

2. NECATİ CUMALI

- Edebiyata şiirle başladığını söyleyen sanatçının şiirleri aşk şiirleri, savaş karşıtı şiirler, yaşama sevincinin yüklü olduğu şiirler; haksızlıklara başkaldıran, memleketin dertlerinin, Anadolu insanının çaresizliklerinin anlatıldığı şiirler gibi gruplara ayrılabilir. Sanatçı şiir türüne "sevdiği insana sevdiğini söylemek ihtiyacı ile" gönül verdiğini söylemektedir.
- Şiirlerinin yanı sıra roman, hikâye, oyun türlerinde de eserler vermiş olan Cumalı'nın bazı hikâyeleri filme de aktarılmıştır. Cinsellikle ilgili davranışların bol olduğu hikâyelerinde suça eğilimli insanları fazlaca anlatması da yazarın avukatlık mesleğinin bir getirisi. Şiirlerinde anlattığı Ege Bölgesi'nin kasaba ve kırsal kesim insanlarına hikâyelerinde de yer vermiştir.
- Hikâye türünden tiyatroya geçen Necati Cumalı, tiyatrolarda da yaşama sevinciyle yüklü günlük izlenimlerin güzelliklerini, Anadolu insanının çaresizliklerini, aşk ve sevgi konularını işlemiştir.
- "Dil benim çalgımdır." diyen Cumalı duru, güzel bir Türkçe kullanmış; süssüz, mecazsız, iç ve dış gözlemleri ustalıkla yansıttığı bir üslup oluşturmuştur.
- Şiirlerinde belirli bir dönem Garipçilerin etkisinde kalmıştır.

Kısaca özetleyecek olursak;

- Yalın anlatımlı, lirik şiir yazmıştır. Şiirlerinde sevgi, özlem, sevinç gibi konularla birlikte çağın toplumsal sorunlarını da anlatmıştır. Yaşama sevinci şiirlerinde önemli yer tutar. Kendine özgü lirik şiirler yazmıştır. Şiirleri ölçsüz ve uyaksızdır.
- Roman ve öykülerinde kasaba ve kırsal kesim insanların sorunlarını işlemiştir. Daha çok Ege Bölgesi'ndeki insanları anlatmıştır.
- Toplumun aksaklıklarına, geleneklerle ilgili yanlışlıklara değinmiştir. Mizah ögesinden yararlanmıştır.
- Tütün Zamanı, Acı Tütün en önemli romanlarıdır.

ÖYKÜ:

- Yalnız Kadın (1955)

- Değişik Gözle (1956)
- Susuz Yaz (1962)
- Ay Büyürken Uyuyamam (1969)
- Makedonya 1900 (1976)
- Kente İnen Kaplanlar (1976)
- Dilâ Hanım (1978)
- Revizyonist (1978)
- Yakubun Koyunları (1979)
- Aylı Bıçak (1981)

ROMAN:

- Tütün Zamanı (1959)
- Yağmurlar ve Topraklar (1973)
- Aşk da Gezer (1975)

OYUN:

- Mine (1959)
- Nalınlar (1962)
- Derya Gülü (1963)
- Oyunlar I (Boş Beşik, Ezik Otlar, Vur Emri) (1969)
- Oyunlar II (Susuz Yaz, Tehlikeli Güvercin, Yeni Çıkan Şarkılar) (1969)
- Oyunlar III (Nalınlar, Masalar, Kaynana Ciğeri) (1969)
- Oyunlar IV (Derya Gülü, Aşk Duvarı, Zorla İspanyol) (1969)
- Oyunlar V (Gözü, Bakanı Bekliyoruz, Kristof Kolomb'un Yumurtası) (1973)
- Oyunlar VI (Mine, Yürüyen Geceyi Dinle, İş Karar Vermekte) (1977)
- Yaralı Geyik (1981)

ÜNİTE 7 : BİYOGRAFİ/ OTOBİYOGRAFİ

BİYOGRAFİ (YAŞAM ÖYKÜSÜ):

*Edebiyat, sanat, siyaset, ticaret gibi alanlarda haklı bir üne kavuşmuş, tanınmış insanların hayatlarını, eserlerini, başarılarını okuyucuya duyurmak amacıyla yalın bir dille, tarafsız bir görüşle yazılan inceleme yazılarına "biyografi (yaşam öyküsü, hayat hikâyesi)" denir.

*Eskiden bu tür yazılara "**tercüme-i hâl**" denirdi.

*Yaşamı yazılan kişinin kendisi tarafından değil, onunla ilgili araştırma yapan, bilgi ve belgelere ulaşan veya onun yaşamına yakından tanıklık etmiş kişiler tarafından kaleme alınır.

*Üçüncü kişili anlatım ile yazılır.

*Tarafsız ve gerçekçi olunmalıdır.

*Bilgi, belge, tanık ve kanıtlara dayandırılmalıdır.

*Kronolojik sıra izlenebilir.

*Kişinin önemi, değeri, benzerlerinden farkı belirlenmelidir.

*Öznel bir tutum izlenmemeli; aşırı yerme ve övmelerden uzak durulmalıdır.

*Açık, sade bir dil kullanılır.

*Biyografide amaç, söz konusu kişiyi tüm yönleriyle tanıtmaktır.

*Biyografide kişinin nerede doğduğu, çocukluğunun nasıl bir ortamda geçtiği, öğrenim hayatı, yaptığı işler, çalıştığı yerler, kişiliği, huy ve karakteri, davranış özellikleri, başarılı olduğu alanlar, eserleri, ürünleri anlatılır.

*Belgelere ve örneklerle dayandırılarak hazırlanan biyografiler, sanat ve meslek alanındaki tarihçiler için önemli kaynaklardır.

*Biyografiler, belgesel nitelikte olup gelecek kuşaklara önemli bilgilerin, tecrübelerin, örneklerin, görüşlerin aktarıldığı kaynaklardır.

*Divan edebiyatında şairleri anlatan bu eserlere, "**Tezkire**" denirdi.

*Ünlü kişilerin hayatlarını konu alan, bunları roman tarzında işleyen edebî yazılara "**biyografik roman**" denir.

*Her döneme, her mesleğe ve her millete ait kişilerin biyografilerini veren eserlere evrensel biyografi, bir millete ait kişilerin biyografilerini verenlere ulusal biyografi, bir bölgeye mensup kişilerin biyografilerinin toplandığı eserlere bölgesel biyografi, belli bir mesleğe mensup kişilerin yer aldığı eserlere meslekî biyografi, belli bir dönemde yaşayanların hayat hikâyelerinin verildiği eserlere de **dönem biyografisi** denir.

Yazım Tekniğine Göre Biyografiler

a. Bilimsel biyografi:

*Biyografik bilgileri, kronolojik bir sıra içerisinde; alt başlıklar halinde; şahsın dönemi içindeki konumunu, getirdiği yenilikleri, gösterdiği başarıları, eserlerini, eserlerinin değişik özelliklerini; eleştirel bir tutumla; belgelere, araştırma ve incelemelere dayalı olarak veren çalışmalara bilimsel biyografi ya da biyografik monografi denir.

*Bu tür eserlerde kişinin doğumu, yetişmesi, öğrenimi, çalışma hayatı, türlerine göre eserleri, eserlerinin önemi, şekil ve muhteva özellikleri, başarıları, ödülleri ve başka özellikleri bölümler halinde verilir.

b. Biyografik roman:

*Ünlü kişilerin hayatlarını konu alan, bunları roman tarzında işleyen edebî yazılara biyografik roman denir.

*Roman, hikâye gibi tahkiye kurgusu içerisinde; olay anlatımı üslûbuyla; kişiyi bir roman kahramanı gibi olayların içindeki konumlarıyla sunan eserlere edebî biyografi ya da biyografik roman denir.

*Biyografik romanlarda kişinin ruhsal ve fiziksel özellikleri, davranışları, duyguları, düşünceleri, tepkileri, tavır alışları, giyinişi gibi pek çok değişik özellikleri ayrıntılı olarak verilip bir anlamda onun portresi çizilir.

*Hayatı içerisinde canlı, yaşayan bir kişilik olarak sergilenir.

c. Nekroloji:

*Ölen ünlü bir kişinin hemen ölümünden sonraki günlerde; genellikle gazete ve dergilerde; yakın çevresinde yer alan kişiler tarafından; onun üstün niteliklerinin, erdemlerinin, çalışmalarının ve diğer özelliklerinin anı üslûbuyla anlatıldığı yazılara denir.

*Bu yazılar bir anlamda öleni çok seven birinin ağıtları; duygusal, öznel açıklamalarıdır.

Dünya Edebiyatında Biyografi:

*Tarihte ölen kişinin yaşamını ve yapıtlarını öven mezar yazıtları ve cenaze törenlerindeki konuşmalar, yaşam öykülerinin ilk örnekleri sayılabilir.

*Daha sonra eldeki verilerin keyfi ya da eleştirellikten uzak bir yorumuna dayanan, söz konusu kişiyi övmek ve okura örnek oluşturmak için yazılan yaşam öyküleri başlamıştır.

*Hemen ardından kişilerin gerçek yüzünü ortaya çıkarmayı amaçlayan eleştirel yaşam öyküleri de kaleme alınmıştır.

*Bu türün Batı edebiyatındaki kökleri eski Yunan edebiyatından Plutarkos'un Romalıları anlattığı "**Hayatlar**" adlı eserine dayanmaktadır.

*Batı'da bu türün yaygınlaşması 16. yüzyıldan sonradır.

*20. yüzyılda ise Batı'da, bir aileyi veya çevreyi ele alan geniş kapsamlı biyografik eserler yazılmaya başlanmıştır.

Türk Edebiyatında Biyografi:

*Divan edebiyatında şairleri anlatan eserlere "**tezkire**" denirdi.

*Çağatay yazarlarından **Ali Şir Nevai**, 16. yüzyılda "**Mecâlis'ün-Nefâis**" adlı eseriyle Türk edebiyatında **ilk biyografi örneğini** vermiştir.

* Anadolu sahasında yazılan ilk tezkire Sehi Bey'in "**Heşt Behişt**" adlı eseridir.

* Yazılan son tezkire ise Fatin'in "**Hatimetü'l Eş'ar**" adlı tezkiresidir.

* Latifi nin "Tezkiretü's Şuara" adlı yapıtı süslü nesir örneğidir.

*Biyografik romanlar Türk edebiyatında önemli bir yer tutmaktadır.

*Bazı sanatçılar romanlarını biyografi tarzında yazmışlardır.

*Mehmet Emin Erişilgil'in "Bir Fikir Adamının Romanı: Ziya Gökalp", "Bir İslâm Şairinin Romanı: Mehmet Akif"; Tahir Alangu'nun "Ülkücü Bir Yazarın Romanı: Ömer Seyfettin"; Oğuz Atay'ın "Bir Bilim Adamının Romanı: Mustafa İnan" adlı eserleri biyografik romana örnek gösterilebilir.

OTOBİYOGRAFİ (ÖZ YAŞAM ÖYKÜSÜ):

*Kişinin **kendi hayatını** anlattığı yazıya otobiyografi denir.

*Otobiyografide, kişinin doğumdan itibaren otobiyografinin yazıldığı ana kadar yaşadıklarından **anlatmaya değer olanlar yazılır.**

*Edebiyat, sanat, siyaset, spor vb. alanlarda ünlü bir kişi; diğer insanlarca bilinmeyen yönlerini, başarısını nelere borçlu olduğunu ve nasıl kazandığını anlatmak amacıyla otobiyografisini yazabilir.

*Otobiyografi her ne kadar **öznel bir anlayışla kaleme alınsa da gerçekler göz ardı edilmemelidir.**

*Kaynak olarak kişi kendini ve aile büyüklerinden aldığı bilgileri kullanır.

*Otobiyografi yazmak çok güçtür, çünkü **insanın kendinden söz ederken objektif olması zordur.**

*Otobiyografiler sayesinde o kişinin sanatı, düşünceleri, yaptığı işler hakkında bilgileniriz.

*Otobiyografiler aynı zamanda iyi bir belgeseldir. Bu alanda çalışacaklara ve yazarın yaşadığı dönemin özelliklerine kaynaklık ederler.

*Otobiyografileri okumak, kendi deneyimlerimize yeni bir deneyimi, yaşayanın ağzından katmak demektir.

*Otobiyografi **düşünsel plânla** yazılır.

*Otobiyografilerde, **tartışmalara yol açacak bilgilere ve rivayetlere yer verilmez.**

*Anıyla farkı; anı yazarı, sadece kendini değil başkalarını da anlatabilir.

EK BİLGİ:

MONOGRAFİ:

*Ünlü bir kimsenin hayatını, kişiliğini, eserlerini, başarılarını ayrıntılarıyla ele alan veya bilimsel bir alanda özel bir konu ya da sorun üzerine yazılan inceleme yazısına monografi (tek yazı) denir.

*Monografide herhangi bir yer, bir eser, bir yazar, tarihî bir olay, bilimsel bir alana ait bir sorun özel bir görüşle veya bakış açısıyla değerlendirilebileceği gibi bir konu üzerinde derinlemesine bir inceleme de yapılabilir.

PORTRE:

*Bir kimseyi karakteristik özellikleriyle okuyucuya tanıtmak amacıyla yazılan edebî yazılardır.

*Kişinin sadece dış görünüşünün (boyunun, yüzünün, giyinişinin, hareketlerinin...) anlatıldığı portreye fizikî portre; iç dünyasının, alışkanlıklarının, duygularının, fikirlerinin, zayıf taraflarının anlatıldığı portreye ruhî portre (tinsel, moral portre) denir.

*Çoğu zaman fizikî portre ile ruhî portre iç içe verilir.

*Fizikî portrede; kişiyi diğer insanlardan ayıran dış özellikleri iyi bir gözlemle belirlendikten sonra, bu özellikler uygun sıfatlar kullanılarak özgün bir şekilde yazılır.

*Ruhî portrede; kişinin ahlâkı, alışkanlıkları, düşünceleri ilginç bir üslûpla yazılır.

*Portreye konu olan kişiye ait, düşünceleri ve anlayışları daha etkili olarak ortaya koymak için onun sözlerine de yer verilebilir.

*Romanlarda olay kahramanları değişik bölümlerde (yeri geldikçe) gerek dış görünüşleriyle gerekse karakter özellikleriyle okuyucuya tanıtılır.

*Okuyucunun roman kahramanlarını hayalinde canlandırması sağlanır.

*Bu yönüyle portre bölümlerine, romanlarda daha çok rastlanabileceği gibi bağımsız bir edebî tür olarak yazılmış portreler de vardır.

ÜNİTE 8 : MEKTUP/E-POSTA

MEKTUP

*Birbirinden ayrı yerlerde bulunan kişi veya kurumlar arasında özel veya resmî **haberleşmeyi sağlayan yazı türüne "mektup" denir.**

*Temel anlamıyla mektup; haber vermek, sormak, istemek veya duyguları bildirmek için birine çoğunlukla posta yoluyla gönderilen metindir.

*Bir yazın türü olarak mektup, kişinin iç dünyası yansıtması ve düşüncelerini paylaşması bakımından önemlidir.

*Mektupta kullanılacak anlatım, bunu okuyacak kişinin kültür düzeyine göre ayarlanır.

*Arkadaşa yazılacak bir mektupta kullanılacak dil, büyüğe yazılacak mektuptaki dilden farklı olmalıdır.

Mektup Yazma Aşamaları

1. Amaç ve Muhatabı Belirleme
2. İçeriği Belirleme
3. Hitap İfadesini Yazma
4. Kendini Tanıtma
5. İçeriği Yazma
6. Selam, Sevgi, Saygı İfadesi Kullanma
7. Ad-Soyad, Tarih, İmza, Adres Yazma: Mektubun sağ üst köşesine tarih, sol alt köşesine adres yazılır. Sağ alt köşeye ad, soyad yazılır ve imza atılır.
8. Dil, Yazım ve Noktalama Hatalarını Düzeltme

Mektup Türleri:

*Mektuplar "edebî mektuplar", "özel mektuplar", "resmî mektuplar", "iş mektupları" ve "açık mektuplar" olmak üzere temelde beşe ayrılır. Bunların dışında manzum şekilde, yani şiir olarak yazılan mektuplar da vardır.

a. Özel mektup:

*Birbirinden uzakta bulunan yakın akraba veya arkadaşların, haberleşmek, bir olayı aktarmak, bilgi vermek, ortak düşünceleri paylaşmak gibi çeşitli amaçlarla yazdıkları ve sadece yazarla okuyanı ilgilendiren mektuplardır.

*Özel mektuplar, konularına göre değişik isimlerle anılır:

"Aile mektupları, tebrik mektupları, teşekkür mektupları, davet mektupları (davetiyeler), taziye mektupları, özür mektupları" gibi.

*Özel mektupların gizliliği söz konusudur ve bu gizlilik kanunla korunmuştur.

*Bu mektup türü sadece yazarla okuyanı ilgilendirir.

*Özel mektuplar sade bir dil ve içten bir anlatımla kaleme alınır.

*Bu tür mektuplarda doğal ve samimi anlatım ön plândadır.

*Mektup yazılacak kâğıt, şekil yönünden düzenli ve temiz olmalıdır.

*Mektup, mürekkepli ya da tükenmez siyah renkli kalemle yazılmalıdır.

*Mektubun sağ üst köşesine "tarih", yanına da yazıldığı "yerin adı" konmalıdır.

*Mektubu göndereceğimiz kişinin genel özelliklerine göre (yaşı, kültür düzeyi, yakınlık derecesi vb.) "hitap cümlesi" bulunmalıdır.

*Mektubun sağ alt köşesine "ad-soyad" yazılmalı ve "imza" atılmalıdır.

*Mektubun sol alt köşesine "adres" yazılmalıdır.

ÖRNEK

Balıkesir, 26 Mart 1975

Sevgili Tülin,

"Başarılarımız sorumluluk taşımamıza bağlıdır." demiştin. Bununla ilgili unutamadığım bir olayı anlatmak gereğini duydum.

Bir derste konuyu dört arkadaş anlatacaktık; ancak son güne dek toplanıp çalışamadık. Herkes kendi konusuna biraz bakmıştı. Küme başkanı da bendim.

Dersi işleyeceğimiz gün bir arkadaş gelmedi. Onun konusunu, öğretmenim benim anlatmamı isteyince, öldüm öldüm dirildim! Konuya ne ben ne de kümedekiler hazır! Sonunda ders bitti, ama ben de bittim! O gün son derece başarısız, karabasan gibi bir gün geçirdik!

Bu olay beni çok üzdü. Uzun uzun düşündüm: Suç kimindi? Sorumluluk almaktan hiç kaçınmayan ben, sorumsuzluğun ne anlama geldiğini çok iyi öğrendim. İnanın, akıl defterime asla silinmez harflerle şunu yazdım: "Sorumluluk insanı nasıl başarıya götürüyorsa, sorumsuzluk da başarısızlığa götürüyor!" Her şeyi unutabilirim ama, bunu kesinlikle unutamam!

Senin de böyle bir yanlışçıya düşmemeni, hep başarılı olmanı istediğim için bunları yazdım.

Yine buluşmak üzere, hoşça kal Tülin!

(imza)

Hatice Mürvet Hayran

Adres:

Alihikmetpaşa Mah.

Tarlabası Cad. No: 85

10030 BALIKESİR

b. Edebî mektup:

*Edebî mektuplar açık olarak bir dergide veya gazetede yayımlanır.

*Yazar, birine hitaben herhangi bir konudaki görüşlerini, düşüncelerini, duygularını anlatır.

Ancak asıl amaç bu duygu, düşünce ve görüşleri herkese anlatmaktır.

*Yazar, karşısındakine öğüt verir, yol gösterir.

*Edebî mektuplardan yazıldıkları döneme ait sanat, edebiyat ve fikir olayları hakkında bilgi edinmek de mümkündür.

*Edebiyat dünyasında tanınmış sanatçılar birbirlerine yazdıkları mektuplarla genelde fikir ve sanat olaylarını, eserleri tartışır.

*Olaya bağlı sanatsal türlerde de edebî mektuplardan yararlanılır.

*Özellikle hikâye ve roman türlerinde kahramanların hayatlarını, ruh hâllerini, duygularını, düşüncelerini, anlayışlarını daha etkili anlatmak için zaman zaman mektuplar araç olarak kullanılmıştır.

*Kahramanların birbirlerine yazdıkları mektuplardan oluşan romanlar da vardır.

*Eski dönemlerde, bu tür kişisel edebî mektuplar, "Mektûbât = Mektuplar" adı altında toplanır ve geniş kitlelerin de okuyabilmesi için yayımlanırdı.

*Düşünce ve edebiyat alanındaki görüşleri sergilemeleri bakımından mektupları yayımlanan yazar ve şairlerimizden bazıları şunlardır: Ali Şir Nevaî (XV. yy.), Kinalızade Ali (XVI. yy.), Veysi (XVII. yy.), Ragıp Paşa (XVIII. yy.), Namık Kemal (XIX.yy.), Ahmet Hamdi Tanpınar (XX. yy.)

ÖRNEK:

Edebî mektup örneği

İzmir, 13.4.1941

Sevgili Ziyacığım,

İzmir'de ne arıyorum diye hayret etme. Sadece askerliğimi yapıyorum. Herhalde sen beni Ankara'da zannediyordun. On iki marttan beri hazırlık kıtasındayım. Haftaya Ankara'ya Yedek Subay Okuluna gidiyorum. Şimdilik askerî disiplinden şikâyetim yok. Burada kiminle beraber olduğumu tahmin et bakalım? Akşına gelmez diye derhâl söyleyeyim: Kenan Hulusi'yle beraber... Hulusi habire hikâye yazıyor. Hâlbuki ben, bir türlü kalemi elime alamıyorum. Ancak sana gönderdiğim şiiri tamamlayabildim. Bu şiiri Muhtar'a verirsin, mümkünse bir sahitfede çıkmasını rica edersin. Yücel Mecmuası, İzmir'de iyi satış yapıyor. Bizim hazırlık kıtasındaki çocuklar da mecmuayı çok beğeniyorlar. Muhtar'a bu müjdeyi verebilirsin, selamlarımla beraber.

Kıtada temas ettiğim çocukların çoğu bizi tanıyor, hatta şiirlerimizden ezbere mısralar okuyacak kadar. Tabii bu durum, hepimizin hesabına çok hoşuma gitti. Şiir ve hikâye meraklıları da yok değil. Özetle, askerlikte sıkılmıyorum. Yedek Subay'da, daha birçok arkadaşımız da bize "Okfay, Orhan vs." katılacakları için oradaki hayatımızın daha enteresan olacağı muhakkak. Siyasi vaziyet de pek iç açıcı olmamakla beraber hadiselerin seyrini sükunetle takip etmek lazım. Belki seni de tekrar göreceğimizi ve kucaklayacağımızı ümit ediyorum. Şarkılarımızın yarım kalmasına, Tanrı elbette ki müsaade etmez. Şevket'e selam söyle. Onun da, senin vaziyetinde olduğunu sanırım. Güzel şiirler yazma işimize, her şeye rağmen devam etmek lazım.

Hasretle gözlerinden öper, seni Allah'a emanet ederim Ziyacığım.

Cahit Sıtkı Tarancı

c.İş Mektubu:

- *Özel kişiler ile iş kurumları arasında veya iş kurumlarının kendi arasında, işle ilgili olarak yazılan mektuplardır.
- *Bir iş gereği ticari kurum ya da kişilere yazılan mektuplardır.
- *Bu mektuplarda -konusu ne olursa olsun- bir iş ya da hizmet söz konusudur. Bu bir sipariş, satış, şikâyet, borç alıp verme isteği, tavsiye ya da bilgi isteme olabilir.
- *İş mektupları, konularına göre şu başlıklar altında incelenebilir:
 - Sipariş mektupları, -Satış mektupları, -Şikâyet mektupları, -Alacak mektupları, -Tavsiye mektupları, -Başvuru mektupları vb.
- *İş mektuplarına, kendisine mektup yazılan kişi ya da kurumun ad ve adresi ile başlanır.
- *Mektubun gideceği makamın adı ve yeri ise kağıdın orta üst yerine ortalanarak yazılmalıdır.
- *Kâğıdın sağ üst köşesine tarih yazılmalıdır.
- *Adres ve tarihten sonra uygun bir aralık bırakılır, paragraf yapılarak doğrudan istek yazılır.
- *Son bölüme saygı ifade eden bir söz eklenerek mektup bitirilir.
- *Mektup metninin sağ altında mektubu yazanın adı ve soyadı ile imzası yer alır.
- *İş mektuplarında şekil birliğini sağlamak için, son zamanlarda satır başı yapılmamakta, satır başları, satır aralıkları daha da açılarak gösterilmektedir. Böylece yazı, sol ve sağ yarlardan bir blok hâlinde ve aynı ölçüler içinde kalmaktadır.
- *Mektup yazılacak kâğıt şekil yönünden düzenli ve temiz olmalıdır.
- *Bu tür mektuplar, mümkünse daktilo ya da bilgisayarla yazılmalıdır. Mümkün değilse, özel mektuplarda olduğu gibi siyah mürekkep ya da tükenmez kalemle yazılmalıdır.
- *Mektubun giriş paragrafında sorun ya da konu kısaca belirtilmelidir. Gelişme paragraflarında ise konu ve sorun açılmalıdır. Sonuçta ise, arz / rica ifadelerine yer verilmelidir.

ÖRNEK

KARTAL LOJİSTİK

15 Mayıs 2007

Ahmet GÜRAY
Kara Dış Ticaret
Kılıçlar Bulvarı 15
Yenibosna / İSTANBUL

3 Mayıs 2007 tarihli mektubunuzda istediğiniz elektronik yön bulma cihazlarını 5 Mayıs 2007 tarihinde fatura ve diğer belgeleri ile birlikte göndermiş bulunmaktayız. Ürün bedeli olan 5000 YTL'nin banka hesabımıza en kısa sürede yatırılmasını rica ederiz.

Göstermiş olduğunuz ilgiye şimdiden teşekkür ederiz.

Saygılarımızla,

d.Resmî Mektup:

*Devletin farklı kurumlarının kendi aralarında veya kişi ya da kurumlarla yazışmaları gerektiğinde kullanılan mektuplardır.

*Resmî dairelerin ve tüzel kişilik taşıyan kuruluşların birbirlerine yazdıkları resmî yazılarla; bunların, vatandaşların başvurularına verdikleri yazılı cevaplardır.

*İş mektuplarına benzerler.

*Bu mektupların hitap başlığı, yazılan dairenin ya da tüzel kişilik sahibi kuruluşun kanun ve tüzüklerdeki tam adıdır.

*Bu mektuplarda tarih ile birlikte mektubun sıra numarası ve konusu belirtilir.

*Mektup, cevap mahiyetinde ise "ilgi" hanesine cevabı olduğu mektubun sayı ve tarihi, "konu" hanesine de kısaca amaç yazılır. Bu yapıldıktan sonra iki ya da üç satır aralığı bırakılarak mektup yazılır.

*Resmî mektuplarda açık, kesin, anlaşılır bir dil kullanılır.

*Mektubun sonu, alt makama yazılıyorsa "... rica ederim.", üst makama yazılıyorsa "... arz ederim." şeklinde biter. Eşit makamlar için "... arz ve rica ederim." şeklinde bitirilir.

*Mektup metninin sağ altında ise mektubu yazanın makamı, adı ve soyadı ile imzası bulunur.

ÖRNEK

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ DEKANLIĞINA
KADIKÖY/İSTANBUL

Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde normal öğretim ikinci sınıf, 121212 numaralı öğrenciyim. 2007-2008 ders yılı güz dönemi Çağdaş Türk Lehçeleri genel sınavına ekte belgesini sunduğum hastalığım dolayısıyla giremedim. Mazeret sınavına alınmam için gereğini arz ederim.

ADRES
Atatürk Mah. Cumhuriyet Cad. No:14
34722 Kadıköy/İstanbul

14.02.2007
İmza
Ad-Soyad

Ek: 1. Sağlık raporu.

e-Açık Mektup:

- *Herhangi bir kişiye gönderilmeyip basın yoluyla açıklanan mektuplardır.
- *Herhangi bir düşünceyi, görüşü açıklamak, bir tezi savunmak için bir devlet yetkilisine ya da halka hitaben, bir kişi ya da kurum tarafından yazılan, gazete, dergi aracılığı ile yayımlanan mektuplardır.
- *Açık mektuplarda sadece yazanı değil, geniş kitleleri ilgilendiren önemli konular ele alınır.
- *Açık mektubun türü; makale, fıkra, inceleme yazılarından birine uygun olabilir.
- *Açık mektup örneklerine zaman zaman gazete ve sanat dergilerinde rastlanmaktadır.

Ankara, 3 Temmuz 2015

Sayın İlgili,

Basında çıkan ve turistlerin Yunanistan'da karşılaştıkları, gerçeği yansıtmayan, sorunlarla ilgili yazılara ilişkin, gerçeğin ortaya çıkması için aşağıdaki bilgileri zikretmek isterim:

Bütün yabancı misafirlerin bankacılık işlemleri tam güvence altında olup, normal bir şekilde yapılmaktadır.

Çıkabilecek sorunların anında giderilebilmesi için tur operatörlerin, Bölgelerin ve Yunanistan'daki turizm kurumlarının arasında sürekli ve açık irtibat imkanı mevcuttur.

Eksiklerin oluşmaması için turizm işletmelerine ikmal imkanı sağlanması maksadı ile (oteller ve yiyecek yerleri gibi alanlarda) yurtdışına sipariş havalelerine öncelik tanınmıştır.

Bu fırsatla, yabancı misafirler için geleneksel misafirperverlik gerek Yunan Hükümetinin gerekse Yunan halkının ve turizm işletmelerinin önceliği olduğunun altını çizmek isterim. Yunanistan'ı ziyaret etmeyi seçen turistler, üst seviye hizmet sunması ile ünlenmiş olan ülkemizde bu hizmetleri bulacaklarından emin olabilirler.

Kyriakos Loukakis
Yunanistan Büyükelçisi

EK BİLGİ:

Özel Mektup ile Edebî Mektup Arasındaki Benzerlikler ve Farklılıklar:

- *Her ikisinde de giriş, gelişme ve sonuç bölümleri bulunur.
- *Her ikisi de yazılı birer iletişim aracıdır.
- *Her ikisinde de sağ üst köşeye tarih, sağ alt köşeye isim yazılır.

*Özel mektuplar arkadaş, dost ve akrabalar arasında yazılırken; edebî mektuplar, tanınmış sanatçılar, düşünürler vb. kişiler arasında yazılır.

*Özel mektuplarda kişilerin birbirlerine yönelik samimi duygu ve düşüncelerinin; edebî mektupta ise daha ciddi bir üslupla sanat ve düşünce konularının paylaşılması amaçlanır.

*Özel mektupta daha çok günlük konuşma dili kullanılırken; edebî mektupta sanat değeri taşıyan bir dil kullanılır.

Dünya Edebiyatında Mektup:

- *Mektubun edebî tür olarak gelişimi Latin edebiyatına dayanmaktadır.
- *Mektubun bugünkü anlayışa uygun niteliğe ulaşması ise 16. yüzyıldan sonradır.
- *Bu dönemden itibaren Fransa, İtalya, İngiltere ve Almanya'da bu türün yaygınlaştığı görülmektedir.
- *Mektup türünün ustaları ancak 18.-19. yüzyılda yetişmiştir.
- *Özellikle Fransa'da De Seigne, Voltaire, Rousseau bu türü çok kullanan sanatçıların başında gelmektedir.
- *Bazı sanatçılar eserlerini, romanlarını daha içten ve etkili olur diye mektup tarzında kaleme almışlardır.
- *Batı edebiyatında Balzac "Vadideki Zambak"ı, Goethe "Genç Werther'in İstirapları"nı, J. J. Rousseau "Nouvelle Heloise"ı bu şekilde yazmıştır.
- *Bazı Avrupalıların eski Türk hayatı ile ilgili mektupları, bugün tarihi belge olarak kabul edilmektedir.
- *Lady Montagu'nün "Şark Mektupları (Türkiye mektupları)" bu eserlerden biridir.
- *Batı edebiyatında edebî mektup formatını kullanmış diğer yazar ve sanatçılara örnek olarak Ben Jonson, John Dryden, William Congreve ile yakın zamanlarda W. H. Auden ve Louis MacNeice verilebilir.

Türk Edebiyatında Mektup:

- *Türk edebiyatında mektup türünün geçmişi çok eskilere dayanmaktadır.
- *Divan edebiyatında "Münşeât" adı verilen mektup metinleri, mektup türünün yaşamasını sağlamıştır.
- *"Münşeât"larda özel ve resmî mektuplara çokça yer verilmiştir. Yalnız bunların dili çok süslü ve ağırdır.
- *Münşeâtlar yazarının adıyla anılmaktadır: "Münşeât-ı Feridun Bey", "Münşeât-ı Kâni" gibi.
- *Fuzuli'nin "Şikayetname" si mektup tarzında yazılan ilk şiirdir. Aynı zamanda edebiyatımızdaki ilk mektup örneği olarak kabul edilir.
- *Tanzimat'tan sonra ise gazetelerde yayımlanan birçok açık mektup göze çarpar.
- *Tanzimat'tan sonra ilk ilgi çekici mektup örnekleri Akif Paşa'ya aittir ve bu mektuplar 1885'te yayımlanmıştır.
- *Sonraki dönemlerde de ünlü kişilerin mektupları kitap hâlinde basılmıştır:
Namık Kemal / Hususî Mektuplar
Abdülhak Hamid Tarhan / Mektuplar
Muallim Naci / Muhaberât ve Muhâverât

***Bazı sanatçılar ise mektuplardan oluşan romanlar, hikâyeler, anılar, gezi yazıları, denemeler kaleme almıştır:**

Halide Edip / Handan
Hüseyin Rahmi Gürpınar / Mutallaka, Sevda Peşinde
Reşat Nuri Güntekin / Bir Kadın Düşmanı
Yakup Kadri Karaosmanoğlu / Bir Serencam
Cenap Şahabettin / Hac Yolunda, Avrupa Mektupları
Ahmet Rasim / Romanya Mektupları
Nurullah Ataç / Okura Mektuplar

*Ömer Seyfettin bazı hikâyelerini mektup tarzında kaleme almıştır.

***Mektup tarzında yazılmış şiirler de vardır:**

Kemalettin Kamu / İzmir Yolunda Son Mektup
Orhan Veli / Oktay'a Mektuplar

***Cumhuriyet Döneminde de bazı sanatçıların mektupları toplanarak kitap hâlinde yayımlanmıştır:**

Cevat Şakir Kabaağaçlı / Mektuplarla Halikarnas Balıkcısı
Nazım Hikmet / Kemal Tahir'e Hapishaneden Mektuplar
Ahmet Hamdi Tanpınar / Mektuplar
Cahit Sıtkı / Ziya'ya Mektuplar

DİLEKÇE:

*Dilekçeler bir iş mektubu olarak da kabul edilebilir.

*Bir dileği, isteği, ihbar ve şikâyeti bildirmek üzere ya da herhangi bir konuda soru sormak için resmî, özel kurum ve kuruluşlara, gerçek ya da tüzel kişilere yazılan imzalı ve adresli bir çeşit iş mektubudur.

*Dilekçeler genellikle çizgisiz ve beyaz dosya kâğıdına dolma kalemle ya da daktilo/bilgisayarla yazılır.

*Kâğıdın üstünde üç, solunda üç, sağında bir santimetre boşluk bırakılır.

*Dilekçeye gönderilen makamın adı ve yeri yazılarak başlanır.

*Hitaptaki kelimelerin tamamı ya da ilk harfleri büyük yazılır.

*İş mektuplarında olduğu gibi dilekçelerde de anlatılmak istenen ifadenin açık, anlaşılır, kesin, net ve öz olması gerekir.

*Yanlış anlaşılmalara meydan verilmemelidir.

*İfadeler bitirildikten sonra dilekçe, "... arz ederim" cümlesi ile bitirilmelidir.

*İmzasız dilekçeler dikkate alınmadığı için dilekçe metninin biraz altında kâğıdın sağ alt tarafında tarih ve imzanın mutlaka bulunması gerekir. (Tarih kısmı, kâğıdın sağ üst köşesinde de bulunabilir.)

*Adres; tarih ve imza kısmından biraz aşağıda kâğıdın sol alt kısmına yazılmalıdır.

*Adresin ilk satırında ad ve soyad, ikinci satırında cadde, sokak ve apartman numarası yer alır. Üçüncü satırda ise ilçe ve ilin adı bulunur.

*Dilekçeye eklenmiş belge var ise adres kısmının altına EK ya da EKLER başlığı açılır ve belgelerin adları yazılır.

Dilekçe yazmanın kuralları:

1. Çizgisiz beyaz A4 kâğıdına bilgisayar veya tükenmez kalemle yazılmalıdır.
2. İletilen istek ve şikâyetler kısa ve net bir şekilde yazılmalıdır.
3. Gereksiz ayrıntılara girilmemelidir.
4. Sade ve resmî bir dil kullanılmalıdır.
5. Yazım ve imla kurallarına dikkat edilmelidir.
6. Dilekçe sahibinin adı-soyadı, imzası ve iş ya da ikametgâh adresinin yazılması zorunludur.

Dilekçeyi Oluşturan Unsurlar

- 1. Muhatap (Kurum / Makam):** En üst kısma sayfayı ortalayacak şekilde yazılmalıdır.
- 2. Kendini Takdim:** Dilekçeyi yazan, sunduğu kurumla ilgisini belirtecek şekilde kendini kısaca tanıtır.
- 3. Sorun ve Talep (İstek / Şikâyet):** Kurum ya da makama sunulan istek ya da şikâyetin net bir şekilde belirtilmesi gerekir.
- 4. Saygı İfadesi:** Dilekçe üst makama yazılıyorsa "arz ederim", alt makama yazılıyorsa "rica ederim" ifadesi ile bitirilmelidir.
- 5. Tarih:** Dilekçede yazı alanının sağına gün, ay, yıl sıralamasıyla yazılmalıdır.
- 6. İmza:** Yazı alanının sağında, tarihin altında yer almalıdır.
- 7. Ad-Soyad:** Yazı alanının sağında ve imzanın altında yer almalıdır.
- 8. İletişim Bilgileri:** Metnin altındaki sol tarafa ikametgâh adresi ve diğer iletişim bilgileri yazılmalıdır.
- 9. Ek (varsa):** Dilekçe ile birlikte sunulması gereken belgeler varsa yazı alanının sol alt kısmına "Ek:1, Ek:2" şeklinde yazılarak adı ve sayısı belirtilmelidir.

ÖRNEK**KADIKÖY ANADOLU LİSESİ MÜDÜRLÜĞÜNE**

Okulunuz 11-A sınıfının 62 numaralı öğrencisiyim. 23 Nisan 2018 tarihinde hastalığım nedeniyle Türk Dili ve Edebiyatı sınavına katılamadım. İlgili tarihte hastalığımın dolayısıyla hastaneden almış olduğum rapor ekte yer almaktadır. İlgili dersin mazeret sınavına katılmam hususunda;

Bilgilerinize arz ederim.

28.04.2018

imza
Ahmet Engin

Adres: Fenerbahçe Mahallesi Yılmaz Sokak No:6
Kadıköy/İstanbul

TUTANAK

Belgelenmesi gereken bir olayı ya da durumu kayıt altına almak amacıyla veya bir toplantı esnasında yapılan konuşmaların yazıya geçirilmesiyle oluşan belgelere tutanak denir.

Tutanak yazmanın kuralları:

1. Çizgisiz beyaz A4 kâğıdına bilgisayar veya tükenmez kalemle yazılmalıdır.
2. Yanlış yazılan ifadenin üstü tek çizgi ile çizilir ve düzeltme paraflanır.
3. Tutanakta silme, kazıma ve tutanağa sonradan ekleme yapılmaz.
4. Tutanaklar içeriklerine göre adlandırılır. Arama tutanağı, duruşma tutanağı, iş kazası tutanağı vb.
5. Tutanaklar ıslak imza ile kayda alınmalıdır.
6. Birden fazla sayfa kullanılmış ise her sayfa numaralandırılır ve paraflanır.
7. Tutanaklarda toplantının gündemi yazılır ve olay ve durumlar ayrıntılı kayda alınır.
8. Tutanaklar yoruma açık olmadan net bir şekilde ifade edilmelidir.

Tutanağı Oluşturan Bölümler

1. Başlık: Kâğıdın üst-orta kısmına tamamı büyük harflerle yazılır ve başlık olarak da TUTANAKTIR, ya da ÖĞRETMENLER KURULU TOPLANTI TUTANAĞI gibi bir başlıkla yazılabilir.
2. Giriş: Toplantının yeri, zamanı ve gündem maddeleri yazılır.
3. Gelişme: Gündem maddelerinin kronolojik bir sırayla anlatıldığı bölümdür.
4. Sonuç: Tutanak sahipleri ile şahitler tarafından ıslak imzayla imzalanan kararların yazıldığı bölümdür.
5. Tarih ve Saat: Sonuç bölümünde giriş bölümünde yazılan tarih ve saatin tekrar yazılmasıdır.
6. Ad-Soyad ve İmza: İlgili kişilerin ad-soyad ve imzalarının yer aldığı bölümdür.

E- POSTA

- E-posta aslında İnternet dünyasının mektuplarıdır.
- E-posta beyaz zarf içindeki mektupsa e-posta hesabı da bir posta kutusudur.
- Mektup nasıl posta kutusuna gelyorsa e-posta da e-posta servis sağlayıcıdan aldığınız e-posta adresine gelir.
- İnternet ortamında bir tuşa dokunmak suretiyle muhatabına aktarılan e-posta kâğıttan tasarruf da sağlar. Ancak mektubun belli bir düzeni vardır, e-postada böyle bir düzen yoktur.
- E-posta, mektubun dönüşmüş, değişmiş, daha işlevsel hâle gelmiş ve daha hızlı gönderilen şeklidir.
- İnternet ortamında e-posta yazılırken öncelikle konu ve yazma amacı belirlenmelidir. Bunlar belirlendikten sonra yazacağınız muhatabın yakınlığına göre bir hitap ifadesi (İyi günler, İyi akşamlar, Merhaba, Sevgili Arkadaşım, Sayın Yaşar Yaşamaz vb.) ile yazıya başlanır.
- E-posta adres, bilgi, konu ve metin olmak üzere dört bölümden oluşur. Adres bölümüne e-postanın gönderileceği kişinin elektronik adresi, bilgi bölümüne bilgi sahibi olması gereken başka kişi veya kurumlar varsa onların e-posta adresi yazılır. Konu bölümüne gönderilecek iletiyi özetleyen birkaç sözcük yazılır. Metin bölümünde ise hitap sözü ile başlanarak e-posta metni yazılır. Metnin altına e-postayı yazan kişinin adı, soyadı, İletişim bilgileri eklenir.
- E-posta metni yazıldıktan sonra dikkatlice okunmalı, yazım ve noktalama bakımından gözden geçirilmeli, görülen eksiklikler düzeltilmeli. Daha sonra muhatabın e-posta adresi yazılarak ona gönderilmelidir.

Sözlü İletişim Tür ve Teknikleri

AÇIK OTURUM:

- *Geniş kitleleri ilgilendiren bir konunun, konuyla ilgili uzmanlar tarafından, bir başkan yönetiminde ve dinleyiciler önünde tartışıldığı konuşmalara açık oturum denir.
- *Güncel bir olay veya toplumu ilgilendiren bir sorun, dinleyiciler önünde, uzman kişilerce, bir başkan yönetiminde tartışılır.
- *Açık oturumlar kalabalık izleyici kitleleri karşısında yapılabileceği gibi radyo veya televizyon ile yayınlanabilir.
- *Konusu önceden belli olan açık oturumda bir başkan ve en fazla altı konuşmacı vardır.
- *Başkan, önce konuşmacıları tanıtır ve onlara sırasıyla söz hakkı verir.
- *Konuşmacılar, belirli sürelerde iki-üç tur konuşturulur.
- *Bu arada diğer konuşmacılar da konuşmakta olanın sözlerini özenle dinleyip, gerekli notu alırlar.
- *Gerekirse, konuşmacının bazı görüşlerine katılmadıklarını nedenleri ile birlikte belirtirler.
- *Başkan, zamanı iyi kullanmalıdır.
- *Başkanın, konu hakkında bilgili olması, konuşmacılara eşit süre vermesi, tarafsız olması, konu dışına çıkılmasını engellemesi, konuşmacıları sorularıyla yönlendirerek gerektiğinde kısa değerlendirmeler yapabilmesi gerekir.
- *Başkan, programın sonunda, önceden not aldığı konuşmaları özetleyerek birbiriyle ilişkilendirir.
- *Düşünceleri özetleyerek oturumun genel değerlendirmesini yapar.
- *Açık oturumda bir sonuca varma amacı yoktur. Amacı, merak edilen bir konuda dinleyicileri ayrıntılı bir şekilde bilgilendirmektir.
- *Genellikle panel ile karıştırılan bir türdür. Aralarında üslup farkı vardır.
- *Açık oturum daha ciddi ve mücadeleci üslupla yapılmasına rağmen, panelde sohbet üslubu hâkimdir.
- *Açık oturumda izleyicilerin sorularını almak ve cevaplamak da mümkündür. Bu takdirde açık oturum, "forum" a dönüşmektedir.

Açık Oturum Uygulama Aşamaları:

1. Konuşmacıların belirlenmesi
2. Açık oturumu yönetecek başkanın belirlenmesi
3. Başkanın tartışma konusunu ve konunun önemini belirtmesi
4. Başkanın konuşmacıları tanıtması ve konuşmacılara sırasıyla söz vermesi
5. Seçilen konunun başkanın soruları doğrultusunda birkaç turda tartışılması
6. Başkanın oturum sonunda konuyu toparlaması ve dinleyici sorularını alması

YAZAR VE ŞAİRLER

1. FUZULİ

- Kanunî daha Bağdat'tan ayrılmadan Fuzûlî'ye maaş bağlanacağına dair söz verilmiş, fakat sonradan bu maaş gündelik 9 akçe gibi onun azımsadığı bir miktardan ibaret kalmış, bunu üzerine şair ünlü "Şikâyetnâme"sini kaleme alarak memnuniyetsizliğini dile getirmiştir.
- Âlim bir şair olan Fuzûlî şiir hakkındaki görüşlerini Türkçe divanının önsözünde "İlimsiz şiir temelsiz duvar gibidir, temelsiz duvar yıkılıp gider." sözleriyle dile getirmiştir.
- Fuzûlî'ye göre şiir, insanı yücelten ilâhî bir hediyedir.
- Güzellik ve aşk anlayışıyla birlikte devrinin ruh ve bedenle ilgili düşüncelerini "Sihhat u Maraz"da, tasavvufî nitelikte nasihatçiliğini "Rind ü Zâhid"de, tasavvuf felsefesiyle dünya ve hayat görüşünü ise başta "Leyla vü Mecnun" mesnevisi olmak üzere divanlarındaki çeşitli şiirlerde ortaya koymuştur.
- Fuzûlî aşkı, ıstırapı, dünyevî zevk ve zenginliklerin boşluğunu ve ölüm düşüncesini olağanüstü bir lirizm ve sanat gücüyle ifade etmiştir. Bu yönüyle o, aşk ve ıstırap şairidir.
- Kasidelerinde ağır ve külfetli olan dili gazellerinde ve Leyla vü Mecnun mesnevisinde sade, tabii ve yapmacıksız bir özellik gösterir. Bu sadeliği içinde dili sanatkârane kullanan Fuzûlî, kelime tekrarlarından ve zengin ses unsurlarından ustalıkla yararlanmıştır.
- Fuzûlî, gazellerindeki derinlik, samimiyet, hissîlik ve lirizme mukabil kasidelerinde fikir ve söz oyunlarına çok başvurur.
- Kasidelerinde söz sanatları, gazellerinde mâna sanatları hâkimdir.
- Kasideleri, bütün yapı taşları görünen mimari eser gibi dört başı mâmur bir plastik güzelliğe sahiptir.
- Fuzûlî kasideler de yazmakla birlikte en çok, gazel türünde şiirler yazmıştır.
- O, aşk duygularının en iyi, gazel tarzıyla söyleneceğine inanmaktadır.
- Manzum ve mensur birçok eseri vardır.
- Fuzûlî, İslâm kültür ve edebiyatının üç büyük dili olan Arapça, Farsça ve Türkçeye hâkimdir.
- Bu üç dille de şiirler yazmış, şiirleri ayrı ayrı divanlarda toplamıştır.

Eserleri:

Arapça Divan, Farsça Divan, Türkçe Divan, Leylâ vü Mecnûn, Beng ü Bade, Hadîs-i Erbain Tercümesi, Sohbetü'l-Esmâr, Hadîkatü's-Süedâ, Mektuplar, Heft-câm (Sâkinâme), Rind ü Zâhid, Sihhat u Maraz, Enîsü'l-Kalb (Kaside)

2. ATILLA İLHAN

- Şair, romancı, senarist, düşünce adamı kimlikleri ile Cumhuriyet döneminin en etkili sanatçılarından olmuş ve 1950 yılından sonraki kültür yaşamımıza damga vurmuştur.
- "Balıkçı Türküsü" adlı ilk şiirini yazdıktan sonra, 1946 yılında yarışmada ikincilik aldığı "Cebbaroğlu Mehmed" şiiriyle adını duyurmuştur.
- İkinci Yeni'ye ve Garip akımına ilk karşı çıkan kişilerden olmuştur. Garip akımını Orhan Veli'yi eksik bir şair görmesi ve akımın anlayışını dar ve sığ bulması nedeniyle eleştirmiş İkinci Yeni'yi ise "yozlukla" itham etmiştir. Bu gruplara karşı çıkan Atilla İlhan Mavi dergisindeki yazılarından hareketle "Mavi Akımı" oluşturmak istemiş, ancak bu hareket pek başarı sağlayamamıştır.
- Yazdığı şiirlerin son baskısına, onları neden yazdığına dair notlar koyması birçok eleştirmen tarafından yanlış bulunmuş ve okuyucunun istediği biçimde şiiri yorumlama hakkına ipotek koyduğu söylenmiştir.

- Şiirlerinde imla kurallarını reddetmiş ve kendine has imla kuralları kullanmış olan Attila İlhan, büyük harf hiç kullanmamıştır.
- Senarist olan ve Ali Kaptanoğlu adıyla senaryolar yazan Attila İlhan, "Sinemaya tutkunluğum bilinmeden şiirim anlaşılmaz." demiştir. Eserlerinde sinema tekniğini kullanan sanatçı, adeta kamerasını kalabalıklar üzerinde gezdirmiş; tıpkı sinemadaki gibi eserlerinde de zaman, çevre, dekor sık sık değişmiştir.
- Attila İlhan eserlerinde en çok aşk, intihar, cinsellik, sığınma, korku, içki, ölüm, ayrılık, kavga, kahramanlık konularını işlemiştir. Barış, özgürlük, insan sevgisi gibi toplumsal konulara da yönelmiş olan şair kimi zaman romantik toplumcu olarak da nitelendirilmiştir.
- Klasik şiir, modern şiir ve halk şiirinden bileşime giden şair, Divan şiirinin biçim özelliklerinden de yararlanmış ve argoya yer verdiği, halk söyleyişlerinden yararlandığı bir anlatımla şiirlerini kaleme almıştır.
- Şiir, roman, deneme, gezi gibi birçok türde başarılı eserler veren sanatçı romanlarında daha çok II. Dünya Savaşı yılları Türkiye'sini ve darbeler dönemini anlatmıştır.

Kısaca özetleyecek olursak;

- 1946 yılında bir şiir yarışmasında "Cabbaroğlu Mehmed" adlı şiiriyle ikincilik ödülünü kazanmıştır.
- Eski şiiri ve Batı şiirini çok iyi bilen şair, kendine özgü bir şiir tarzı geliştirmiştir. Şiire yeni bir ses düzeni, coşkulu bir anlatım ve kendisine özgü bir duyarlılık kazandırmıştır.
- Şiirlerinde bağımsızlık, özgürlük, eşitlik, barış, halkçılık duygularını ele alan sanatçı şiirleriyle; modern insanın sıkıntılarını, bunalımlarını, aşkı dile getirmiştir.
- 1952-1956 yıllarında çıkardığı "Mavi" dergisinin etrafında toplanan sanatçılarla "Maviciler" topluluğunu kurmuş; Garipçilere karşı çıkmış şairane bir sanat anlayışının temsilcisi olmuştur.
- Toplumsal gerçekçiliğin (sosyal realizm) önemli isimlerinden biridir.
- İkinci Yeni'yi bir yozlaşma olarak görür.
- Geniş bir imge dünyasına sahiptir.
- Sinema tekniğini kullanır, adeta kamerasını kalabalıklar üzerinde gezdirir.
- Günlük dilde artık kullanılmayan çok eski sözcükleri, Fransızca ya da Almanca sözcükleri bir arada kullanır.
- Yapıtlarında konuşma diline, halk deyimlerine argoya yer vermiştir. Şiirde biçime önem vermemiştir.
- Sırtlan Payı ve Kurtlar Sofrası Kurtuluş Savaşı'ndan bahsettiği romanlarıdır.

Şiir:

- Duvar (1948)
- Sisler Bulvarı (1954)
- Yağmur Kaçağı (1955)
- Ben Sana Mecburum (1960)
- Bela Çiçeği (1962)
- Yasak Sevişmek (1968)
- Tutkunun Günlüğü (1973)
- Böyle Bir Sevmek (1977)
- Elde Var Hüzün (1982)
- Korkunun Krallığı (1987)
- Ayrılık Sevdaya Dahil (1993)
- Kimi Sevsem Sensin (2002)

Roman:

- Sokaktaki Adam (1953)

- Zenciler Birbirine Benzemez (1957)
- Kurtlar Sofrası (1963/64)
- Bıçağın Ucu (1973)
- Sırtlan Payı (1974)
- Yaraya Tuz Basmak (1978)
- Fena Halde Leman (1980)
- Dersaadet'te Sabah Ezanları (1981)
- Hacı Hanım Vay (1984)
- O Karanlıkta Biz (1988)
- Allahın Süngüleri-Reis Paşa (2002)
- Gâzi Paşa (2005)
- O Sarışın Kurt (2007)

Öykü:

- Yengecin Kışkacı (1999)

Deneme-Anı:

- Abbas Yolcu (1957)
- Yanlış Kadınlar Yanlış Erkekler (1985)

3. SABAHATTİN EYÜBOĞLU

- Deneme, çeviri, eleştiri ve inceleme alanlarında eser vermiştir.
- Sanat, edebiyat konularında denemeler yazmıştır.
- Çeviri alanında önemli eserler vermiştir. Montaigne'in "Denemeler"ini Türkçeye çevirmiştir.
- Ömer Hayyam'ın "Rubailer"ini, La Fontaine'in "Fabllarını ve Eflatun'un "Devlet" adlı yapıtlarını Türkçeye çevirmiştir.
- Yapıtlarıyla edebiyatımızın ve dilimizin gelişmesine katkıda bulunmuştur.
- Toplumsal sorunlarımızı ve sanat sorunlarını güçlü bir kültürle araştırmıştır.
- Türk tarihi içinde Anadolu'nun en bilinçli yorumcularındandır.
- Türk kültürünü Anadolu hümanizması kavramıyla açıklamış, yeni bir kültür yorumu ortaya koymuştur.
- Eski Yunan ve Anadolu uygarlıklarıyla ilgili çalışmalar yapmıştır. Sanat tarihi ile ilgili çalışmalar yapmıştır.

Eserleri:

- **İnceleme-Deneme-Eleştiri:** *Mavi ve Kara, Sanat Üzerine Denemeler, Yunus Emre'ye Selam, Pir Sultan Abdal, Anadolu Ormanları, Anadolu Yolları, Siyah Kalem, Hitit Güneşi, Surname*

ÜNİTE 9 : GÜNLÜK/ BLOG

GÜNLÜK (GÜNCE):

*Bir kimsenin **düzenli olarak**, günlük olaylarla ilgili **yorumlarını**, bunlardan kaynaklanan o günkü anlayışlarını, **düşüncelerini**, **üstüne tarih atarak** kaleme aldığı **kısa yazılara "günlük" veya "günce" (ruzname) denir.**

*Günlükler ne gün yazıldığını belirtmek için tarih atılan, **çoğu zaman her günün sonunda** o gün olup bitenin sıcağı sıcağına anlatıldığı, olaylarla ilgili yorumların, değerlendirmelerin yapıldığı yazılardır.

*Günlükler, yazarlarının iç dünyasını kurgusuz bir biçimde sergileyerek günlüğün sahibine ilişkin ayrıntılı bilgilere birinci elden ulaşmamızı sağladıkları gibi, yazıldıkları dönemin önemli olaylarına ilişkin **tarihsel belgeler olarak da önem kazanırlar.**

***Konuşma diline yakın** bir dil kullanılır.

***Özel** bir yaklaşımla yazılır.

***İç konuşma tekniği**nden yararlanılır.

*Bu yazılar yazarının yaşamından izler taşır. Bu bakımdan **günlükler içten ve sevecendir.**

***Okuyucular dikkate alınmadan** yazılan günlükler, özeldir.

*Duyguların, düşüncelerin yoğun olduğu anlarda sıcağı sıcağına yazılan günlüklerin anlatımı geliştirmede önemli bir yararı vardır.

*Günlükler bir deftere yazılabileceği gibi daha kullanışlı olması bakımından bir ajandaya da yazılabilir.

*Günlüğün anıdan tek farkı, **günü gününe** yazılmış olmasıdır.

*Edebiyatın toplardamarlarından biri olarak her "günlük"; bir portre, bir öykü, bir anı, bir tarih yazısıdır.

Günlük Çeşitleri:

a-İçe Dönük Günlükler (özel ruhsalimsel günlük):

*Yazarın bir bakıma **kendi ile konuşmasıdır.**

*İçinde bulunduğu doğal ve toplumsal çevreden, yazgısından yakındır.

*Bu metinlerde yazarın yaşadığı duygusal coşkunluğu bulabileceğimiz gibi, çeşitli kavramlar hakkındaki düşüncelerin yazarın bilincindeki açılımlarını da bulabiliriz.

*Fransız yazarı **Andre Gide** ve bizde **Nurullah Ataç** bu türün başta gelen ustalarındandır.

b-Dışa Dönük Günlükler:

*Bu tip günlüklerde yazarlar, **dönemin olaylarını, siyaset, sanat ve edebiyat adamlarını** ya da **gündelik sıkıntılarını, alaycı bir tavırla, öykü tekniği kullanılarak anlatmaktadırlar.**

*Bu tür günlüklerde yazar, kendi zaman dilimi içindeki tutum ve davranışlardan, düşünsel akımlardan haber verir.

*Bu günlükler birer belge değeri taşır.

* Dışa dönük günlüğün dünya edebiyatındaki temsilcisi Paul Gauguin'dir.

*Türk edebiyatında ise **Tomris Uyar**'ın günlükleri dışa dönük niteliğe sahiptir.

Günlük-Tarihsel Gelişimi:

*Tarihte **ilk defa Romalılar** günlük kullanmıştır.

*Tarihte günlüklerin, savaşlar ve askeri hareketleri not etmek amacıyla kullanıldığı da görülmüştür.

*19. yüzyılın ortalarına doğru, romantizm akımının en yoğun dönemini yaşamasıyla birlikte günlükler, edebi değeri ve içeriği bakımından çoğalmaya, yaygınlaşmaya ve yazarlarının iç dünyasını yoğun duygularla yansıtmaya başlamıştır.

*Türk edebiyat tarihi düşünüldüğünde, **Divan Edebiyatı Dönemi'nde tutulan "Ruzname"** isimli savaş notları ile Evliya Çelebi'nin "**Seyahatname**"si tam bir günlük niteliği taşımasa da içerdikleri bazı bölümlerle bu yazın türüne yaklaşmakta ve tarihimizdeki ilk günlük örneklerini oluşturmaktadır.

*Asıl olarak günlüklerin, batı edebiyatındaki biçim ve içeriğiyle Türk edebiyatında yer alması **Tanzimat Dönemi'**ne denk gelmiştir.

***Direktör Ali Bey**'in "**Seyahat Jurnalı**" adlı gezi kitabı, batıdaki anlamıyla Türk edebiyatında görülen ilk günlüktür. Bunu şair **Nigâr Hanım**'ın "**Hayatımın Hikâyesi**" adlı eseri izler.

*Günlükler, 1950 yılında **Nurullah Ataç**'ın bir gazetede günlük yazıları yazmasından ve yoğun ilgi görmesinden sonra önem kazanmaya başlamıştır.

*Edebiyatımızda "**günlük**" terimini **ilk defa Falih Rıfkı Atay** kullanmıştır.

***Nurullah Ataç**, yazılarına başlık olarak "**Günlük**" yerine "**Günce**" değişimini kullanarak bu değişimi yazın hayatımıza kazandırmıştır.

*Türk edebiyatındaki en seçkin günlüklerin başında **Oğuz Atay**'ın günlüğü ile **Cemal Süreya**'nın "Günler" adlı eseri gelmektedir.

*Edebiyatımızda en önemli günlük yazarları şunlardır:

Nurullah Ataç, Salah Bırsel, Oktay Akbal, Ahmet Refik Altınay, Falih Rıfkı Atay, Tomris Uyar, Suut Kemal Yetkin, Seyit Kemal Karaalioğlu

* Günlük ayrıca romanlarda bir anlatım tekniği olarak da kullanılır. Örneğin Reşat Nuri Güntekin'in "**Calıkusu**" ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun "**Yaban**" romanları, günlük biçiminde düzenlenmiştir.

Günlük-Anı Farkı:

*Anı ile günlük çoğu zaman karıştırılmaktadır.

*Günlük, adından anlaşılacağı üzere yaşanırken, günü gününe yazılır.

*Anı ise aradan zaman geçtikten sonra yazılır.

*Kişi günlüklerinden yararlanarak ileride bir anı kitabı kaleme alabilir.

*Günlük yazarı sadece kendisini ya da kendisini merkeze alarak çevresindekileri anlattığı hâlde; anı yazarları başkalarını anlatabilir.

BLOG

Blog, genellikle güncelden eskiye doğru sıralanmış yazı ve yorumların yayınlandığı, web tabanlı bir yayını belirtir. Çoğunlukla her gönderinin sonunda yazarın adı ve gönderi zamanı belirtilir. Yayıncının seçimine göre okuyucular yazılara yorum yapılabilir. Yorumlar, blog kültürünün çok önemli bir dinamiğidir; bu sayede yazar ve okuyucular arasında iletişim sağlanır. Bunun dışında, geri izleme (trackback) mekanizmasıyla, belirli bir yazı hakkında yazılan diğer yazıların belirlenebilmesi de mümkündür.

Blog Türleri

1. Kişisel

İnternet üzerinde bireysel olarak oluşturulan, genel veya belli bir odak noktası olan blog çeşididir. Büyük oranda blog yazarının ismini veya takma adını alırlar. Yazarın bireysel günlüğü olmak dışında gündemi kendi kalemi ile yansıttığı ortamdır. Bu tür bloglar çok fazla deneyimi olmayan kişilerin bile kullanabileceği ve sayfalarını düzenleyebileceği yapıdadır ve daha çok günlük olarak kullanılırlar. Kişilerin günlük yaşamda yaşadıkları olayları, karşılaştıkları durumları okurlarıyla paylaşmasını sağlar. Bloglarda en fazla rastlanan türdür. Kişisel bloglar özellikle de son dönemde oldukça büyük yaygınlaşma göstermiştir.

2. Temasal

Sadece belirli bir alanda yazılan gönderilerin yer aldığı, belirli bir konuda uzman kişilerin yazdığı ve düzenlediği bloglardır. Politika, pazarlama, yemek, internet, ekonomi, tasarım, fotoğraf, programlama dilleri ve benzeri konularda odaklanmış bloglar bulunmaktadır. Türkçe olarak yayınlanan bloglarda en fazla ilgiyi yemek ve moda konulu bloglar çekmekte, sayı olarak ise bilgisayar blogları göze çarpmaktadır.

3. Topluluk

yelik sistemine sahip olan ve bu üyelerin yazdıkları gönderilerden meydana gelen bloglardır. Komünite olarak da adlandırılan bu türdeki blogların çoğu kendi sunucularındaki blog yazılımını kullanmaktadır. Tarihsel olarak ise, LiveJournal'da oluşan bir kültür mirasını devam ettirmektedirler.

4. Kurumsal

şirketlerin kendileri ile ilgili haber ve duyurularını daha samimi bir şekilde halka açtıkları bloglardır. Dünyada ve iş hayatında giderek önem kazanmaktadır. Türkiye'de az sayıda olsa da bazı şirketler şirket bloglarını hizmete sunmaya başlamıştır. Aslında yeryüzündeki akım, şirketin doğrudan değil, samimi karakterdeki bazı çalışanların desteklenmesi yoluyla bloglamaktır. Hatta en ünlü şirket bloglarını tutan Microsoft alışanları, samimiyetlerine inandırmak için ara sıra rakip firmaların ürünlerini de vmekte, reklamını yapmaktadır.

YAZARLAR

1. NURULLAH ATAÇ

- Eleştirmen ve denemeci olarak bir döneme damgasını vuran ve bu alanda on beş cildi dolduracak kadar denemeyle eleştiri alanında yazılar yazan büyük bir sanatçıdır. Ataç kendini, "günde yirmi dört saat edebiyatçı olan" diye tanımlamıştır.
- Dergâh dergisinde yazdığı şiirler ve Ahmet Haşim hakkında kaleme aldığı bir yazı ile edebiyat dünyasına giriş yapan sanatçı deneme, eleştiri, inceleme ve çeviri türlerinde onlarca eser meydana getirmiştir.
- Kitap okuyarak kendini geliştirdiğini ve özellikle Fransızca kitaplarının düşünce dünyasında büyük bir öneme sahip olduğunu söyleyen yazarın son derece güçlü bir hafızası vardır. Yazdığı yazıların bol örnekli olması çok zor unutulmasından kaynaklanmaktadır.
- Eleştiri alanında çok büyük bir etki bırakan yazar için, 1945 ile 1957 yılları arasında sanatçıların çoğunun Ataç'ın ne diyeceğini hesap ederek yazdıkları söylenmiştir. Yazdığı yazılarla birçok sanatçıyı öven, kimilerini de ağır bir şekilde yeren Ataç, hiçbir düşüncüyü söylemekten korkmamış ve her anlamda yenilikçi bir tavır sergilemiştir.
- Edebiyatımızda modern anlamda deneme türünde eser veren ilk yazar Nurullah Ataç'tır.
- "Benim geleceğe kalacak eserlerim, onlardır." diyecek kadar çeviriye önem veren Nurullah Ataç, yetmiş yakın kitap çevirmiştir.
- Tenkitçilikten daha çok kendini denemeci olarak ifade eden yazar, gerçekten de objektifliğinden çok sübjektif olması, belgelere dayanmaktan daha çok mantığı ile olaylara yaklaşması, ayrıntılar üstünde durarak hükümleri durmadan sorguya çekmesi, "ben buyum ve böyle düşünüyorum" tavrını takınması ile deneme türüne daha yakın bir sanatçı olduğunu göstermiştir.
- Türkçenin özleşmesi için çalışmış, Türkçenin içindeki bütün yabancı kelimelerin atılması için gayret göstermiş, "özleştirmecilik" akımına öncülük etmiş olan Nurullah Ataç hafif mizaha kaçan bir üslupla eserlerini kaleme almış ve konuşur gibi yazmıştır.
- Üslubunun en özgün taraflarından biri de "devrik cümleleri" yoğun bir şekilde kullanmasıdır. Bazı yazılarında devrik cümleleri çok fazla kullanmış ve bu yüzden de yapmacılığa düştüğü yönüyle eleştirilmiş olan Ataç, edebiyatımızda devrik cümlelerin babası sayılmaktadır.

Kısaca özetleyecek olursak;

- İlk yazısını 1921 yılında Dergâh dergisinde yayımlamıştır.
- Deneme, eleştiri, günlük, söyleşi türünde eserler vermiştir. Roman ve öykü türünde eserler vermemiştir.
- Yazılarıyla genç şairlerin tanınmasında büyük emek harcamıştır.
- Edebiyatımızda eleştiri türünün gelişmesinde önemli katkıları olmuştur.
- Türkçenin özleşmesinde öncülük etmiştir.
- Yeni sözcükleri savunmuş, bunları yazılarında kullanmış, bunların dilimize yerleşmesini sağlamıştır.
- Belli bir dönemden sonra hiçbir yazısında 've' bağlacını (Arapça olduğu için) kullanmamıştır.
- Konuşma dilindeki devrik cümlelerin yazıda kullanılması gerektiğini ve doğruluğunu savunmuştur.
- Devrik cümlelerin öncüsüdür.
- Akıcı bir dili ve sağlam üslubu ve inandırıcı bir anlatımı vardır.
- Cumhuriyet döneminde deneme türünün en başarılı temsilcisidir:
- Yeni bir düz yazı dilinin kurulmasına öncülük etmiştir.

- Çeviri alanına 50'ye yakın eseri vardır.
- "Günce"de yaşamının son iki yılında yazdığı günlükleri yer alır.
- "Edebiyatı, sanatı kendine dert edinmiş, gece gündüz edebiyat düşünen bir adam" olarak bilinir.

Eserleri:

- **Deneme-söyleşi-eleştiri-günlük:** *Karalama Defteri, Okuruma Mektuplar, Günlerin Getirdiği, Günce 1-2, Sözden Söze, Diyelim, Söz Arasında, Söyleşiler, Dergilerde, Prospero ile Caliban, Ararken*

2. TOMRİS UYAR

- Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı'nın 1970'ten sonra gelişen Türk öykücülüğünün önemli isimlerindendir.
- Öykülerinde; çağrışım, imge, iç konuşma, betimleme ve ayrıntılar önemli unsurlar olarak ön plana çıkar.
- "Samimilik, yoğunluk ve gerçekçilik" öğelerinin öykülerde yer almasının gerekliliğini savunur.
- Modern dünya edebiyatından yaptığı çevirilerle de Türk edebiyatına katkıda bulunur.
- Öyküleri, İngilizce, Almanca, Fransızca, Lehçe ve Rusçaya çevrilerek çeşitli antolojilerde yer alır.
- Papirüs dergisini çıkaran kişilerden biridir.
- Eleştiri, deneme ve kitap tanıtma yazıları, "Yeni Dergi", "Soyut", "Varlık" dergileri başta olmak üzere dönemin önemli dergilerinde yayımlanır.
- Eserlerinde oldukça usta bir dil kullanır.
- İlk öykü kitabı olan "İpek ve Bakır"da küçük burjuva insanların yaşam biçimlerini konu edinir. İlk öykülerinde ağırlıklı olarak kadınların dünyasına eğilir.
- "Yürekte Bukağı" ve "Yaza Yolculuk" eserleri farklı yıllarda Sait Faik Hikâye Armağanı'nı kazanır.
- 60'dan fazla çevirisi kitaplaşan Uyar'ın günlükleri "Gündökümü" genel başlığı altında yayımlanır.
- "Sarmaşık Gülleri" adlı öyküsü S. Önal tarafından televizyona uyarlanır.

Eserleri

Öykü

Dizboyu Papatyalar

İpek ve Bakır

Yürekte Bukağı

Ödeşmeler ve Şahmeran Hikâyesi

Yaza Yolculuk

Gezegen Kızlar

Sekizinci Günah

Metal Yorgunluğu

Rus Ruleti/Dön Geri Bak

Günlük

Yazılı Günler

Gündökümü

Sesler, Yüzler, Sokaklar